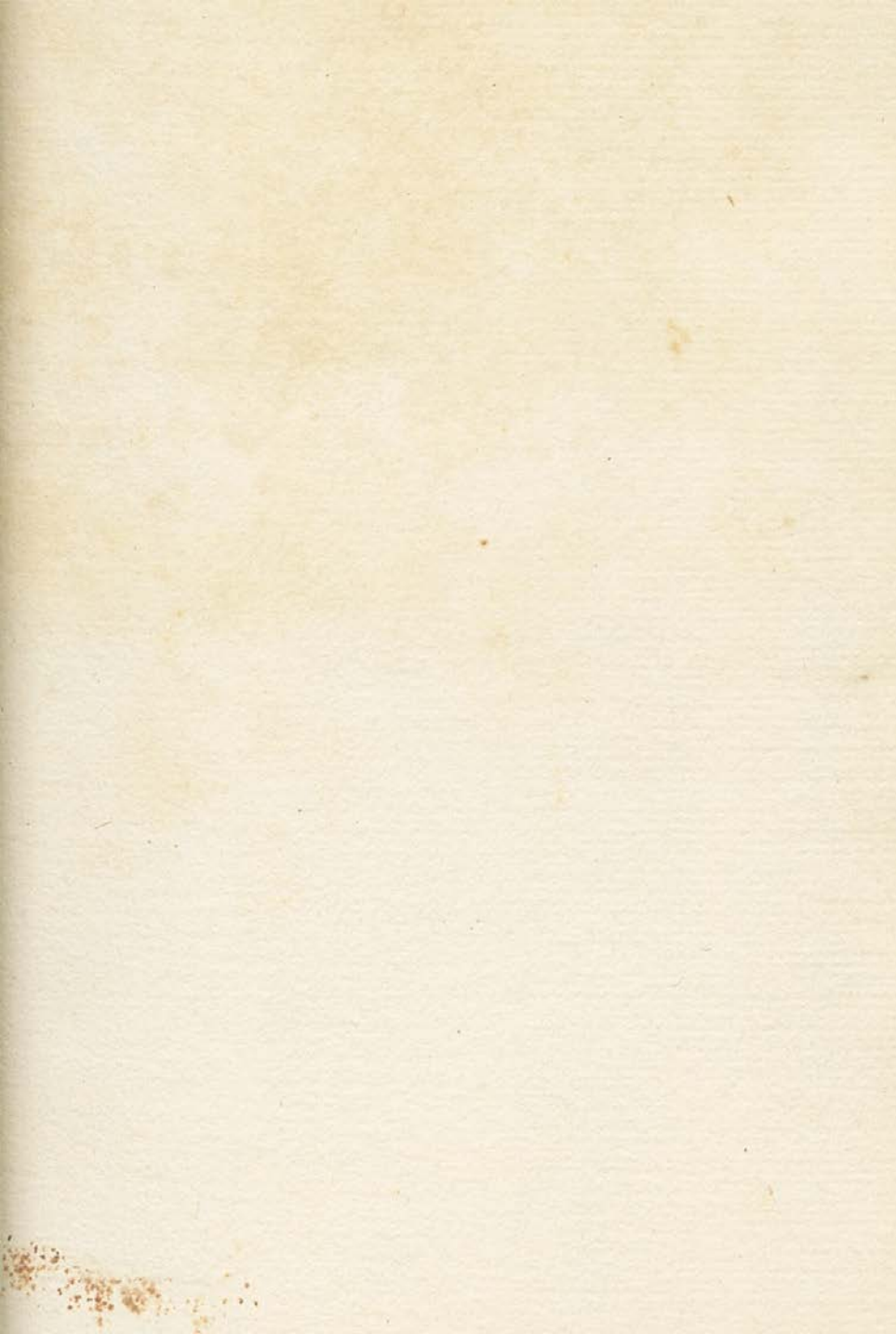

Pt XV

PETRI PAULI VERGERII VSTINO
POLITANI AD VBERTINVM CAR
ARIENSEM DE INGENVIS MORI
BVS OPVS PRECLARISSIMVM

f. Rāiscus senior auus tuus: cuius ut ex
tant plurimæ res magnificæ gestæ: ita
& multa passim sapienter ab eo dicta
memorantur: dicere ut accepimus Vbertine
solebat. Tria esse in quibus bene cōsulere suis
liberis parentes: ut facile possunt Ita iure me
ritoq; tenerentur. Primum uti honestis illos
nominibus appellent. Nam. n. est ut in re par
ui momenti non parua iactura idē coram no
minis appellationē sortitum esse: in quo qdē
solent plerunq; nonnulli errare: dum leuita
te quadam: aut ipsi nouorū nominum aucto
res haberi uolunt: aut si qua a suis maioribus
acceperūt tamq̃ gentile patrimoniu ad poste
ros certa fide transmittunt. Alterū ut in egre
giis urbibus eos statuunt: Nam āplitudo splē
dorq; patriæ plurimum ualet: tum ad opes &
gloriam: tum & ad id quod tertio loco cōstitu
ebatur ab illo: & iā dicetur a nobis. Quāq; in

hoc plerūq; ueniat quod Themistocles cū
esset atheniensis seriphio cuiusdam incontenti
one respondit : dum ille non propria uirtute
sed patriæ splendore gloriosum factum eum
contenderet. Neq; n. inquit is: uel tu si athe
niensis esses clarus extitisses: aut ego si seriphi
us : essem ignobilis . Tercium autem erat ut
bonis artibus liberos erudirent. Præclar̃ ōnia
ut in omni genere rerum prudentissimus sui
temporis : & erat & habebatur: sed postremū
illud pater cætera cōmodissime. Neq; enim
opes ullas firmiores: aut certiora præsidia ui
tæ parare filiis genitores possūt q̃ si eos exhi
beant honestis artibus : & liberalibus discipli
nis instructos . Quibus præditi rebus : & ob
scura suæ gentis nomina: & humiles patrias
attollere: atq; illustrare consueuerunt . Nam
& mutare sibi nomen : dum id sine fraude
de fiat: unicuiq; per leges licet : & trāsserre
quando libeat : domiciliū nemo prohibetur.
Artibus uero bonis nisi quis ab adulescentia fue
rit istructus: aut si pueris ifectus extiterit : nō
facile de se speret in ætate prouectioni posse

aut has abicere: aut illas continuo sibi parare
Iacienda sunt enī i hac ætate fundamenta be
ne uiuendi: & formandus ad uirtutem ani
mus dum tener est & facilis quamlibet impſi
onem admittere: quæ ut nunc erit: ita & in
reliqua uita ſeruiabitur. Verum cum omnes
homines deceat parentes quidē inprimis eos
eſſe qui recte erudire ſuos liberos ſtudeant: &
filios deinde tales: qui parētibz bonis digni
uideri poſſint: præcipue tamen qui celfiore
loco ſunt quorum nihil neq; dictum neq; fac
tum latere poteſt. Decens eſt itaq; principali
bz artibus inſtructos eſſe: ut & fortuna: &
gradu dignitatis quam obtinent digni habeā
tur. Aequum eſt. n. qui ſibi ſūma omnia deberi
uolūt: eos debet & ſūma omīa de ſe præſtar.
Nec ē ulla certior aut ſtabilior rēgnādi ratio q̃
ſi hi q̃ rēgna obtinēt ab ōnibz digniſſimi ōniū
regno iudicentur. Quā ob rēcū ſis ubertine
primum quidem nomen ſortitus quod fuit
in ueſtrā familia diu celebre: & ab eo nu
pilluſtratū: q̃ retro ſextus principatū ex gene
re ueſtro tenuit. Deinde in Hac uetuliſſima

urbe que & cunctarū boarū artium studiis florer
& rerū omnium copia in hominū usus abū
dat ex principum genere. Atq; ipso patre pri
cipe natus: sub ductu cuius & foelix urbis status
& familie uestre clarissimum nomē excrescit
indies magnopere letor pro mea fide: tuaq; ac
tuorū beniuolentia: q; te uideo: tum per paren
tis diligentiam: tum maxie tuo iuditio ad bo
nas artes: & præclara studia omni nisu propē
sum ferri. Et si enim tria illa quæ diximus a
parentibus maxie desiderari uideantur: i quo
rum profecto singulis non sum qui negē eos
plurimū posse: præcipue tamē cum parētes
nomina inponūt natis. Casus nonnunquam
electio dat homini patriam. Bonas autem ar
tes: atq; uirtutem sibi unus quisq; comparat.
Que qdem præ omnibus quæ possunt ab ho
minib; studio quæri exoptāda est. Nam opes
gloria: uoluptates fluxæ res sunt & caducæ:
habitus autem fructusque uirtutum perstat
integer: atq; æternus manet: Hoc igitur
si te commoneam ut Sedulo facias: tamē
si ipse libenter id presto: uideo tamen esse

non necessarium. Quid.n. aliud possum mone
re te: ut facias q̄ quod semper facis: aut quem
aliū tibi ad exemplū uirtutis cōmendare
q̄ te ipsum. Cum.n. ita ab ipsa naturā & ani
mū & corporis dotibus constitutus uideare
ut ōnia magna sperare de te liceat: tuq; adeo
etiam maiora omnia præstes: ut non mō spē
sed & uota quoq; omnium exuperes: Quid ē
quod aut adhortatione cuiusq; fortius promo
ueri possis: aut cæterorū imitatione magis ac
cendi: Tuo igitur nomine breue hoc opus sus
cepi: & de liberalibus adolescentiæ studiis:
ac moribus: id est inquibus rebus exerceri in
genuos adolescentes: quidue cauere conueni
at adortus sum ad te scribere: nō quidem quo
ipse te: sed ut p̄r te cæteros id ætatis cōmone
am: & quom quid agendum sit aliis præfi
nio: tu quod per te facis in te recognoscas: Cū
enim sit homo ex anima corporeq; constituto
magnum quoddam ab natura cōsecuti mihi
uidentur: quibus est datum ut & corporis uir
ribus & ingenii ualerent. Nam cū plurimos
uideamus: quibus sine culpa euenit nascentur

tibus: ut & ingenio essent tardo & corpore in-
becilli: quantas gratias haberi naturæ contie-
nit si secundum utraq; hæc: & integri sumus
& ualidi. Ita autem refertur digna naturæ
gratia: si non neglexerimus eius munera: sed
ea rectis studiis bonisq; artibus excollere cura-
uerimus. Principio igitur erit unicuiq; suū in-
genium p se spectandum: aut si minus p æta-
tem nobis ppendere id licebit: parētes cæteri
q; quibus curæ erimus aīaduertere debebūt
& in quas res natura proni aptiq; fuerimus
eo potissimum studia nostra cōferri: & in eis
totos uersari conueniet: maxime uero qui sūt
liberale ingenium a natura consecuti sinendi
non sunt aut inerti otio torpere: aut illibera-
libo implicari negotiis

33
Ommino aut liberalis ingenii primum argu-
mentum ē studio laudis excitari: icēdiq; amo-
re gloriæ. Vnde oritur generosa quedā inui-
dia: et sine odio de laude probitateq; cōtentio.
Proximum uero parere libenter maioribus
Recesse bene monentibus contumaces. Nam
ut equi meliores ad pugnā habentur q̄ faciles

sunt manu regi: & ad tubarum clangorem erectis
auribus exultant. Ita qui iuuenum bene audi-
unt monitoribus: & laudati excitantur ad bo-
num: uberis spem frugis ferre præ se uidetur
Quom enim bonum ipsum uirtutis honestatisque
faciem in experti rerum complecti ratione non
possint quæ si posset oculis uideri mirabiles
ad sapientiam: ut inquit plato & cicero me-
minit: de se amores excitaret. Proximum est ab
hoc gradu ut gloriæ laudisque studio ad opti-
ma conari uelit. amplius autem: & quæ sunt in acti-
onibus pomti: fugientes ocium: amantque sepe
aliquid recte agere: bene dispositi natura uiden-
tur. Nam ut in eiusdem generis similitudine
uersemur quemadmodum equi cursores melio-
res habentur qui dato signo protinus exiliunt
nec calcarium stimulos: aut flagelloque plagas
morati subsistunt. Ita adolescentes qui consti-
tutis horis ad solita studia immixtaque paulisper
exercitia: alacres sine monitore redeunt: præcla-
re constituti ad uirtutis opera habendi sunt. Sed
& si cominationes ac uerba metuant: magis
autem si dedecus atque ignominiam inde nascitur uere

cundia : quæ est in ea ætate signum optimū
Bene igitur habet : si & obiurgati erubescant
& castigati fiant meliores : suosq; præceptores
ament : Nam & disciplinam amari inditio est
Nec minor uero ad omnē probitatē habēda
de hiis spes est : qui sunt natura benigni : ac fa
cile placabiles. Est enim in animo simile quo
dam quod & in corporibus : nam ut in his si
gnificatio est bonæ naturæ nullo cibo abhor
rere stomachū : sed quicquid ingeritur facile ad
mittere & in alimentum conflare membroꝝ
ita ut neminē odisse : aut aspernari : sed quicquid
dicatur fiatue in meliorem partem habere o
nia bene ab ipsa natura constituti animi signū
est. Ac multa quidem in hunc modum sumi
a maioribus argumenta possunt. Quod uero
ad corporis habitudinē attinet : molles carne
aptos esse mēte scripsit Aristoteles . De reliq̃s
cōsulēdi erunt q̃ per physonomiam deprehē
di posse unius cuiusq; igeniū natiuosq; moꝝ
profitentur : quā nos hic rationem totā rēliqua
mus. Digosci aut̃ plerumq; diximus : ex in
dole potest adolescentibus nobis : quales uiri

futuri sumus. Nam ab initio quidem ætatis
profert in quibusdam natura probitatis futu
ræ signa ueluti flosculos. Vnde bonæ indo
lis iuuenes dicimus: qui effigie ipsa oris & ge
stus: cæterisque actibus spem de se bonā polliceri
uidentur. Quibus ut turpe est expectationē
hominum fallere: ita laudi hi dantur: q̄ sine
ulla tali significatione probi tamen euaserūt
imitati pomorū quoddam genus quæ sub tūr
pi atq; aspero cortice suauem aseruant sapore
Hinc bene præcipiebatur a Socrate ut adoles
centes in speculo suam imaginem crebro con
templarentur: ea scilicet ratione: ut hi quibus
inesset spetiei dignitas uitæ illam non deho
nestarent: qui uero deformiori spetie uiderē
tur formosos se ex uirtutibus reddere curarēt
Magis autem id ipsum consequi fortasse pote
rūt: si nō tā suā spetiē: q̄ alienos probati hoīs
mores: & uiuum speculum intuebūtur. Nāq;
si. P. Scipio & Q. Fabius quod ōnibus fere ge
nerosis mentibus usu euenit: illustriū uiroꝝ
cōtemplandis imaginib; excitari se magnope
dicebāt: quæ res Iuliū quoq; cæsarē uisa mag

ni Alexandri imagine ad summam rerū accē
dit. Quid consentaneum est euenire quom ip
sam uiuam effigiem: & ad huc spirans exēplū
intueri: quāq; imagines fortasse maiorū magis
ad æmulationem gloriæ animos excitent. po
pterea q; hominis præsentia minuere plerūq;
gloria solet: & uiuentes comitari cōsueuit in
uidiā: ad exemplum certe uirtutis ac morū &
ad orationem doctrinam ut uita uox: ita & ui
ui hominis mores plus ualent. Debet igitur
studiosus adolescens: quē uirtutis ueræq; glo
riæ desiderium concitat: unum aliquem plu
resue quos uereatur diligere probatissimos ui
ros: quorū uitam ac mores: quantū p ætatem
licebit imitetur. Illis aut cæterisq; natu maio
ribus cum ōni tempore habēda sit gratuitatis
atq; modestie ratio: tū ūo maxime corā iunio
ribus custodienda ē. Iuuenum. n: etas prona est
ad peccandū: ac nisi maiorū exēplis auctorita
teq; cōtineat: facile sēp ideteriora p labit.
Et quoniā insunt ipsis ex ætate pprii mores
quod & reliquis quoq; ætatibus accidi ex eis
qui boni sunt usu præceptisq; cōfirmādi erūt

& iuuandi: qui uero mali atq; illaudabiles cor-
rigendi. Quorū hi quidem naturam secuntur
tantum: quidam autem experientiae defectū
alii uero utrumq; . Sunt n. in primis natura
largi ac liberales: propterea q; non sunt expti
indigentias: neq; opes eis labore proprio quæ
sitæ sunt. Nō. n. solet fieri ut temerē dissipet q;
cum labore cōgregauit: Simul & quod super
abundat in eis calor ac sanguis non modo in
nūtrimentum corporis sed & augmentum
& : quod contra fit in senibus contraria id effici-
ente ratiōe: quē igit̃ eum spāremus futurum
senem q; sit in adoleſcentia tenax atq; auarus
Non quidem quo permittendæ sint eis largi-
tiones quas exercere cū discretione numeꝝ p-
sonarū: meritorūq; nesciunt: sed corruptæ natu-
ræ atq; illiberalis ingenii sit inditium. Hi igit̃
ad quæstuosas artes faciunt: aut manuale
opus: aut negociationē: ad curam rei familia-
ris præcipue: qui & si nobiliores fuerint: quā-
doq; artes affecuti: illas tñ sēp ut cætera ad ig-
nobilē q̃stū rēdigūt: queq; dñm res ē ab īgeniis
mētib; pꝛsō aliēa. de id si bōe spei multa q; ac

magna sibi facile promittunt: ac præ cæteris
longæuam ætatem: ut quibus exuperat natu-
ralis calor tamq̃ ad omne opus: & in omne tē-
pus suffecturi. Ac propter hoc ipsum magna
nisi sūt & alti cordis: quoniam est ea uis cali-
di ut sursum ferat: unde fit: ut sint arrogantes
& iuxta flaccum monitoribus suis asperi &
contumeliosi aliis se ipsos efferentes: appetūt
enim excedere: propter quod uolentes uideri
multa nosse faciles sunt opera reuelare: & se
ipsos iactantes: plerunq̃ mendaces inueniūt
simul: & quia inexperti sunt: existimantes nū-
dicere in plurimis falluntur. Ab hac autē mē-
tiendi uanitate deterendi sunt maxime. Pri-
mum q̃ assueti ī iuuentute mentiri morem
hunc uiri seruant: quo nihil est turpius: dein-
de q̃ prope nihil æque maiores offendit q̃ mē-
datia: adolescentum: qui studeant pridie nati-
senes fallatiis circūueniī: Proderit autē si ad-
moneānt parē loq̃ & raro nisi iussos diceī. ī mu-
lto nāq̃ sermōe ē aliqd sēper q̃ r̃phrēdi possit
q̃ si ī alterutro ē peccādū: multo sane tucius
est tacere q̃ loqui. Nam qui ītempestiue tacet

hoc in unum peccat q̄ tacet loquendo autem
in multis errare contingit. Prouidendum &
ne foedis atq; inhonestis sermonibus assuescāt
Nam ut est a poeta græco dictum: & ab apo
stolo Paulo repetitum. Corumpūt bonos mo
res colloquia mala. Secundum autem superi
orem rationem quoniam sunt excellentiæ cu
pidi: sunt etiam uerecundi quoniam inhono
rari metuunt: & castigations parentum: ma
gistriq; ex recenti meminerunt: simul & quo
niam inexperti sunt: facile refelli se posse arbi
trantur. Sunt item creduli nimis ex defectu
namq; experientia rerum uerā credunt esse
quæcumq; audiunt: atq; etiā defacili mutāt
opinionēs: quoniā sūt eorū humores in mo
tu pp̄t augmentum corporis: & abundat ca
lor: q̄ maxie ad motiones facit. Anima ūo cō
plexionem sequitur corporis. Ideoq; ut facile
carētes concupiscunt: ita potiti faciantur cito
Passiōes ūo suas maxie p̄sequūt: & onia faciūt
ualdē: quoniā cōcupiscētias habēt acutas: quas
calor icitat: neq; uigēt ratiōe & prudētia: quæ
illas moderari possūt. ego ūo iuxta terētianū

Sosiam non iniuria id arbitror apprime in uita esse utile : ut comode fiant omnia ac ne quod nimis . Sunt quoque miserationi : nec maligni moris : quoniam a generatione proximi sunt benignum habentes sanguinem ceterosque ex se existimant : quod pauca comiserunt . Quam ob rem eos credunt iuste pati . Maxime uero gaudent amicitias : & sodalitates amant : quas plerumque eadem die : & inneunt & dirimunt . Iuxta has igitur aduersiones erit adhibenda doctrina : & boni quod mores ad discendum : mali uero aut minuen di aut prorsus eradicandi erunt . Et de cura iuuenum cum plurimum domesticæ disciplinæ promissum est : nonnulla tamen solent legibus diffiniri . Deberet autem ut fere dixerim omnia : & rei publicæ inter iuuentutem in ciuitatibus bene morata esse & si fuerint adulescentes ratione instituti : erit id quod utile & ciuitatibus : & ipsis bonum . maxime uero ut specialius dicamus : ab his peccatis prohibendi sunt : in quæ facile natura ab ipsa ætate deducuntur .
Habent enim : & ætates sua propria quædam uitia . Adolescentia libidinibus æstuat ætas media ambitione iactatur senectus cupiditate auariciaque .

consumitur : non quo ita omnes habeant sed
quod i hæc uitia ex ætate prouiores sunt ho
mines . Curandū est igitur ut iuuenes q̄ max
ime diu integri seruentur immatura namq̄
uenus : & animi : & corporis uires eneruat : q̄
erit si a choreis cæterisq̄ huiuscemodi ludis
& item ab omni muliebri frequentia arcean
tur : aut si nihil de his rebus loquatur : aut au
diant : nam cum ipsi per se ætatis feruore ad
uenera rapiantur : nulla erit spes reliqua : si
malignus quoq̄ consilio comes accesserit : præ
cipue uero si nunq̄ ipsi erunt ociosi : sed semp
in aliquo honesto mēbroꝝ : aut animi labore
detineantur . Otium enim ad libidines : & ad
omnem intemperantiā pronos efficit . Itaq̄
adolescentes nimia sospitate laborātes : multo
conueniet labore sanari : nec uero his ociū tan
tum : sed & solitudo quoq̄ uehementer est ini
mica : quæ infirmum animum assidua taliū
rerum cogitatione demulcet : nec alio diuerti
sinit : ut enim qui desperatione tenentur soli
tadini minie credēdi sūt : ita & q̄b̄ uoluptate
ductus ē animus : itaq̄ & ab ōni fœditate ac ne

nefaria turpitudine: & prohibendi sūt & ma-
gnope custodiendi: Non nisi hiis cōmittendi
quorum mores: & uita ōnis pfecta sit: quorūq;
non iam exemplo peccēt: sed auctoritate dete-
reantur quemadmodum teneris arborū uir-
gultis stipites alligantur ne aut propria mole
aut ui ulla uentorū deflecti possit: ita & iuue-
nibus adhibēdi sūt comites quorū monitis dis-
cant: & conscientia rethrantur: & imitatione
proficiant. Continendi sunt etiā ne aliis: que
sūt circa uitā imoderatiois fiāt. Nā supfluus
cibus ac potus: & somni abundantiores ex cō-
suetudine magis sunt: non quo uariis habitu-
dinibus corporum plus minusue deberi ex
his rebus negem: sed q; in omnibus homini-
bus natura paucis adiumentis contēta sit: si
necessitatem spectemus: si uoluptatem nihil il-
li possit uideri satis. Auino ūo ī ea ætate max-
ime sūt arcēdi: cuius minus usus: & ualitudini
bone inimicus ē: & recte rationis usū magno
pere perturbat. Qua in re nequaquā mihi ui-
detur improbanda lacedemoniorū ratio: qui
ebrios seruos exhiberi ī cōuiujs suis curabāt

non quidem ut eorum insulsis sermonibus: aut
foedis actibus delectarentur. Nam in humana
uoluptas est damno hominis: aut uitio delecta
ri hominem: sed ut adolescentibus suis exemplo
ostenderent: quod esset turpe temulentum uideri
Sunt igitur ut ab annis teneris assuescant ita po
tandi pueri ut illis magis aqua temperetur: q
quam limphetur uinum: & iam sobrie quidem ac ra
ro ut magis ad moliendum cibum quam ad minu
endam sitim datus potus uideatur. neque enim de
cet non quod modo ad uirtutem sed ad bonam quoque
ualitudinem pertinet. Ventre cibum potum ue
metiri: aut hibernis noctibus sonos æquarum aut
uoluptatibus modum facietate præfinire: sed
ratione moderari omnia: & ita assues fieri ut
iuueniles in petus facile frenare possimus arbi
trarique non omne quod per potentiam uel occasio
nem facere liceat decere: ut faciamus. Ante om
nia uero decet bene institutum adolescentem rei
diuinæ curam respectumque non negligere: eaque opi
one
ibui abiectum ætate. Nam quod erit illi iter homines
factum cum diuinitas despecta sit: nec uero usque ad
annales decet supersticiones pueri: quod in ea ætate

damniari plurimū solet: & irrifioni patere sē
ad certū mōū: q̄q̄ q̄s modus adhiberi in ea po
test in qua ōne q̄ possumus īfra modū ē. Præ
cipue tūo q̄ ī ōni ætate abhominabile ē monē
di sūt nō execrari diuinā: neq̄ sacra nomia ir
rifioni habere: neq̄ spōte facile iurare: Nā q̄
temere iurāt: crebro peierare cōsueuerūt: prox
ime aut̄ senibꝫ: ac maioribꝫ natu plurimū r̄ue
rētia adhiberi cōuenit eosq̄ parētū ppe loco
existimār: ī quo erat romana iuuetus uetusto
mōr p̄clar̄ īstituta: quæ senator̄s quos patres
appellabānt: qua die haberēt senatꝫ deduceba
nt ad curiā: ubiq̄ assidui præforibꝫ aderāt: di
missoq̄ senatu r̄ducebāt frequētes domū: quæ
nimis erāt: rudimēta cōstantiæ paciētiaq̄
in prouectiori ætate præstandæ. Qui ergo
iuuenes libenter senibus hærent: nec ab his
facile discedunt a quibus proficere possunt
hi non temere uelle uidentur ætatem
uirtute præuenire: Instituendi sunt preterea
quo pacto deceat admittere uenientes: quo
abeuntes dimittere: ut oporteat uerecunde
salutare maiores: minores humaniter col

ligeat: amicos beniuolosq; familiariter cōueni
re: quæ cū i ōnib; apte sedeāt tum ūo i p̄cipi
b; & eorū liberis spetiosa uidēt: & notat i his
maxie i quorū morib; atq; ōni uita facilitas q
dē amari sol& grauitas uero laudari: utrobq;
tū uerēdum ē: ne uel hæc i agrestem seuerita
tē aut illa i scurilem leuitatem exeat. Hæc
autem ita cōseq poterunt si se facile qsq; argui
moneriq; patiat: quæ ratio i ōni ætate: & cau
sa atq; cōditiōe salutaris ē: nā ut obiecto specu
lo faciei nostræ mendas cognoscimus: ita & ca
stigātibus amicis errores perpendimus: animi
qui proximus est ad emendationem locus: hi
autem facillime deceptioni patent: q nihil au
dire possūt q cōtrist& ibecillis est: n. stoma
chi ferre nisi delicata nō posse: dec& itaq; &
male dicentes pati poss& obiurgantes audire
Nā qui se non patitur presentem argui:
non facile sol& cum est absens defendi. Verū
eos maxime qui sublimiore sunt fortuna:
& in quorū manibus urbium populorum
q; ius est: dec& non modo facile: sed etiam
libenter bene monentibus audire: quanto

& ipsi per multam licentiam priores sunt ad
peccādū: & eorū peccata obesse pluribus solent
ac eo qdē magis curādū q̄ pauci sunt q̄ dicere
eis q̄ uerū decensq̄ sit audeant: pauciores qui
uelint audire: Nā q̄ uult uerū audire facile in
uenit a quo audiat: Itaq̄ mirū uideri potest:
si sit q̄spiā bonus aut sapiēs inpotēti statu ac
magnis fortunis natus: nec aduersū umq̄ casū
expt: & si quis eiusmodi hūc p̄ quodā quasi ter
reno deo amādū colēdūq̄ existimo: quippe cū
it̄ affluentiam rerum ad omnes uoluptates
suppetēciū ad facultatem assequēdi quaecūq̄
cupierit: & adulatorū igētē copiam: q̄ solēt ex
stultis ifanos facere: nix ratiōi ac recto iuditio
uacat uspiā locus. Id pulchre plato sētebāt. &
comode paucis uerbis significauit q̄ nos locū
huc ad uerbū ex gorgia transferamus: difficile
ē. n. inquit: & plurima laude dignū ī magna
peccādī licētia iuste uixisse. Sed & nimia quoq̄
parentum indulgentia emoliri atque ener
uare adolescentes consuevit: quod in his
plerumq̄ manifestum est: qui sub uidu
is matribus per delitias sunt enutriti: pla

placet igitur quæ est apud quosdam gentium cō
suetudo: ut liberos suos: aut extra ciuitatē aut
certe extra domū apud cognatos: amicosue
educare curēt: quos & si plerūq; indulgentiores
inueniret. Hoc ipsum tñ q; in aliena domo ui
uere se itelligāt solutiore illis licentiā adimit
& melioribus studiis quæ liberalia dicimus
intenciores reddit: de quibus tēpus ē iā nos di
cere. Liberalia igitur studia uocamus: q; sūt hoīe
libero digna: ea sunt quibus uirtus: ac sapiā
aut exercetur aut collitur q; que corpus: aut
animus ad optia quæq; disponit. unde honor
& gloria hominib; quæri solent: quæ sunt sapi
ētī p̄ma post uirtutem p̄posita præmia: nā ut
in illiberalib; ingeniis lucrū: & uoluptas p̄fi
ne statuit: ita ingenuis uirtus & gloria. *X*
Opor
tet igitur a prima infantia his intendere & ad
sapientiam omni studio conari: Nam si nul
la est priuatarū artium & earum quæ minus
acuminis exigunt quā excelenter asseq; quis
possit nisi a teneris annis illis incubuerit. *2*
Quid de sapientia iudicabimus: quæ tam multis
magnisq; reb; constat: & in qua arte totius ui
bz

ta præcepta rationesq; continēt; Nō erimus
perfecto: quōiā sapientes; & haberi; & eē uolu-
mus ōnes. Nō erimus inquā ī senectute sapiē-
tes: nisi iuuenes p̄mū bene sapere reperimus
Nec ūo suscipiēdū ē: quod ōnibus pene uulgo
ē usurpatum: ut existimemus eos qui iuuenes
supra ætatē: ratiōe sapiāt maiores factos desci-
pere aliqui soleſ; q̄q; & hoc īqbōdā nō ab horre-
at ab physica ratiōe: q̄bō cum ī puberib; sēsus
uigeāt: crescente postmodū etate marcescunt.
Quo īgenē ē seu ex quidā ab adolescēte cōfū-
tatus: obscurū est autem utriusq; nomē; cum
enim is præter ætatem prudēs probusq; habe-
retur: seniq; ad miraculū illū ostenderent. Erit
igitur inq; in senectute demens qui sit in ado-
lescentia tam sapiēs; & ita quidem uoce subla-
ta ut adolescens audiret. Ille ūo innati acumi-
nis nihil oblitus: atq; in eum p̄tinus cōuersus:
tu ergo inquit præclar in adolescentia sapiens
extitisti: suisq; illū; ut aiunt: armis confodit.
Et est quidem ex natura in plerisq; iuuenib;
tanta ingenii celebritas ad intelligendum;
& ad inuestigandum tantū accumen

ut uel sine multa doctrina de rebus maximis
loq possit: sententiasq; dicere grauissimas quo
rū īgenita uis si eruditiōe corobōrtur iuuetq;
disciplina sūmos uiros parere ea res sol&. Vt
igit̃ hi diligent̃ curādi sūt ita nō negligendi q;
mediocri ualent īgenio qn uel hoc potius iu
uādi q; est ī eis uis naturæ defectior. Omnes
tū a pueritia studiis laboribq; mācipādi: dū fa
ciles animi iuuenū dū mobilis ætas: ut ē ma
ronis uersus: at eo magis tūc īsistendum quo
ætas illa eruditioni aptior est q; cætere q̃q; : &
ōni ætate discendū ē: nisi fortasse turpius ali
quando est discere q; nescire: Quodq; cōtra iu
dicauit cato ille portie familie princeps qui
latinas litterās prope seuex: grecas iam certe
senex edidicit: nec credidit seni turpe discere
q; ess& pulchrū hōi scire: Socrates etiā tātus
philosophus iam etate prouecta fidibus ope
ram dedit: digitosq; suos magistro forman
dos commisit. Cum nostros interea iuuenes si
plac& deo præ molitie discer̃ pigeat: & uix
dū ablactaros pudeat sub magistro ē: q; tamē
iuditio proprio minime cōmittendi sunt s̃d

bonis artibus ad bona rectaque studia sunt inducendi
Nā alii quidē laude: & p spē honoris alii mu-
nusculis blāditiisq; aliciēdi. minis alii flagris
q; cogēdi erūt: atq; hæc quidem ōnia ita rite
pēsādā: ratiōeq; moderāda ut & i eodē ingenio
uicissī hiis artibus preceptorī utāt: & cauēdum
ut neq; nimīū illis faciles: neq; nimīū seueri
sint. Nā ut nimia licētia bonā indolem soluit
ita: grātis: & assidua castigatio ingenii uim e-
neruat: natūeq; igniculos i pueris extinguit:
qui dum timent oīa audere nihil possūt: fitq;
ut pene sēp errēt dum in singulis rebus errāre
se timēt: maxime uero in quibus supabūdat
nigra colera laxius continēdi erunt eosq; plu-
rimum suo arbitrio committi conueniet: & li-
bertate iocisq; oblectari: in quo genere cōplexi-
nis non omnes quod aristotiles uoluit: sed plu-
rimi certe ingeniosiores sunt. Verum euenit
ut pleriq; ingenio liberali præditi dum recta
studia seq ipso cōtendūt aut manu iiecta retio-
cāt aut quibōdam oppositis quasi repagulis
i cursu subsistere cogūt aut alio diuertūt: pluri-
mis. n. āgustia rei familiāris īpedimēto fuit

quæ liberum animum: & ad meliora natum
quæstui coegit inferuire: tã& si p̄ extremas di-
ficultates generosa natura solet i altũ emerge-
re: & magis profusa rerũ copia q̄ sũma iopia
bonis ingeniis nocẽr cõsueuit. Cũ de his nõ si-
ne idignatiõe nõ dici soleat o q̄ magnus hic
erat futurus uir si i minoribz eẽt fortunis nato
q̄bodã parentũ ipiũ & ab i infantia susceptã cõsu-
etudo obstitit. Nã & q̄ minoribz nobis cõsue-
tum est facile id maiores facti seq̄ solemus &
pueri libẽter pẽtum studiis quibz innati atq;
innutriti sunt dari se patiuntur. sed id quod e
iñ ciuitatibz consuetum plurimum seq̄mur
taquã sit id optimum factu: quod ceteri & pro-
bant & faciunt. Ergo difficilima omniũ est ea
deliberatio nã aut libera non est aut ad eã
non nisi falsis opinionibus imbuti ex mala cõ-
suetudine: & hominũ peruerso sermone ueni-
mus. Datum tamen est quibusdam munere
dei singulãri ut ipsi p̄ se rectam uiam sine ul-
lo duce: & inire & tenere potuerint. Paucis il-
lis quidẽ: & quos æquus: ut ait poeta iupiter:
amauit aut & genuit ut fabulis quoq; aliqd

demus Qualem imprimis herculē accepimus
q: & græci tradunt & latini post eos memine
runt: hic. n. cū duas cerneret & uias unā uirtutis
alterā uoluptatis: forte id ætatis agens qñ de
tota uita deliberatio sumenda est: i solitudinē
secessit: ibiq; multū ac diū secū cogitās: ut est
ea ætas ibecilli iudicio cōsilioq; uirtutem tā
dem reiecta uoluptate cōplexus est. Vnde sibi
p multos ac graues labores opiniōe hoīū itē i
cælum extruxit. Ita igitur ille. Nobiscū autē
bene agitis: si præceptis manuq; deducimur ut
probi simus: aut si ui & necessitateq; ad id coga
mur: ē. n. felix necessitas q cogit ad bonū. Quā
q et tibi quoq; ubertine id uideo i parte cōtigi
se. n. Cū due sit ex studiis atq; artib; hoīū q pr
ecipue: q & ad excellēdā uirtutē & ad parādā
gloriam maxime sunt affines armorum uide
licet & ac litterarum disciplina: liceretq; tibi p
parētis indulgentiā solā militarē: q familie
uestre prope peculiaris est persequi. Tu
utramque ita es: & industria & studio te
naciter complexus: ut æqualibus tuis longo
interuallo posthabitis cum maioribus quoq;

certare in utroque laudis genere possis. Probe igitur
facis qui & militare disciplinam in qua semper tui
maiores excelsuerunt non negligis: & ad ueterem
hanc domesticam gloriam notam & litterarum laudem
adicere tetastis: neque enim imitari eos studes. Est
autem horum nostris temporibus turba ingens: qui sibi
opinionem doctrinae ut dedecus abhorrent. Ha-
ud licinii quodam romanorum imperatoris sceleratam pro-
bas: qui litteras uirus ac pestem publicam appella-
bat multo magis quam ille ait beatas fore res pu-
blicas: si uel studiosi eas sapientiae regerent
uel earum rectores studere sapientiae contigisset.
Et quidem quod uerum est litterarum disciplinae ne-
que dementiae adimunt: neque malignitatem quam
magis ut eos qui ad uirtutem: & sapientiam na-
ti sunt magnope adiuuant. Ita praesaepe sunt aut
inditia stulticiae detegendae: aut instrumenta
pernitiosioris iniuriae. Nam & claudium ne a ro-
manis principibus discedamus sane doctum ac-
cepimus: & neronem eius priuignum atque
in principatu successorem eruditum in primis
constat: quorum prior insignis ueritatis fuit.
Alter crudelitatem atque omnibus flegitius contra

minatus qui tñ sub obtentu demētiæ dixit ali
quādo optare se litteras nesciit: & optādum
sibi profecto fuerat: si modo non aliā ratiōe q̃
litterarū ignarus esse clemēs potuiss&. Sd̃ opi
nor eum si & litteras quoq; quæ male apud se
habitabāt eicere sibi porfuso licuiss& tā matur
ac libenter facturū fuisse q̃ illā simulatā ad tē
pus demētiā exiit nec cui uirtutū aut bonarū
artiū reliquus i se locus esset. Contra uō iaco
bus de cararia pauus tuus: & prudens uir; &
pnceps magnanimus ipse quidē nō magnope
doctus mirum tñ in modum doctos colluit: ut
id unum fortunæ suæ defuisse iudicaret q̃ nō
esset quantum modestum hominē optār lice
at erudito et i senectute qdem optār cōseq̃ uō
non facile: nisi ab initio ætatis studio laborq̃
nobis doctrinā parauerimo: parāda s̃ igit̃ i iu
uētute solatia quæ honestā senectutē possint
oblectare: nam quæ sunt iuuentuti labo
riosa studia ea erunt iocunda ocia senec
tuti. Et sunt in hac re sane magna præ
sidia siue contrā languidum, torporē r̃mediū
quærimus: siue sollicitis occupationibus

solatiū. Nā cū duo sit genera tūtae liberalis .
unū q̄ totū ī otio ac speculatiōe ē. Alterum q̄
in actiōe negotioq̄ cōsistit. In priore qdē q̄ sit
necessaria cognitio ususq̄ scripturarū neie exi
stimādū ē lateē . ī posteriorē ūō q̄ sit utilis faci
le hic dignosci potest. Nā q̄ ad res gerēdas ani
mū applicāt: omitto quātū & praeceptis illo
rū q̄ scripserūt & eorū exēplis de qb̄ scribitur
prudētiōres fieri possunt. Sed siue rē publi
cam administrent: siue foris ī bellis: aut domi
ī suis amicorūq̄ negotiis uersent: nō habēt fati
gati quā alia ī re iocundius acquiescere uale
ant . cum etiam incidant tempora: & hōīe in
quibus ab huiusmodi rebus uacare necesse est
nam & a re . pu . s̄ape iūti prohibemur: & nō
semper gerunt bella: & signi dies noctesq̄ ali
quid habent domi quo cōtineri: & esse seorsū
oportet: ī hoc igitur tempus cum nihil nobis
per ocium agere foris licebit lectio libriq̄ suc
cur&: nisi prorsus sōno indulgere aut inerti
ocio tabescere uolemus: aut morem imitari
domitiani p̄cipis qui singulis diebus certis
horis secretus ab ōnibus stilo ferreo muscas

infectabatur: Fuit hic qđ Vespesiani filius ti
ti ūo minor nati frater: utriq; profecto lōge i
par: imo uero tāto omniū deterrimus quanto
Titus probatissimus est omniū habitus: quē
historiæ delicias humani generis appellauer
Itaq; & eius memoriā tam celebris est: q̄ illius
exacrabilis: libero. n. iudicio derebo uitaq; ho
minū posteritas utit: q̄ nec uituperār i ppos
metuit: nec laudes inuidet bene meritis. Qua
qdē i re magna est: ut uideamus prærogatiua
picipib; imo uero prope dixerī necessitas p
posita bene gerēday rerum: si iudicium homi
num: & famæ apud posteros æternitatē spec
tar uelit. Nā i cæteris qđ humiliorib; magn
a ui ac uirtute opus ē: ut in lucē emergant: &
eoy peccata suæ sortis obscuritate regantur.
In principib; uero & magnis uitis: probitas:
siue q̄ rara sit i multa fortuna: ac ppter ea ma
gis admirationi habetur: siue q̄ ex fortunæ
splēdore magis illustretur: ea uel si modica ē
pclara ac isignis habet: malefacta aut nec late
r q̄ uisecrta possūt: nec cogita diu taceri: illi. n.
ipli q̄ aut mistri s̄ uoluptatū: aut socii criū cō

sciiq; factorū efferūt: & primi dānāt. Quo in
generē eius ipsius domitiani demētiā e cubicu
lariis unus urbano schomate notauit: aliqñ cū
itogatus ēēt: ne qsq; cū domitiano' itus: respon
dit ne musca qdē: quasi ille suo ōnes stilo sub
stuliss&: huic eius occupatiōi tā idecor ueniā
forte poss& idulgeri: si mō cōstar& qdnā per
hyemē solus agere cōsueuiss&: aut si nō maio
re odio ex cæteris facinorib; q; ex hoc aucupio
tā fœdo irrisione se dignū præbuisset. Nā q
scipio dicere de se solebat nūq; minus solū: aut
ociosum esse: q; cū ociosus: aut solus uideretur
non facile cui uis potest contingere: sđ solis ma
gnis īgeniis atq; excellenti uirtute præditis: tā
& si nihilo mihi uidetur minor qui cōtra & in
turba solitudinem seruare potest: & in negoti
o qetē: q; de catone qdē scriptū ē: q; itēa dū sena
to cogerēt lectitār ī curia libros frequēs solebat
unde nimirum & in rem præsentem: &
in omne tempus saluberrima patriæ con
silia dictabat. Quod si præterea aliū
nullus ex litterarum studiis fructus hab
eretur: qui utique & plurimi sunt &

maximi satis: tamen abeunde magni uideri
debet res momenti: quod itea dum attenti legimus
plerisque auocamur: quare non possemus sine tur-
pitudine cogitari aut reminisci sine molestia
Nam si quid est aut in nobis ipsis: aut in fortuna nostra
quod nos offedat hac facile ratione leuamur: prout
id quod mirabiles uoluptates in animis hominum
doctrinae studia pariunt: & uberimos afferunt in
tempore fructus si quando bona mentem: & ei culturae
idonea tale semen inciderit. ergo cum soli sumus
ab omnibus: & ceteris curis uacui: quod ager meli-
us possumus quam libros conueniri ubi sunt omnia
uel amoenissima ad cognoscendum: uel ad bene
sanctaque uiuendum efficacissima. Nam cum
ad caetera quidem plurimum ualeat: tum uero maxi-
me ad saluandam uetustatis memoriam nece-
saria sunt monumenta litterarum: quibus res ho-
minum: gestae fortunae: euentus insperati: na-
turae insolita opera: & super his omnibus raci-
ones temporum continetur. Memoria etenim hominum
& quod transmittitur per manus seculum elabitur
& uix unius hominis aetate exuperat. Quod au-
tem libris bene mandatum est perpetuo manet

nisi pictura forsitā: aut excisio marmorū: aut
fusio metalloꝝ pōt & tale quiddā pręstare:
uerū ea nec signāt tēpora: nec facile uarietātē
īdicāt motionū: & exteriorē tātū habitū exp̄
mūt: ac labefactari facile possūt. Quod aut lit
teris tradit: nō mō hęc quę dicta sunt efficit:
sed & sermones quoq; notat: & cogitatus hōiū
effingit: ac si plurib; exēplariis uulgatū est nō
facile potest interire: si mō & dignitas accedat
orationi. Nā quę sine dignitate scribūtur: ea
nec fortiūtur fidē: nec subsistere diu possunt. +
Quę igitur potest esse uita iocundior aut cer
te commodior: q̄ legere semper aut scribere: &
nouas quidem existentes res antiquitatis
cognoscere: pręsētes ūo cū posteris loqui: atq;
ita omne tempus quod etiam preteritū est
& futurū nostrū facere: O pręclarā supelectilē
libroꝝ ī quā: ut nos: & O iocundā familiā: ut
recte cicero appellat: utiq; & frugi & bene mo
rigeram: non. n. obstrepit: non īclamat: non ē
rapāx: non uorax: non contumax: iussi locū
tur: & iterum iussi tacent: semperq; ad ō
ne in p̄fīū pręsto sunt: a quib; nīhil ūq; nisi

quod uelis:& quantum uelis audies. Eos igit
quonia nostra memoria nō ē ōnium capax: ac
paucoꝝ qdē tenax:& uix ad singula sufficit:
secūda mēoria loco habendos asseruerādosq;
cēseo. Nā sūt littere quidē ac libri certa rerum
mēoria:& scibiliū ōniū cōmunis apotheca: id
q; curā debemus ut quos a p̄orib; accepimus:
si nihil ipsi ex nobis gigneꝝ forte possumus i
tegros atq; icorruptos posteritati trāsmittam;
Eoq; pacto:& his q; post nos futuri sunt utiliꝝ
cōsulemus:& his q; preterierūt: uel unā hāc su
oꝝ laboꝝ mercedē repēfabimus. In quo iuste
forsitan possumus quoddam sæculum prox
imaq; superiores ætates accusare: indignari q;
dem licet proficere autem nihil: q; tā multa il
lustriū auctoꝝ præclara opera deperire passi
sunt. Et quorūda quidem nomina sola sumis
tū laudib; ornata. Alioꝝ & pars uigiliaꝝ:
& fragmēta qdā operum ad nos peruenerunt:
unde fit ut ex splēdore laudū ac nōis opa de
fidēmo illoꝝ. hoꝝ ūo r̄liquos laboꝝ depisse id
idignē ex eay; rerū q; supāt ad huc excelētiā:
ac digitate: t̄et si ea ipsa iplerisq; partiū suay;

tā uicioſe corrupta quædā & it̄ciſa ac mutila
ta ſuſcepimus: ut pene melius fuerit ex his ni
hil ad nos pueniſſe. Sd̄ i hac iactura que max
ia ē: nō debet id minimū uideri quod r̄s pluri
mas n̄ras atq; italiæ facta cognitiōi digniſſia:
p̄ magā p̄te lateſ nos cōtigit: quorū noticia cū
libris ſimul ac monimētis eorū periit. Sicq; q
barbarorū res geſtas nouimus pleraq; ex no
ſtris caſu librorū ignoramus. Et ē eo deuētum
ut latine quoq; historiæ: & cogitiōē: & fidem
a græcis auctoribus exigamus. Plurima nāq;
taliū quæ apud nos aut anguſte perſcripta:
aut p̄ſus icognita: late apud eos r̄piūt diffu
ſa: q̄q; & ea ipſa greca oratio q̄ noſtris maiorib;
eſſe quōdā domeſtica: ac pfamiliaris ſolebat: a
pud ſuos pene int̄iit: apud nos uero p̄ſus ex
tinta eſt: niſi pauci qdā q̄ hac ætate illi incubu
erunt: iā e ſepuchro i lucem r̄uocent. Sd̄ r̄deo
ad historiā cuius eo gr̄uior eſt iactura: quo eius
rei cognitiō: et utilior et incūdior. nā liberalib;
q̄dem ingeniis: et his q̄ i publicis r̄b; et hōium
cōmunitate uerſari debent. cōuenientiora ſu
nt historiæ noticia: & moralis philoſophiæ

studium. Cætera quod dicitur. n. artium liberales dicuntur
quia liberos homines doceant. philosophia uero idcirco
est liberalis quod eius studium liberos homines ef-
ficat: In horum igitur altero præcepta quod sequitur: quod
ue fugere conueniat: in altero exempla inuenimus:
In illa. n. omnium hominum officia reperiuntur: & quod
quicquid deceat: in hac uero quod dictum factum est suis
quodque temporibus adiciendum est: ad hæc nisi
fallor et tibi. i. eloquentia: quod civilis scientia per quam
dicitur est: per philosophiam siquidem possumus ratione sciri
re: quod est in omni re primum: per eloquentiam grauius ornateque
dicere qua una re maxime conciliant multitudi-
nis animi: per historiam uero in utrumque iuuamur
Nam si senes idcirco prudentiores iudicamus:
eosque libenter audimus: quod per longam uitam: & in se
multa experti sunt: & in aliis pleraque uiderunt
atque audierunt: quid de his est iudicandum qui
multorum sæculorum res cognitu dignas memori-
ter norunt: & ad omnem casum perferre illustre
aliquod exemplum possunt: Ex quibus id efficitur
quod est summi uiri: & omnino excellentis inge-
nii: ut & optime dicere quis possit: & studeat
quod optime facere. Erant autem quattuor quæ pue

ros suos græci docere cōsueuerūt: litteras: luc
 tatiuā: musicā: & designatiuā: quā ptractiuā q
 dā appellāt. de luctatiua: & musica dicitur po
 stea. designatiua ūo nūc i usu non est p libera
 li: nisi q̄tū forsitā ad scripturā attin&. Scribere
 nāq; & ipsū ē p̄thraere ac designā: quō ad r̄li
 qua ūo penes pictores r̄sedit. Erat autē non so
 lū utile s̄d & honestū quoq; huiuscemōi nego
 tiū apud eos: ut aristoteles iqt: Nā & iēptioni
 b; uasorū tabularūq; ac statuarū: qbus græcia
 maxie delectata ē succurebāt: ne facile decipi
 præcio poss&: & plurimū conferebant ad de
 phrēdēdā rerū quæ natura cōstāt aut arte pu
 lchritudinē ac uenustatē: qbo de rebo p̄tin& ad
 magnos uiros: & loq; i se & iudicare posse: lit
 terarū uero magnus est semper fructus: & ad
 ōnē uitā: et ad ōnē hōiū geñs: precipue ūo stu
 diosisearū ut ad accipiēdā doctrinā ita: & affir
 mādū eis habitū r̄uocādāq; lapsorū memoriā:
Ante ōniā igit̄ siquid proficere de doctrinis
 uolumus congrui sermonis habenda est ra
 tio: Et curandum ne dū maiora persequimur
 turpiter in minoribus labi uideamur. Proxie

huic disputandi ratio adhibenda ē: p quā una qu
aq; rei: qd uerū falsūne sit facile argumentādo
querimus. Ea cū sit discēdi sciētia: sciēdiq; dis
ciplīa ad ōne doctrinae genus uia facile apit
Rhetorica ūo tertia ē it̄ rationales disciplias:
p quā artificiosa querit̄ eloquētia: quā & it̄ciā
posuimus it̄ p̄cipuas ciuilitates ptes. Verū
ea cū nobiliū hōiū studiis celebrari olī cōsue
uiss&: nūc pene porfuso obsoleuit. Nā a iuditi
is qdē eiecta penitus ē: ubi nō ppetuā oratiōe:
sd̄ iuicē dialectico moī adductus ī causā legi
bō cōtēdit̄. In quo geīe pleriq; quōdā ex roma
nis adolefcētibō magnā gloriā sūt affecuti: aut
diferēdis sōtibō reis: aut defēdēdis isōtibō. In
deliberatiuo ūo genere iā apud p̄cipes et re
rum doños nullus ei locus est: quoniam
paucis: expediri uerbis sententiam uolūt: &
nudas afferri in cōsiliū rationes. in populis q
uel sine arte copiose dicere possunt clari haben
tur. Demōstratiuum genus restat: quod ut nū
q̄ est in usu sublatum: ita uix ūsq; ratione inue
nitur. Nā in faciendis orationibus his artibus
utuntur fere omnes: quæ contra artem be

nedicēdi sūt. Quæ cū ita sūt elaborādū ē tñ ei
quē uolumus ēē bene īstitutū ut ī ōni genere
causarū ornatē copiosēq; possit exarte dicere
Prima huic ē poetica cuius studiū: & si cōferre
plurimū: & ad uitā: et ad orationē pōt: ad delec
tatiōē tñ magis uidet̃ accommodata. Ars uero
musicæ: nā et ea audiētē delectat: magno quō
dā apud græcos honōr habebat̃. Nec putabat̃
q̃sq; liberalit̃ eruditus nisi cātū: & fidibus. Qu
āobrem socrates ut ipse senex didicit ita īge
nuos adolescētes erudiri ī his iussit. nō qdē ad
lasciuiaē icitāmētū: sed ad motus aīæ sub r̃gu
la ratiōēq; moderādos. ut. n. non ōnis uox: s̃d
rātū q̃ bene cōsonat ad sōni melodiā facit: ita
& motus aīæ nō ōnes: sed qui ratiōi cōueniūt
ad rectā uitæ armoniā p̃tinēt. Verū cū ad re
missionē animi: sed ad dāsq; passiones plurimū ua
leat modulatiōis us. tū ūo ei⁹ disciplinē cogiti
o digia ē īgeio liberali: scdm̃ quā ratiōē specula
m̃ sonorū uariās nāt̃as: ac pōtates: et ex q̃b; iūic
ē p̃portioib; cōsonātiā: disonātiāq; causari cōti
gat: q̃eadmōū et d̃ numeris ratio: q̃ arimetica
dicta ē d̃ m̃agitudib; q̃ geometria ē appellatā

hec est ars musicæ

i quibus secundū uariās rlationes parū uel ipa
riū: et item lineay: superficiey: aut corporey uar
iæ species numeroy magnitudinūq; cōstituūt:
multaq; his iēē ppa demōstrāt: q; cogicio iocū
dissima ē: & præcipuā i se certitudiē cōtin& .
Sd & illa quoq; pulcherrima ē: q; de sidencey mo
tibo magnitudinibo ac distātiis ptractat. Euo
cat. n. nos ab his tenebris: & crasso aere: & i su
piorē illā lucidissimā dou tot luminaribo dis
tictā: oculos atq; aīū iducit: i quā aspitiētē io
cūdū est fixay stellay imagines discernere:
et erraticas suis locis noibq; denotar: earq; cō
iūctioēs: & itē solis lunayq; defecto lōge āte p
uideē atq; prædiceē. Maxie ūo sciētia: de natu
ra itellectui humāo cōsona: atq; cōformis ē: p
quā nāturalium rerū aiāmatay inanimata
rumue pīncipia passionēsq; & eoy quæ cælo
& mundo continentur: motuum ac transmu
tationum causas: effectusq; cognoscimus. ac
multoy quidem possumus causas reddere
quæ uulgo mirāda uideri soleant. Quæ cū
ōnia iocundum est intelligere: cum maximā
negotiari circa eas quæ inaere: & circa terram

fiat in p̄sioēs iocūdiffimū ē. æq̄tē ūo & quæ
his anexe sūt cognitiōes pulcheīas īquisitiōes
habēt: ut est p̄spectiua: & de pōderibus tradita
ratio. Et quoniā quidē dicēdo hactenus p̄uec
tus sū: reliquas quoq; disciplinaꝝ attigā. Me
dicina igit̄ est: & cogitū pulcherrima: & ad sa
lutē corporū cōmodissima. uerū exercitiū ha
bet mīme liberāle. Legū peritiā p̄blice p̄riua
riq; utilis est: & magno ubiq; honorī habet: &
ipsa qdē a morali philosophia deriuata est:
quemadmoū ab naturali medicina. Quāq; ut
honestū ē aut audiētib; īpretari: aut ī iur̄ dis
ceprantibus de iure cōsultum aperire: ita est ī
decori tractantes causas precio conuento ope
ras uenditare.

Sciētia uero diuina ē de causis altissimis: & rē
bus quæ sunt semote a nostris sensibus: quās
intelligentiā tātū attigimus. p̄cipales itaq;
disciplinas ferre cōnumerauimus omnes. non
quo unicuiq; omnes necesario āp̄rēdēde sint:
ut doctus tandem aut sit: aut habeatur. Nā
& singule totum sibi hominem uendicare po
ssunt: & utrūq; est uirtutis opus: ut modestas

hec est ars me
diana

hec est ars filo
sophica

opes: ita & mediocrem posse pati doctrinam
sed ut ad quam quisque aptissimus erit: eam potissimum
amplectatur: quod ita fit coniuncte doctrinae omnes: ut nul-
la queuis ignoratis porus aliis egregie percipi
ualeat. Sed ingeniorum diuersa sunt genera. Quaedam
enim, facile inueniunt in una quaque re argumentum: &
medium quo suum propositum inferant: quaedam uero tar-
da sunt ad inueniendum: uerum solida ad diiudicandum.
& porus quidem illi quibus ita ingenium est ad opponen-
dum aptiores sunt. Posteriores: uero ad respondendum.
Item illi ad poeticam faciunt: & rationales scientias.
hi uero ad reales. sunt autem: & alii ingenio quidem uelo-
ci: lingua uero sermoneque tardior. & hi ad compo-
situm sermonem orationemque Rhetoricam
ualere uidentur. In utraque uero ui prompti
ad dialecticas disputationes praeclare faciunt.
quibus autem sermo uelotior est: quam ingenium:
id est lingua quidem sunt prompti: ingenio
uero tardo. Ad neutrum genus ualeat orationis.
apud quodam memoriae uis multa uiget: et hi ad
cogitionem historiae ualent: et comprehendenda legum
ampla uolumina. In quo scire nos oportet &
memoriam praeter ingenium ualere non multum

Iugeniū ūo sine memoria prope nihil : quātū
qdē ad disciplinas attineat. Ad agibilia ūo cō
tra ppter ea q mādari scriptis uice mēoriæ ac
ta res agendaq possit. De doctrinis aut nō ui
demur id scīr quod nō memoriter scimust aut
nō facile rīminisci possumus. Sūt p̄rerea qbō ē
uis aīæ ab sensibilib; & maīalib; r̄bō abstra
cta: & sepatis & uniuersalib; aprēdēdis apti
or. Alii cōtra: circa particularia discurrere: &
negotiarī sūt pniores: & hi qdē ad prudētiam
& naturalē sciētīā. Illi ūo ad mathematicas fa
ciūt: & ad diuinā quæ methaphysica dicitur
Præ hęc aut cum duplex sit itellectus specū
latius: & practicus: ut quisq; secūdū alterum
potior erit: ita conuenientia illi studia sequi
debebit. Sūt īsuper limitata: & quemadmodū
in iure dicunt: glebæ ascripta quædā ingenia
quæ cum in cæteris imbecilia sint: in uno tñ
aut in altero ualent eximie. ea autem solā sūt
illis permittēda in quibus solis plurimum
posse iudicantur. Verum Aristoteles quidē
uoluit liberalib; scientiis non nimis indulgē
dum nec immorandū esse ad perfectionem

ciuile hōiū uitā: negotiosāq; r̄spectās. Nā q; to-
tus speculatiōi: & litterarū ilecebris deditus ē:
is ē forsitā sibi ipsi carus: at parū certe utilis ur-
bi: aut p̄nceps est aut p̄uatus. Ac de doctrinis
qdē: & īgeniis: ac utroq; generib; ita uidef̄
diffiniēdū. In quibus est id āte ōnia aīaduertē
dū: quod nō mō maiora illa praecepta q̄ p̄uec-
torib; tradūt: s̄d & p̄ma quoq; artiuū elemēta
āb optimis praeceptorib; accipe cōuenit. & ex
auctorib; nō q̄b; lib; & passi īmorari: s̄d opti-
mis: qua ratiōe & Philippus rex macedonum
p̄mas litteras ab Aristotele discere: alexandrū
uoluit: & ueteres Romani liberos suos schole
mācipātes ī uirgilio primū erudiri curabant:
optima utriq; ratione. Nam quod teneris mē-
tibus insitum est: alte radices mittit: nec fā-
cile postea diuelli ui ulla potest. Ergo si meli-
oribus ī initio assueuerint: illos habebunt
praeceptos: & ueluti ducibus semper uten-
tur. Si uero errores ullos inbiberint: his
duplici tempore opus erit. Primum ut
errores excrutiant: ac deinde ut uera prae-
cepta cōdiscant. Quamobrē thimotheus mu-

ficus suo tēporē illustris: q̄ ob multiplicatas ī
 cythara cordas: & nouorū modorū ad īuentio
 nem sp̄tha iussus est exulār: ab discipulis qđm
 q̄ nihil apud alios p̄feciss̄ certā paciscebatur
 mercedem: ab his uero q̄ ex aliis qđpiā edidi
 cerāt: duplā exigebāt. In discendo autem solet
 esse plerisq̄ īpedimento: id q̄ magno adiuuen
 to esse debuerat: multa uidelicet cupiditas dis
 cendi: qua fit ut dum ōnia p̄t cōplecti uolunt:
 nihil teneŕ ualeāt. ut enī sup̄fluus cibus non
 nutrit s̄d stomachum qđm fastidio afficit: re
 liquum uero corpus agruat atq̄ īfirmat. ita
 multa rerū copia simul īgesta memoriæ & fa
 cile ī presenti elabatur: & ī futurū imbeciliore
 uim eius reddit. Semper igit̄ multa legant dis
 cipline studiosi: sed pauca quotidie delegant:
 quæ decoquere eorū memoriā possit. Sicq̄ tri
 a aut quattuor: plura uē: ut cuiusq̄ uiserit aut
 ocium pro eius diei pr̄cipuo lucro seor
 sum reponant: alia uero legēdo: id Conse
 quentur: ut quæ iam didicerunt medita
 cione saluent. quæ uero non dum quortidie
 magis familiaria sibi legēdo faciāt. Huic autē

nimiæ sciēdi discēdiq; cupiditati coniuncta so-
let esse iordinata qdā curiositas iuestigādi . cū
n. multa de sigulis asciscere studēt . uariis uno
tēporē disciplinis icūbūt : & nūc illac : nūc hac rē
ferūtur : aut nūc qdē unā uirib; totis āplectūtē :
ide ōio ad modicū illa rēcta aliā atq; aliam .

Quæ res nō mō p̄sus iutilis ē : sed & uehemē-
ter etiā dānosa . Nā ut i re est : & puerbio dicit̄
acescūt uinaq; sepius trāsuaſāt . Itaq; inmorari
uni rei decet : & eā ōni studio p̄seq; disciplinas
q; eo ordie capere tēptat̄ quo sunt a suis aucto-
rib; traditæ . Nā qui libros iordinate legunt :
nuuca fine facientes initium media inter le-
gentes & quod primum esse debuerat post
remum accipiunt . hi haud remere nihil legē-
do proficiunt : q̄ ut ōnia neglexisse uideantur :
De libris autem qui sunt eiusmodi discipline
ita quidem per multos uersari conuenit : ut
meliores semper præcipuos habeamus : nec
uero par omnibus labor suscipiendus est :
sed unicuiq; pro modo rationeq; ingenii
sui . Est enim : ut sic dixerim : in quibus
dā ingenii quidem acies plūbea : i quibusdā

uero ferrea. quibz est plūbea. siquē & obtusa ē:
parū ad disciplinas ualē. Quibz uero ē inge
nii acies acuta qdē sē molis: & que facile retū
di possit ītūdēdū crebris īpellationibz īdi
gēt: qui nisi pmo īpetū penetrēt quo uolunt:
qto de hīc magis intenderint magis ebescunt.
Qui ūo ferreū sortiti sunt īgeniū: siquē & a
cutū: his nihil īperuium est: nisi eo perrūpe
uelint ubi frangi omne necesse est. Sin ūo ob
tusū assiduo tñ studio difficultates ōnes euin
cūt. Sē & id quoq; p plūmū uex est acutiōs
īgenio minus ualere memoria: & q celeriter
capiūt retinēt minus. Ad saluandā igit cōfir
mādāq; memoriā maxime affinis est illa ca
tonis ratio: qua ūti se dicebat ut quicquid die
egerat: uiderat: legerat: uesperī cōmemoraret.
tanq diurni negotii rationem exigens: nō mō
qui negotii: sed ocii quoq; uolebat redendam
esse rationem. Ita igitur & nos onania qui
dem si possimus reminisci curabimus: si mi
nus: ea saltē quæ præcipue nobis delegimus
tenatius conplectemur. Proderit autē. et de cō
munibus studiis una cū sodalibz crebeio cō

ferre. Acuit enī īgeniū disputatio: liguā eru-
dit: memoriāq; confirmat ac nō mō multa dis-
putādo discimus. Sed & quæ sic discimus: me-
lius scimus: aptius eloquimur: & firmitus īcorda-
mur. Sd et alios quoq; docēdo quæ scimus:
nō paræ et ipsi iuuabim. Optimū nāq; profic-
iēdi genus ē docēq; didiceris. uerū euenit o-
nib; fere discētib; ut si quid ab initio bene p-
fecerit: prius magna se de disciplinis conse-
cutos arbitrēt: & iā qdā ut docti disputēt: sen-
tentiasq; suas obnixè tueri uelīt: q; eis plurimū
officit. Primus etenī ad disciplinas gradus est
posse dubitare nec: est q; discētib; tā inimi-
cū quā ut nimis dī ppria eruditioē, presumāt
aut dī īgenio sibi cōfidāt: quorum alterū discē-
di curā tollit: alterū minuit sic. n. ipsi se fallūt
ī qua re minime necesse est. neminem: autem
facilius est fallē quā se ipsum: neminē dāno
maior decipimus. Fit autem id ideo quoniā
nundum diuerticula & āfractus ac precipitia
quæ in scientiis lattitant perpendere inex-
pertis licuit quibus euenit ut aut De lib-
ris Pleraq; male corrigant quæ bene per se ne

queūt itelligere: aut ipitiā scriptorū negligen
tiāue culpantes multa spōte pretereāt nō itel
lecta. Verū eas opiniones studiū & pseuerātiā
excutiet: siēt aut cōmode oīa si rite tēpora dis
pēsabūt. si singulis dieb; statutas horas litte
ris dabimus: neq; negotio ullo abstrahemur:
quo minus aliqd quottidie legamus. Nā si al
exāder ī castris plurimū lectitare solebat. Si ce
sar & cū exercitu pficiscens libros scribebat: &
Augustus mutinēsi bello rē tātā adortus: sēp
tū ī castris legere aut scribere quottidieq; de
clamitare cōsueuerat: quid poterit urbano or
io īfuenire: quod nos diu porsus a litterarū stu
diis auocet. Vt ille aut ē ut uel cuiuslibet min
imi tēporis iacturā p magno deputemus: &
ita tēporis quēadmoū: & uitæ & salutis ratio
nem habeamus: ut nihil iutiliē nobis depere
at: ueluti si inertes horas: & quæ apud cæte
ros ociose sunt: aut studiis leuioribus dabi
mus aut lectione iucunda transigemus. bo
næ & enī rationis est ea quoq; bona col
ligere quæ solent negligere cæteri. Vt si qs
sup coenam legat: & somnum qdē iter libros
d

expectet: aut certe p libros fugiat: q̄q̄ phyſi
ci obesse ea uisui luminibꝫ cōtēdūt: quod &
uerū ē: si mō præter modū. idest: aut itēione
nimia: aut sup multā saturitatē id fiat. Sd &
illud quoqꝫ proderit nō nihil: si itra bibliote
cas nostras corā atqꝫ i oculis istrumēta hæc cō
stituamus: quibꝫ horas atqꝫ tēpora metiri sole
nt: ut quasi tēpus ipsū fluere labiqꝫ uideamus
Et si eis ipsis locis ad nihil aliud q̄ ad quod cō
stituta sunt utemur: nullā ibi aut occupatione
aut cogitationē externā admittētes

Hæc autē quæ dicta sunt maiore cura ac stu
dio psequāt: hi quibꝫ ē ingenium ad discipli
nas aptius q̄ corpus ad bella. Quibꝫ ūo et inge
niū uiget: & corpus ē ualidū eos oportet utri
usqꝫ curā habere: & animū quidē ita formare
ut uere possit decernere: & ratione uelit ipera
re: corpus uero & fortiter ferre: ut facile pare
re possit: ac deniqꝫ ita nos totos comparare: ut
semper parati simus: non ad iſerendam uim:
sed ad arcendam iniuriam: aut si uim quoqꝫ
adhibere pmittimur: nō prædæ cupiditatēqꝫ
gratia: sed pro iperio gloriaqꝫ decertare. Max

ime uero principibz conuenit i militari disci-
plia instructos esse. Nā eos quidē oportet & pa-
cis : & belli artibz abūdare : & posse exercito du-
cere : & ipsos corpore suo cū opus erit depugn-
are. Quod ita esse debere Alexander qui ma-
gnus ē cognōiatus ut factō semp ita uerbis sæ-
pe significabat. Nā quotiēs de homeri uersibz
cuius studiosissimus erat it̃ amicos ut sit contē-
tio icidiss& quā esset ex ōnibz elegantior il-
lū sēper unū eximie præferebat : q̃ ē de Aga-
menone scriptus ἀμφότερος βασιλεύσῃ
αὐτῷ κράτερος τῆς χιμήτης : quasi enudem
deceat qui bonus iste rex fortem etiam esse
pugnatorē. exercēdū est igit̃ ab ipsa ifātia cor-
pus ad militiā : & animus ad patiētiā formañ-
dus ac ueluti equos solēt manu deducendus ē
i stadium ut p puluerem ac sudorem ferre fa-
cile solem laboremq; consuescat . Nam ut in
arboribus tenues quidem ramusculos p sepe
uidemus magnā pomorū uim de se natā a pri-
mis floribus ad iustam magnitudinē perferre
eoq; onore plane quidem flecti : minime ta-
men frangi : quod nisi sensim exercuiss& uali-

diores quoq; ramos ad pensū euerter&:ita &
homines nisi a pueris primo:ac deinde pōnes
ætates patientiæ & laborū & animo & corpo
re asuescant:si qua postea difficultas rerū imi
neat frāgunt:prinus neq; ferre uī aduersā ua
lent. Quod ipsum & magnorū legis latorum
quos uetustas celebrat minois ac ligurgi auc
toritas mon&:cretēsium quidē ac lacedemo
niorū legis latores erudiebāt iuuetutē nō mō
ad patiētiam corporis sed ad cōtinentiam aī:
quos foris educādos exerceri ī uenationib; ac
p hęc currere saltare:esurire:algere: aestuāq;
iubebāt ut sic exercitatis uti facile ad militiā
possēt. Nā delitiæ quidē animos hominū cor
poraq; dissoluunt:labor uero cōfirmat:& idur
at. Itaq; nō nisi indurati durare laboribus po
ssunt:qui autem ita cōsuescent:animo:& cor
pore utentur facile cum opus erit ad pericula
& difficultates ōnes subeūdas. Quo ī gēne ne
q; ex ueterib; neq; ex nostris ullum exemplū
illustrius proponere ualeo q̄ parentem tuum
libenter enim:ut ipse uides:maiorum tuorū
imagies tibi propono:cosq; crebro studeo ad

memoriã tuã reuocã: quoniã & ē in illis quid
magnifice seq̃ ualeas: & domesticis exemplis
solēt homines magis excitari. Nã ut gloriōsū
ē suos benefaciendo uicere. ita turpe iudicari
sol& ab his quorū uirtutē honori nobis duci
mus. uita moribq; degenerare. Sed ad parētē
tuū redeo cui cū innumere tribui laudes possit:
ipse tū de se nulla re magis q̃ laborū patiētiã
gloriari sol&. Est. n. id quod uidemus ita ad
labores ipiger ī piculis audax: ut nec molē cor
poris ferre se ullā aut esse mortālē genitū arbi
trari uideatur. Ex cōtēptu nāq; laborū mortis
quoq; innascitur cōtēptus: & crescit audacia
qua ita ille itrepide quæq; difficilia aggredit̃:
ut nihil metuere credēdus sit: præter id forsi
tā unū: ne seni mori sibi cōtigat. Quod ratiōe
optima sentire mihi uidetur. Spectāda ē. n. sē
per uirtus: & ad facta præclara itēdēdus est
animus: de uita non magnopere curandum: q̃
qs enim mundanas res æstimatiōe debita pē
sabit: facile cognosc&: & fructus diu uiuendi
minores esse: quā ut longa uita expēti ma
gnope debeat: & cāsus maiores: q̃ ut uel breuif

ipari possit. Dec& igit&: & honeste i pace uiuē
tē: & i bello fortiter faciētē: cætera qdē æqua
nimit̃ ferre: mortē ūo qñcūq; adueniat placi
de admittere: plerūq; etiā cū occasio aut necesi
tas postulat illi occurrere: non enī timeri id op
rtet ne par̃ forte uixerimus: sed ne id ipsū q
uixerimus par̃ uixisse uideamur: habet nāq;
ōnis ætas ut edere aliquid magnificū possit.
Scipio q postea primus affricanus appellatus
ē uix dū pubes sub patre p patria aduersus pe
nos militās. Cū hanibal romanos ad ticinum
fudiss& patrē ipsū consulē: belli q; ducē affect
ū graui uulnere: & ab hostib; circūuentū picu
lo exemit. Sicq; ex qua pugna uix ueteranis
fugere contigit. Scipio id ætatis consulē: ducē:
ciuē: & patrē: non minus pie: q̃ fortiter facien
do seruauit: cumulatāq; & publico & priuato
merito laudē retulit. Aemilius quoq; lepidus
puer pductus i pugnā eodē cōgressu: & hostē
occidit: & ciuē seruauit. In cuius memoria rei
statuta pretexta ex senatusconsulto i capitolio
pōita ē: ut ceteri exēplo accēderēt et auctori tā
p̃clari i ea etate opis suus honos habeitur. Sed

& tu quoq; nisi tuas tibi laudes inuiderimus
utroq; illorū minor ut eras natus: apud brixiam
nup̄ cum esses ī exercitu germanorū progredi
ausus es ī hostes armatus: quātum ceterorū ne
mo militū offerre se sustinuit: quo qdē facto
nescio quib; magis an hostib; admirationi: an
ūo amicis rubori fueris. Ita igit̄ a primis ānis
īstituēdi sūt pueri: ut & audere magna possit
& difficilia tolerare. Quid enim ē illud de la
cædemoniorū pueris. Nā hi quidē de cura ed
ucationis eorū plurimū apud ueteres comen
dāt̄. Quos spiritus gignere mos ille debuit: q̄
bus cōsuerū erat ī cōcertaciōe æqualiū paciēti
am tātā præstare: ut ui deiecti aut casu īter luc
tandū colapsi necari se potius exanimariq; pa
terēt q̄ uictos fateri se uellent. Quid enim mi
rū: nam & ad arā sic uerberib; accipi solebant:
ut multus sēp e corpore sāguis flueret: plerūq;
etiā spiritū exhalarēt: nēo tū aut exclamauit
ūq; aut uix mīmū doloris signū edidit. Ita do
mī formata iuuētus ea demū militiæ opera
gerebat: quib; uetusta ōnis memoria plena ē
& iam qd audire eos: aut a duce aut a patri

bus par erāt. Cū in hostes p̄gresuri per blādi
tias monerentur a matribus: ut aut uiui arma
referent: aut mortui i armis referēt: quoniam
tradere arma hosti aut ea abiicere fugientes
peius morte iudicabant. igit̃ illi ut partes cor
poris & curabāt ea & tuebāt. nec mirū si se ui
ui i armis crebro spectādos exigebant: qui &
mortuis fore ea sibi decori relata existimarēt.
præstat autē consuetudo ususq; deferendi: ut
armis æque ac mēbris ac uestibus utātur. nec
uideatur ex eis corpori onus adiectū. Nā nisi
ita fuissēt romane legiones longa assiduaq; ex
exercitatione institute ab exercēdo enī exerci
tus dictus ē: quonā pacto potuissēt cū pedib;
agmen procedere: ac plerūq; citatū arma pri
mū differre. uallū insup; & si cuius rei ad quo
tidianū egerent usum: ac super hæc una sæpe
q̄ndeci: aut eo āplius dieꝝ cibos onus iumēto
difficile. Qui ergo erunt aut armorū: aut litte
rarū studiis dādi: q̄i quidem hæ sunt liberalis
sime artiū maxieq; p̄ncipales: p̄pea q; & maxi
me p̄ncipes deceāt. simul ac mēbris uti p̄ ætā
tem licebit: armis effuescere debebūt. discen

discipulis primis litteris tradendi erunt: cum primū
poterūt uerba formare. Iamq; ab idē rerū illa
rū ac studioꝝ quæ sūt p̄ uitā acturi debēt quā
adā quasi libamēta gustare talibꝫ exerceri
rudimētis. Sd̄ et hæc utraq; ipsi facile exeq̄ iū
icē poterūt: ut certās horas ad exercitiū corpo
ris habeāt. et itē certas litterario ludo deputēt
ac nō mō quidē pueros: sed & uiros decē hoc
facere. quod & theodosiū principē facere soli
tū phibēt: ut die quidē aut exerceret ī armis:
aut de subditoꝝ negotiis iure dicēdo decerne
ret. Nocte ūo libris ad lucernā icūberet: ac de
litterarū quidē studiis supra satisq; uisū ē dixi
mus: reliqua p̄sequamur. Ea igit̄ exercicia sus
cipiēda erunt: quæ bonā ualitudinē saluēt: &
robustiora membra reddāt. In quo erit unius
cuiusq; nāturalis dispositio diligēt attenden
da: nā q̄ sūt habitudine corporis molli atq; hu
mida fortioribus exercitiis siccandi indurā
dique erunt: cæteri leuius. Et quibus sa
nguis facilis est inflamari eos ardente sole
quiescere cōuenit: sd̄ ætatis quoque habēda
erit ratio: ut usq; in tempus pubertatis leuior

ribo oneribus subiciantur: ne uel ætatis nervus fragat. aut impediatur corporis augmentum: post pubertatem uero grauioribus laboribus edomandi erunt: & in puberes quidem magis ad intellectum decet erudire. hos uero ad mores. Item illos ad disciplinam curare. hos uero magis ad robur: & ualitudinem corporis. Quantum autem sit momentum in exercendis: Siuuenibus & que cura adhibenda exemplo sit. Marius qui ut auctor est plutarchus cum esset senex: & multa corporis molle grauis uir. tanta belli gloria: per pacem tamen ut filium militaribus offitiis atque actibus institueret: quotidie cum adulescentibus ueniebat in campum: & exercebatur una. per hæc namque adumbrata certamina ad ueras pugnas: audatiores doctioresque pueniunt. Nam nisi esset & utilis hæc pugnandi disciplina: quæ per pacem atque in otio quaeritur. frustra non temere. P. Rutilius consul armorum tractandorum disciplinam prius accipere milites uoluit: & quod doctoribus gladiatorum urbe accitis meditationem hanc uitandi atque inferendi ictus: penetrare in castra esset: ut miles non solum uiribus: & audacia quibus antea solis nitebatur: sed etiam arte & industriaque ua

leſ& Docēdi ſunt igit̃ iuuenes quæ i hūc uſū
ptinēt. ut poſſe hoſtem gladio quidē dextra fe
rire: ſiniſtra ūo breui ūbone ſe tegere. Enſē ūo
fuſtē: lanceā utriſq̃ manibꝫ tractare: & nūc q̃
dē ſe effūdere. nūc ūo denuo ſub clypeū cog
ere: puncti ceſimq; ſine difficultate ferire: exer
ceri quoq; dec& i cūſu ſaltū: lucta: ac pugilari
certamine: iaculari q̃ lōgiſſime: recte ſagitare.
uibrare ſudes: ſaxa rotare. equos domare: eoſq̃
nūc ad cūſū aut ſaltū adactis urger̃ calcaribꝫ:
nunc itē flexis habenis medio cūſu puerter̃:
& ita i utrūq; ſe parare: ut & eques & pedes
pugnare qſq; facile poſſit: equitū quoq; occur
ſus dū ſe ſe telis iſeſtis petūt: & audatiores fa
cere ſolet: & ad pugnā doctiores: cū & cuſpidē
ſuam ubi itēderit locare didicerit: & contra ſe
ueniētem aciē immotis luminibꝫ pferre. Ar
moz ūo ſpecies quēadmoū: & ueſtimentorū
quotidie uariat uſus: eam autē mutacionem
ita ſectari oportebit: ut experiamur ſingula
meliora ūo ſēp teneamus. Similit̃ & pugnādi
cōſuetudines uariari ſolent. Nā olim quidem
temporibꝫ priſcoꝝ heroum curibus duces de

pugnare cōsueuerūt. Postea ūo apud romānos
maxime pauci equites: aut certe nō multi: uis
autē exercitus pene tota in peditibus erat: nūc
nemo curibz: omēs femre in eqis bellāt. Quod
autem in usu ē: si modo præstat seruare cōue
nit: & per campestrēs exercitaciōes asidue id
meditari: ac deiq̃ oportet ad singula certamiū
genera p̃exercitatos ueniri: nā aliē ī tumultua
ria pugna agendū ē: aliē cū tota decerit acie. A
liē qñ cōcurrūt maīpuli: aliē cū duelo cōfligit.
nā pleriq̃ ī acie fortissime uisi sūt dimicant: q̃ cū es
sēt ad singula certamē puocati: aīo uiribz tor
puerūt. Quāq̃ disciplinæ hoc genus q̃ p̃ oci
um quærit: lōge ip̃ar est ei quod ī bellorū tu
multus: per indigētiā rerū ōniū uerosq̃ terro
res discitur. Ita monebat flaccus Angustā ami
ce pauperiem pati: robustus acri militia puer
cōdiscat: & parthos feroces uexet equēs metu
endus hasta: uitaq̃ sub diuo: & trepidis agāt ī
rebus. Sic enim ad illa maiora peruenie
tur: quæ futuros bellorum duces: & usu
& ratiōe consequi oportet: ut quibz artibus
ducēdus sit exercitus. quibus locis statuenda.

quo ordine locandæ acies: quæ ratione præuenire hostium consilia possit. ac more belli insidias illis ponere: & ab his positas cauere: hostilis exercitus milites distrahere: suos autem metu beniuolentiaque continere: nec militarem unquam remittere disciplinam: ut. n. uirtus militum ducibus laudem parare solent: ita & illorum peccatum culpæ plerumque ascribitur ducis. Non æque uero ex benefactis gloria: atque ex peccatis ignominia nascitur: ipse omnia debes quæcumque tempus habet prædeliberata exequi: nec ut in re noua aut subito tumultuari. neque. n. stare militum animi possunt cum ducis consilium labat: Milites uero ipsos oportet & natura quidem fortes existere: bellandique artibus instructos: animi multum habere: armorum quod sit. Alimento tamen uero non nisi quod necessitati suppetat: Quæ igitur sint ducis: quæ militis partes: quod equitis: quod uerpeditis sit officium: usus atque experientia docebit: quæ profecto ex re ipsa late refert quàm melius cognoscere liceat: quam aut uoce precipi aut ullis tradi litteris possint: tam & si extent de re militari libri a magnis uiris

edeti q̄ne utiq; tibi eēnt negligēdi. Sd machi
naz quoq; uī usūq; noscere duce oportet. Cu
ius rei solertissimū eē tuū parētē uides: quo
nescio an qsq; studio maiore quæsierit aut eis
generis plura forte pararit. postremo ut ab
his rebo nō aliena notādi quoq; p̄tia: adolescē
tibo adhibēda ē i qua: & augūstus cæsar nepo
tes suos: Nā filios quidē nullos suscepit: ita er
udiri studuit. ut & ipse plerūq; p se doceret. nā
& a magnis piculis laborare hoīes sol: & ad
nauales pugnas trāsmissoēsq; fluminū audati
oīes reddit. Et i hoc toto qdē geīe rerū q̄ ad mi
litaria p̄tinet exercicia habes: quo si imittere
germanos tuos maioīes Frāciscū & iacobū ma
gnanimos uiros & i armis late cogitos omniq;
prudētia ac moderatiōe isignis quos te decet
sep ut facis oīni fide ac pietate coler: & ita illos
p̄be imitari ut minoribo: & exēplo uirtutis &
p̄sidio ad casus eē ualeas. Oprime qdē n. gene
ris hūani societas cōstabit: si sacta sit iura sāgu
inis et erga supiores qdē reuerētia: ad iferioīs
uō hūatas: cū paribo aut moderatio facilitas q̄
seruabit. uerū qdē i ope nō sep. ūefari posum.

sed oportet & interdū laxamēti aliquid indulgeri.
huic ipsi generi modū rationēq; nūc prescriba
mus. primū itaq; preceptum ēndq; potissimū
ut ne quis turpis ludus: aut noxius suscipia
tur: nec nisi quātū aut acuat industriā aut cor
poris vires exerceat. Nā quod scipio: & Leliuf
& interdū augur Scæuola qui fuit Lelii gener:
soliti sūt dū animi remissioni uacarēt ī littori
bō maris aut alueis flumiū calculos cōculasq;
lectitare: fiebat ī his porfūs necessitate qua
dā. Nā non nisi functi magnis laborib;: aut
cū essēt ætate iā puecta ad hæc ipsa ueniebāt.
Sd laudabilior ī hoc geñe forsitā idē Scæuola
qui optime piladicitur luisse: q; scilicet forēsi
bō negotiis: & itēpretādī ciuilis iuris labore fa
tigatus ad hoc potissimū ociū recreādarum
uiriū causat: cōfirmādozq; latez ēē cōferebat
Est eiusedē geñis uenationis aucupii piscatiōū
q; curā quæ: & delectatiōe plurima afficiunt
aium et uī mēbroz motu laboreq; cōfirmant
leuiē austerū studio falēte laborē. ut Inquit
Oratius. Nam hec nisi tanta uoluptate con
direntur quis est qui sponte subire tantū labo

re uell& aut pferre ulla ui poss&:q̃q̃ hoc ipsū
ligurgi legibꝫ studium erat non ocium adole
scentiū aut si hæc forsitan grauiora uidebūt :
q̃ ut de studio fessos leuare possint.licebit aut
porus q̃escere.aut leuiter adequitaꝝ .aut deā
bulaꝝ suauius.licebit & iocis inuicē ac salibus
uti modestis q̃ lacedemonioꝝ per otiiū mos er
at.Quā aūt ferat ea res utilitatē i uita ligurgi
p̃scriptū ē.Sed nec erit quidē idēcēs cātū fidi
bꝫ laxare aīū qua de re supius ē habita no
bis mētio:Nā &:pythagoreorū mos hic erat.
& fuit quōdā p̃scis heroibꝫ celebre.ut achilē
homerus iducit a pugna redeūtē i hac re soli
tū acq̃escere nō quidē amatorias cātiones: sed
uiroꝝ fortiū laudes modulātē .Ita ergo p̃ oci
ū poterimus:aut ipsi facere aut aliis faciētibꝫ
īdicare:& eos modos āplecti qui cōueniēcioreſ
nobis temporibusque uedibuntur .Nam si
culi quidem modi ad remissionē animi
magis faciunt & quietem gallici uero contra
ad excitacionē:& motū.Itali autem inter hos
mediū tenēt:& item quæ pulsu aut cantu fit
melodia decentior est.quæ uero spiritu atq̃

ore minus uidetur igenius cōuenire. Sd & ad
sonos saltare: & muliebres ducere choreas in
digne uiro uoluptates uideri possūt. Tā& si sit
in his rebus fructus aliquis: quoniā & corpus
exerc&: & multā membri dexteritatē adici
unt si non lasciuos iuuenes redderēt eorumq;
mores bonos: nimia uanitate corrūperēt. Non
ita tabule ludus quoniā pugne spetiē profert
hostilisq; certamis: quem palamedes troiano
bello ut uetustissimi tradunt adiuuenit: ut uel
hoc negotio milites occupatos teneret ociosū
q; auerteret a seditioib; exercitū Aleæ uō lu
dus aut cupiditatē habet minime liberalem:
aut iducētē uiro molitiē. nā qui lucri causa id
agūt maioris quæstus negotia comodius age
rēt. qui uō uoluptatē ide uenāt tardiusculi sūt:
quod aliud nihil possūt iuenire i quo honesti
us delectētur. In his igitur ludis delectari con
ueit q; artis aliqd aut certe plīm casus uō q; mi
nimū habeāt nisi forsitā ea non putet qs arte
uacār: d q; bo rebo sit rō litteris tradita: aut mai
estate motu auctoris nō putet idēcox facē de
quo is dēcox sibi scriberē existimasset. Nā Clau
dus cesar de aleæ ludo librum edidit: quo

studio delectari solēt: q̄ s̄ i hoc unū diligētē:
ut ōnē substātiā negligāt: certe: ut uniuersū ui
te tēpus amittant: his aut q̄b̄ litterarū studia
uoluptati s̄ uarietas lectionis solatiū affert. no
uaq̄ lectio uetis fastidiū tollet. it̄dū t̄n̄ & opus
ē por̄o ut uideat̄ nihil agē ōninoq̄ ope uacat̄:
ut sufficeat demū opi laboriq̄ possim. nā q̄ sē
p̄ itētissimū ē neruus nisi r̄mittat̄ aliquādo rū
pi solet: tāet̄si nullū ē tēpus laboriosius sapiē
ti q̄ quo nihil agit si mō pōt sapiēs nihil agere
Quosdā aut accepim. i hūc modū tēp̄o distri
buer̄ solitos ut p̄ diē ac noctē t̄ciā ptē s̄ono pm
itterēt t̄ciā r̄fectioib̄ ac uacatiōi r̄liquū liber
alib̄ studiis darēt: quorū ego neq̄ dāna r̄atioē
fatis audeo neq̄ p̄bar̄ penit̄o possū. id aut affir
mar̄: et possū et audeo eo mino elabi nobis eta
tis atq̄ hoc nos diutius uiuēt quo pl̄o tēpori bo
nis studiis mācipam. Illud ūo d̄ corp̄is cultu
nūc p̄ormū atigam. ut sit d̄cēs neq̄ nimīū ex
q̄sto neq̄ por̄o neglecto: s̄d cū rei loco tēpiq̄: tū
maxie p̄sōe cōueiat: neq̄. n. sed̄r i literatoria se
ola coroātū: aut subd̄cta ueste cōit aut icertaē
āmox̄ fluxa toga māualeatūq̄ p̄dr̄. nec ūo p̄ic
ip̄is filiū eq̄ cū plebeio uili sordidaq̄ uti tūica

aūt tria clamide se p̄beſ spectādū . nimia aūt
culto uēuſtatiſq̄ cura muliebrē aīmū dſignat;
et multe uāitatis argumētū ē. idulgēda ſūt tñ
adoleſcētibꝫ qdā neqꝫ oīa eorꝫ peccata ſeuera
ſi aiaduēſiōe pūiēda niſi .n. ex pte aliq̄ iuue
tutē expleuerit etatiſ illiuſ uitia cōferēt ī ſene
ctutē. hec ego ad te ubertie ſcripſi: ut ſū ī itio
pollicito nō tā ut cōefacerē qd fieri a te oportet
ret: q̄ ut te ipſū oſtēderē tibi q ſi naturā ſeque
riſ ducē: nihil mōitoꝝ opus habes ad ſūmā uir
tutē optinēdā. niſi .n. a te ipſo deficiat: p̄clar de
te oīa policeri ī idoles tua uideſ. Laudeſ aūt ſi
qſ tribuer tibi ſū uiſus ita a me uelī acipiaſ ut
magis illaſ calcar ad bene faciēdū extieſ q̄ be
ne factorꝫ p̄miū ēē. Adniti igit ſūmiſ uiribꝫ te
cōuēit: ut eū p̄ſteſ uirū q hiſ tā geñioſiſ adoleſc
ētie tuſ p̄mordiis digne rſpōdeat ne aut tu na
tuꝝ muēribꝫ male uſo: aut illa ī te tā egregia ī
doleſ mētita uideat. ne ue ego ſi qd mea cā tā
geriſ aut falſuſ d te uateſ: aut uanuſ p̄dicator
extitiri: ſi p̄be itaq̄ geſſeriſ hēbiſ qdē ab ōnibꝫ
p̄ſetē laudē . a me uō & litteriſ ſi qua nobiſ
eiꝫ mōi facultas erit poſteritati cōmēdaber . Si
miuſ unuſ ero q audā plāe diceſ idq̄ palā fate
ri nihil tibi niſi te ipſum uideri deſuiſſe finiſ

E MAGNO BASILIO LEONARDI A
RETINI TRADVCTIO: AD COLVC
IVM.

EPISTOLA

Go tibi hūc librū Coluci ex media: ut
aiūt grācia delegitūbi eiuscemodī frū
magna copia ē:& īfīta pene multitudo: Nec
ueritus sum ne abste ut paꝝ liberalis: ac sane
ingratus accusarer. si ex tāta habūdantia hoc
tam paruum munus ad te mitterem. Neq. n.
id nunc ago: neq. ita amens sum: ut existimē
hac tantula re summis tuis erga me officiis sa
tisfacere posse: Sed ut mercatores solent degu
stationem aliquam rerum uenaliū acciperē.
quo facilius de illaꝝ emptione deliberare qu
eant: sic ego cum cuperem p. tuis singularibus
meritis: summaq. ī me beniuolētia quicquid
mea opera: labore: industria efficere possim: ī
te unum conferre. hunc tibi librum transcrip
si: quasi degustationem quandam studioꝝ me
oꝝ. Quæ si tibi doctissimo homini probata
esse sensero: maiori cum fiducia deinceps agg
rediar: tuo grauissimo: atq. optimo iuditio cō

firmatus.& iam non paruis munusculis: sed
maioribus tecum agam. Quāquam id quod
de muneris paruitate supra dixi non ad librū
ipsum: sed aduertendi laborem referri uolo.
Nam & si liber per se breuis est: tantum ta-
men ponderis ei adiiecit Basilii nomē: ut ma-
gnus putari debeat auctoritate scribentis. Qu-
æquidem apud græcos tanta est: ut & seueri-
tate uitæ: & sanctimonia morum: & prætere-
a optimarum artium studio: sacrarumq; litte-
rarum doctrina: cæteris ferme omnib; existi-
metur præcellere. Sed cum sint per multi atq;
incliti libri: quos ille accuratissime scriptos reliq-
it: nos i presentia hunc potissimū delegimus:
quod maxime eum conducere ad studia nost-
ra arbitrati sumus. Atq; ideo libentius id feci-
mus: quod auctoritate tanti uiri: signauiam ac
peruersitatem eorū cupiebāmus refringere:
qui studia humanitatis uituperant: atq; ab his
ōnio abhorēdū cēsēt: q; his cōtigit ferē ea tar-
ditate igēii sē: ut nihil altū: neq; egēgiū ualeāt
itueri. Qui cū ad nullā partē humanitatis as-
pirare ipsi possint: nec alios quidem id debere

facere arbitrantur: Sed hos cum sua ignorantia
relinquamus: neque enim digni sunt de quibus
uerba fiant. & iam Basiliū ipsum audiamus: in
quo animaduerte queso quanta grauitas sit

BASILII VIRI ERVDITI
SSIMI ET SANCTIS
SIMI ET LEGEN
DIS ANTIQ VO
RVM LIBRIS
OPVSCVLVM
DIVINVM

^mVLTA sunt fili quæ hortantur me
ad ea uobis consulenda: quæ optima
esse duco: quæque uobis si illa sequimi
ni profutura confido: quippe: & huiusmodi
ætas: & multarum rerum usus: & i super q
omnia maxime decet: in utramque partem mu
taciones satis esse expertum humanarum frū
me facere peritum: Itaque possum his qui nu
per uitam ingressi sunt quasi uiam aliquā
qua tutissime proficiantur ostendere. Ac
cendit ad hoc quod naturali necessitudine

me post parentes nemo est uobis propinquior.
Quamobrem ego quidē erga uos non minus
beniuolētiā habeo q̄ ipsi parentes: Vos autē
puto: nisi forte: me uestra mēs fallit: cum me
intuemini parentum desiderio haud quaquā
moueri: Si igitur quā a me dicentur ea uos
fufcipere: ac sequi parati estis: in secundo eritis
ordine laudatorum: apud hesiodum. Si mius
ego sane nihil molestum dicam: Vos autem
meministis carminum illoꝝ i quibus ille poe-
ta inquit. Optimum illum esse qui per se ips-
um quā agenda sint conspiceretur: Sequenti
autem gradu qui alioꝝ consilia sequeretur. q-
uero ad neutrum hoꝝ apto esset & eum penitus
esse inutilem. Nec uos ulla admiratio tene-
at: si quottidie ad magistros eūtibz uobis
ueterumq; uirorum: & igenio: & doctrina p̄st-
ātium: per ea quā illi scripta reliquere cōti-
nuū usum & familiaritatem hētibz: ego aliqd
utilius ex me ipso inuenisse profitear. Equidē
hoc ipsum moniturus uenio: nō oportere uos
huiusmodi uiris itā mentis uestre gubernacu-
la permittere: ut quacumq; ducūt ea sequamini:

sed id dūtaxat quod utilitatē affert ab illis ac
cipiētes: scire etiam si sit opus cōptēnere: Que
igit ea sint & quemadmodū discernā id iā uo
bis a piā: hīc sūmēs iūriū. Nos quidē o filii hāc
humanā uitā nihil ōnino esse arbitramur: nec
bonū quicq̄ existimādū cēsemus: neq̄ appel
lādū: q̄ utilitatē nobis hucusq̄ supeditet: Nō
itaq̄ dignitatē: nō āplitudinēq̄ maiore: nō cor
poris uires: nō formā: nō magnitudinem: non
a cunctis hominibus habitos honores: non ip
sum imperium: non quicquid dici potest in
hac uita excelens: Sd̄ longius nostre procedūt
spes: & ad alterius uitæ præparationem cunc
ta molimur. Quæ igitur ad hanc uitam con
ferāt: ea nos totis uiribus optanda quærenda
q̄ esse arbitramur. Quæ uero illucque per
uenire nequeunt: ut nullius momenti despi
cienda sunt: Quænam tamen ista sit uita: &
quo pacto illa uiuatur id sane ostendere plus
negotii esset: quam nos in præsentia susceperi
mus: maiores etiam auditores quam ipsi nūc
estis ad percipiendum requirit: hoc solum: cū
dixero satis abunde uobis dixisse putabo: Si q̄

ōnē post creatos homines fœlicitatē mēte con
cipiat: simulq; ī unū cōgerat uniuersam; ne p
uā quidē partē illoꝝ bonoꝝ adæquat cōpi
et. Sed a mīo illius uitæ bono ōnia huāna: si
mul collecta magis abesse quā ūbrā & sōnū a
ueris rebus. Imo uero ut propiori utar simili
tudīe: quāto ī ōni re preciosior ē aīa: q̃ corpus:
tāto utriusq; uitæ differētia ē. Ad hāc porro
uitā sacri dicunt sermones per occulta nos eru
diētes: donec tū profundum illoꝝ sēsū p etatē
nobis percipere posse non licet: ī aliis non om
nino diuersis: quasi in umbris quibusdam spe
culisq; oculos mentis exercere debemus: eos ī
mitantes qui ad certāen se comparant: qui de
saltu & motu manuum in ludo exercitati: ca
lidius deinceps in certamen descendunt. Et
nobis profecto certamē quoddam incumbere
putandum est: & quidem omnium certamiū
maximum: cuius gratia cuncta tētanda sunt:
& totis uiribus incumbendū: ad huiuscemōi
rei præparationem: & poetis & oratoribus &
scriptoribus: cæteris omnibus deniq; homini
bus inhærendum: unde nobis ad ingenii ex

exercitationē aliqua sit accessiua utilitas. Velut igitur hi qui tingunt cum primo quodammodo modis id quod colore recepturum sit præpararunt: tandem post ea florē supinducunt siue purpureū: siue quē uis alium: eodem nos itidem modo: si ut idelebilis sit apud nos probitatis sententia cupimus: cum his extraneis disciplinis fuerimus imbuti: tunc sacris & occultis operibus dabimus: & quasi solem in aqua prius uidere assuefacti: ad ipsam lucē dirigemus intuitum. Si qua igitur conuenientia utrimque sit: perutilis nobis erit talis cognitio. si autem nulla sit ea tamen ad inuicem conferre: & in quo differant internoscere: non parum nobis fructus præbebit ad potioris confirmationem. sed qua similitudine utemur ad hanc rem ostendendam: Nempe ut plante propria uirtus est fructum producere: afferunt tamen aliquem ornatum & frondes ipse circa ramos diffusæ: ita profecto & animæ precipuus quidē fructus est ueritas: non inamœnum tamen est hac extranea circumdari sapientia: quæ tamen quædam frondes quædam: & fructui tegmen præbeat: & speciem intuentibus latiore ostēdat. Hoc

fecisse aiunt Mosen illum summa prudentia
uirum: cuius apud omnes gentes maximū ē ī sa
pientia nomen: qui non prius ad dei cōtēpla
tionē accesserit: q̄ ī ægyptiorū disciplis mētē
exercuiss&: Hæc eadem fuerūt de daniēle sa
pientis: cū apud babilonios caldæorū sapiētia
ībibiss&: postea rerū diuinarū attigisse doctri
na. Sed iam satis abūde demonstratum ē: nō iu
tilē esse mētibus nostris hāc extraneā sciētiam.
Nūc ūo quo pacto illa nobis accipiēda sit dicē
dū uidet. Primo igitur ut a poetis īcipiā cum
illi uariū multiformesq; sint: non omnibus
quæ ab ipsis dicuntur adhibēda est mens. Sed
cum excelentium uirorum facta aut dicta cō
memorant: tunc tota mente moueri atq; im
flammarī debemus: maximeq; conari: ut ta
les ipsi simus quales ipsi fuere. Quom uero
improborum hōiū mentionem incidunt fugi
enda ē illoꝝ imitacio: Auresq; claudendæ
nō secus atq; ipsū ferūt ulyssē ad syrenum cātō
Parue enī confabulationes uie quædam sunt
ad facinora. Quāobrem omni diligentia curā
dum est: ne inter illam quā plerūq; sermones

habent festiuitatem lateſtiter aliquid admittā
mus mali: ut hi qui uenena melle permixta
abſorbēt. Nō igit̃ laudabimus poetas: neq; cū
iurgia referunt: neq; cū ſcurraſ: aut amāteſ: aut
ebrios: aut dicaceſ imitant̃: neq; cum diuite
mēſa: cā uq; diſſolute foelicitatē diffiniūt: mīe
ūo cū de hiſ aliqd dicūt: & maxie cū de illiſ
ita narrāt qſi pluſ ſit atq; diſcordes. Nā apud
eoſ & fraī i fratrem cōiurat: & pārentes filiis:
& filii parētib; iſerūt bella. Deoꝝ ūo adulte
ria: atq; amoꝝ: & ſceleſtoſ cōcubituoſ: & eo ma
xime ſūmi ac p̄cipiſ: ut illi aſſerūt: ouifq; nec
de pecudib; quidē ſine ruboꝝ qſ diceret: hiſ re
liquemus q; i ſcena uerſāt. Hæc eadem dicēda
ſūt: & de cæteriſ ſcriptoꝝ: & tūc maxie cum
ad uoluptatē loquūt̃. Sed nec oratoꝝ artē in
mentiēdo imitabimur. Nec enim in iudi
tio: neque uſquam alibi mentiri noſ decet:
Qui rectum ac uerum iter uitæ elegim
uſ: quib; interdicta ſunt mendātia legiſ
Præcepto. Sed tunc maxie oratoꝝ am
plectemur: cum aut uirtutē extollunt: aut ui
cia eſſulmināt. Ut enim ex florib; cæteri qdē

nihil sumunt præter odorem atq; colorem.
Apes uero mella etiam inde sciunt excerpere:
ita qui non solam festiuitatem uerborum sequi
untur: fructum aliquem percipere possunt. Sed
quoniã in apium mentionem incidimus: persequi
mur hanc similitudinẽ. Illæ enim nec omnes
pariter flores adeunt: nec si quos adeunt: eos
rutos absument. Sed eo solo ablato quod operi
suo aptum sit: reliquum omne ualere sinunt. Et
nos quoq; si sapimus: cum id exceperimus quod
ueritati amicum cõsentaneumq; sit: cætera omnia
transgrediemur. Et uelud in rosis legẽdis
fentes uitamus: ita quantum utiliter scriptum
est accipientes: reliqua quæ nocere possunt de
clinabimus. Principio igitur disciplinarum
quamlibet considerare oportet: & ad finem di
rigere. Lapidem ad filum dorico puerbio id
gẽtes. Et quoniã ad hanc nostram uitam per uirtutem
ascendit: uirtus aut ipsa multum a poetis: multum
ab historicis: multo etiam magis a philoso
phis laudatur: eorum uerbis maxime est in
hærendum: neq; enim parum habet utilitatis
cõsuetudo quædam & familiaritas uirtutum me

tibus iuuenum animis q̄ infusa : cum maxie
inhærerẽ soleant : & pene indelebilia esse :
quæ in tenera ætate discuntur : propter
annorũ molitiem profundæ inusta . Et quid
aliud hesiodum uoluisse putandum est : cū
illa scripsit carmina quæ uniuersi decantāt
Aspera inquit primo & pene inuia : & su
dorif continui & laborum plena est uia :
quæ ad uirtutem ducit . Quamobrem nec
cuiusuis est propter arduitatẽ illam capes
cere . nec capescenti facile ad cacumen euade
re . Sed ubi id superaueris ex eius fastigio
uidere licet : ut uia illa lenis sit : & pulchra :
utq̄ expedita & facilis : & lōge iocūdiōr q̄ alte
ra : q̄ ad uitia ducit : quā uniuersā simul arripi
posse ipse idẽ poeta testat̃ . Mihi qdẽ uidet̃ ni
hil ob aliud q̄ : ut ad uirtutẽ p̄bitatẽq̄ adhor
taretur ista dixisse : ne laboribus uicti ante fi
nem desisteremus . Sed & si quis alius similĩ
uirtutem laudarit : eius sermones prōptissimẽ
recipiemus . Ego autem e quodā uiro qui ad
uestigendas poetarum mentes acutissimus
habebatur audiui : cū diceret totam homeri
poesim laudem esse uirtutis : omniaq̄ illius

poetæ huc tendere : nisi si quid interdum in
cidens sit : uerum in eo loco uel maxime id
patere : cum finxit cephalenorum ducem naufr
agio eiectum tantum obfuisse : ut illos quibus &
solus & nudus apparuit : uerecundia aliqua ad
uerteret : quandoquidem per uestibus uirtute
illum dixit ornatum : ut primo regna eum re
uerita sit : deinde reliqua phæacum multitu
do tanti putauit : ut relictis epulis quibus com
messabantur unum illum cuncti intuerentur :
nullumque illorum esse qui eo tempore magis
quicquam ab diis optaret : quam ulyssē fieri :
quique & nudum : & naufragum . Aiebat ille poeta
rum interpres : hoc in loco homerum clara
uoce clamare . O homines sit uobis cura uir
tutis : quæ & cum naufragio enatat : & in lito
re nundum eiectum fortunatis phæacibus ue
nerabiliorem ostendit : & profecto ita res est :
nam cætera omnia magis possidentium sunt
quæ cuiusque : ut in talari ludo huc & illuc transeun
tia . Sola uirtus & uiuenti : & mortuo stabilis
est : & firma possessio . Qua ratione motus mi
hi uidetur . Solō cum inquit ad diuites . At nos
non permutabimus cum uirtute diuitias : quo

niā uirtus firma ē: diuitias ūo alias alius possi
det: similia his sunt & theognide dicta: q̄ igr
deū quēcūq; tādē is seferit uarie hoīnib; talē
tū appēdere. Alio. n. tēpore diuitiis affluēiali
o nihil possidere. Hæc eadē fere a Prodicō so
phista quōdā i loco suorū librorū de uirtute: ac
uitiis sapiētissime scripta sunt. Cui qdē prestā
dæ sūt aures: neq; spernēdus ē ille uir. Is ūo it
aq; igr: quātū ego memini: nā eius uerba non
teneo: nisi q; sine metro sic ait. Herculē cū is
adolescens ēēt uestre ferme ætatis: diu secum
multumq; dubitasse: utrā uiā caper&: cū duas
uideret: unā uoluptatis: alterā uirtutis. Int̄ ābi
gēdū aut̄ duas accessisse matronas: has ūo esse
& uirtutē & malitiā. Statim quidē igr̄ & si il
le scilerent manifestā fuisse diuersitatē illarū:
uideri. n. alterā accuratissime ornatā fluētē
delitiis: & ōniū uoluptatū examen post se tra
hētē. Hāc itaq; ōnia ostētātē: & multo etiā
plura pollicētē secum trahere herculem tēta
uisse. Alteram ūo asperā & durā: seuerēq; itue
tem talia e cōtra dixisse: polliceri se nec uolup
tatē aliquā: nec quietē: sed labores picula sudo
resq; infinitos: terra mariq; tolerādos. premiū

autem illoꝝ fore: ut ille aiebat: deum fieri. Et
hanc demum herculẽ secutum fuisse dicit: &
fere omnes q̃ mō aliquid in philosophia scrip
sere: ut q̃sq̃ maxime potuit: uirtutẽ laudarũt.
Quibꝫ sane credẽdum est: conãdũq̃ ut i uita
nostra id ostendamus. Nã q̃sq̃ ea quæ alii
uerbis dumtaxat philosophãt: rebus ipsis affi
rmat: is uere sapit: ceteri uelut umbræ uoli
rãt. Nec secus ea res se habet: quã si pictor egr
egiam uiri formam imitatus sit: hic uero re
uera talis existat: qualẽ ille i tabula exp̃serit.
Qui enim uirtutem in cœtu hominũ laudãt
amplissimisq̃ uerbis extollunt: ipsi uero & li
bidinem temperantiæ: & quæstum iusticie a
teponunt: hi mea quidem sententia nihil diff
erunt ab hystrionibus: qui cum poemata i sce
na agunt: sæpe ut reges uel potentes prodeũt:
cum neq̃ reges sint: neq̃ potentes: neq̃ omnio
forsitan liberi. At qui musicus quidẽ si id ui
tare ullo modo potest: numquã patitur lyrã
sibi dissonare: neq̃ chori principes inconcin
nũ sibi chorum habere. Ipse uero quispiam
secum dissidebit: neq̃ uitam cõsentaneam uer
f

bis prestabit. Sed euripide auctore linguam q
dē iurasse decet: mentē ūo iniuratā māsisse: &
bonum uideri q̄ esse magis cupiet. At hic ē ul
timus iniuriæ terminus: si quid credere oportet:
platonī bonū uideri: cū nō sis. Ea igit̄ quæ
de uirtute scripta sunt ita ut dictum ē accipiē
da cēseo: Cū aut̄ preclara facta maiorū: aut me
morix successiōe: aut poetarū: uel hystoricorū
libris: usq; ad nostram ætatē cōseruata sūt: nec
huiusq; generis utilitatē negligemus: Vt ec
ce pericles atheniēsis cū eū qdā ex fori hoīb;
probris laceffer&: nihilo ē irritatus: neq; aīo
cōmotus. Sed per uniuersam diem perseuera
tum est: cum ille nullo maledicto abstinere&
hic uero tamquam ea res nihil ad se pertine
r& contemner&. Vespere autem iam facto
& tenebris exortis: cum iurgator ille uix eo tē
pore abire uell&: pericles famulo cum limi
ne accito: persecutus est ipsum: ut sibi quam
longa ess& hec ad philosophiā exercitatio. Itē
cum quidam iratus: euclidi megarensi necem
minaretur: idq; se facturum esse: iuramento
firmar&. Euclides contra iurauit se profecto

illum placaturum: effecturumq; ne sibi in se
sus for&: Quam operæ: pretium est: aliquod
huiusmodi exemplum succurrere mētibus
hominum iam ira efferuescentiū: Tragediæ
enim nequaq; est credendum dicēti. Inimicos
armabit ira manus. Sed potissimū ess&: nullo
modo irasci. Sin id fieri non potest: at rationis
freno moderandum est: nec permittendum lō
gius efferri. Sed reducamus orationem nr̄am
ad clarorum uirorum exempla. Pulsauit qspi
am Socratem sophronisci filium: faciē eius pe
tulantissime cædens: Socrates uero non repu
gnauit: sed illius iræ: ac petulātie se permisit.
donec ei uultus undiq; tuber fier&. Verū ubi
ira illius satiata est. Socrates qdē nihil aliud
egit: nisi quod fronti suæ inscripsit percusso
ris nomen quemadmodum statuis fieri sol&:
Ille iquit hoc opus effecit: nec ulterius ulcisci
perrexit. Hæc que nostris similia sunt pdig
na esse imitaciōe dūco: Hoc. n. socraticū illi nr̄o
conuenit: quod mon& ut percutienti maxil
lam unam: alteram porrigamus: tantū abest
ut ulciscamur. Id autē periclis aut euclidis

simile ē illi quo monemur psequētes expecta
re : & benigne iras illoꝝ toleraſſe : & inimicis bo
na precari : nō aut maledicere : nā q erit i illis
erit præeruditus : is poſtea præceptis noſtris
acquieſcet : Nec quaſi i poſſibilia ſint aſperna
bit. Haud ſane præiudū ē Alexandri regis me
murabile factum : q cū darii filias in captiuis
haberet : mirū in modū ut ab ōnibus predica
bat formoſas : nec uidere quidem uoluit : tur
pe ēē ratus eos qui uiros uiciſſet : a mulieribꝝ
ſupari : hoc illi noſtro cōuenit : quod aſpiciens
mulierem ad uoluptatem : & ſi rē nō cōſumeret :
tamē quia id cōcupiuit in corde ſuo crimē nō
caret. Illud aut clinix pithagore familiaris
difficile ē credere nō dedita opera : ſed fortuito
noſtris conuenire : qui cum poſſet trium talen
toꝝ dānum iure iurādo ſibi delato effugere ſo
luere quidem maluit quam iurare : q̄q̄ ſine
piurio id facere liceret. Audiuerat ille ut qdē
mihi uidetur præceptum domini iuremēta
uetantis . Sed redeo ad id quod in principio
dicebam : non omnia nobis recipiēda ſūt : ſed
tātum utilia . Etenim cum eos cibos q obefſe

possūt corpori diligēter uitem: absurdissimū
ē disciplinā quibz animus alitur ratiōē nul
lā habere: sđ tāq̃ torrēsaligs quæcūq; fors ab
stulerit sine delectu īmergē. Et cū guberna
tor nō temerē nauē uētis permittat: sđ ad por
tum dirigat: & sagitarius ad signū: & faber &
architectus finē aliquē suæ artis rēpiciat: nos
ab eiusmodi opificibz ī cognoscēdis rēbz nostris
superari: neq; n. manualiū opz finis aliq; ē:
uitæ aut hūane finis ē unus: quē itueāt ii q
bene uiuē quærūt. Quod si nulla ratiōē huc
atq; illuc ī uita iactāmur: qđ it nos atq; rates
gubernaculis carētes itēss&: Vex: ut ī musicis
gymnicisq; certaminibz: eozdē sī exercitacio
nes quoꝝ & p̃mia. Nec ullus cū se palæstra
aut p̃cratio exercuiss&: lyra deidet: aut tibia
certat. Neq; enī polydamas id agebat: nec
Milon: Sed alter ante olympicum certamen
currus sistebat cūrentes: Mylon uero in clip
peo unico stabat: nec depelli ab eo ulla ui po
terat: sed resistebat non secus ac statua quædā
Plumbo affixa. Quod si marsiæ aut olympi
musicam ess& meditati relicto puluere: atq;

gymnasio fero coroās: aut gloriā effectiti essēt
aut effugissēt: nec corpora sua derisui haberē
tur. Sd nec Timotheus relictā musica sua ī lu
ctam iūbo uersabat: neq. n. assecutus fuissē: ut
cūctis musicis longe ātecelerē: cui tātū supat
artis: ut quotiēs libuissē aīos hominū: & ueh
emēti accēdere armonia: & rursus moli ac pla
cida delenirē. Quippe aliquādo cum ī Alexā
dri conuiuio: cū cātū quē phrygiū appellānt
modularetur usq. adeo regem excitasse dicit:
ut ad arma capiēda psilīrē: atq. iterū ad cō
messationes: epulasq. reduxisse modulatione
mutata: tantas uires habē in musicis gymni
cisq. certaminibus ad finem suum directa ex
citacio. Sed quoniam in coronarum: atq.
pugilum mentionem incidimus: prosequa
mur: & aliquantisper in ea re. Porro illi qu
adam incredibili laborum tolerantia uires a
depti: infinitis sudoribus in gymnasio ma
narint: innumerasque plagas in exercitatione
tulerint. Victum autem non uoluptariū
neque iocundum: sed quem magister ludi p
scripserit: uictitarint: & in ceteris omnibus

ne orationē p̄hiraā: ita iſtitūri: ut uita āte cer
tamen acta meditacio fuerit certaminis: itādē
ſe nudāt inſtadio: & ſummo labore ac piculo
decertāt: ut oleaſtri: aut apii aut eiufmodi co
rona donētur: uictoreſq; a preconē buccinētur
Nos nō quibus prēmia uitæ noſtre adeo mi
rabilia propoſita ſunt: ut nec magnitudo eorū
dici poſſit: nec multitudo numerari: in utrā
q; aurē ſecuri dormiētē: altera manu capēſcē
poſſe credemus: p̄ multi ſane eſſēt illuſi & Sa
rdanapaluſ ille primas omniū ptes ī beatitu
dine fer& uel margiteſ forte quem neq; arato
rē neq; foſſorē: nec cuiuſq; rei actorē fuiſſe ho
meruſ ait: Si utiq; homero credendum ē poti
uſ quā pittaco: qui iquit arduum eſſe: bonum
exiſtere: Multis enim laborib; ſuſceptis uix
eorum bonorū compotē fieri cōtigit: quorū
nihil ī hac uita ēē ſimile paulo āte dcebamur:
nō igit̄ dſidēdū ē nobiſ nec p̄ brui uoluptate
maxie ſpeſ abiciēd niſi uelim; et pari cōuitia
et penaſ ſubiī: non hic apud hoīeſ q̄q; ne hoc
qdē puū rēte ſētiēti: ſd aut ſub t̄ra: aut ubicū
q; ſit illa iudicia. Nam q; nō ex uoluptate de

liquit : is forte aliqua dignabitur uenia : Qui
autē ex proposito peiora elegit : nullā habet & ex
cusationē quin multiplici pœna afficiatur .
Quid igitur faciendum est dicet quispiam : qd
aliud q̄ curæ animam habendam : cæteris en
ibo p̄ nihilo habitis : Non ergo corpori serui
edū : nisi quantum sūma cogit necessitas : sed a
nima bonis artibus ibueda : & ex corporis uicu
lis : ac passionū societate p̄ philosophiā eximē
da . Illud p̄tea efficiendū ē : ut corpus laboris pati
ētissimū sit : Ventri autē nō ad uoluptatē : sed
ad sustentationē porrigendum . Nam qui sēper
cœnas atq; cocos mēte agitant : epularū q̄ gratia
terras : mariaque perscrutantur : miserabili ad
modum seruitute premuntur : & grauissimo
domino tributa pendunt : nihil lenius patien
tes : quā hi qui apud inferos pœnas dant : Ve
re ignem diuidentes : & crebro aquam ferētes :
& perfossum uas implere anhelantes : nullum
finem laboris habentes : Tonderi autem aut
amiciiri ultra quā necessitas sit : aut miserorū
est secūdum Diogenem : aut iniuriorū . Itaq;
occupatum esse in corporis ornatu : non mi

nus turpe ducendum arbitror: quod ut pellicem esse aut
adulterem. Quid enim refert homini gnavo: xe-
stide amicitia: an uili aliqua uente dumo-
do corpus ab iteperie tuteur: Quod & i cae-
tis obseruandum est ne quod superuacuo moliamur:
nec plus corpori tribuamus quam animae commodum
sit: neque enim minus turpe est uiro: qui uere hoc
cognomine dignus existat nimiam corporis cu-
ram habere: quam ad aliam quamuis passione effemi-
natum esse. Omne porro studium ponere ut cor-
pori quod optime sit hominis est se ipsum ignorantis: nec
intelligentis. sapiens illud: quod non id quod cernit est
homo: sed opus est maiori sapientia ut quisque
uestrum quod tandem ipse sit possit cognoscere:
Verum enim uero id assequi: non expiata prius
mente: impossibile est: quod lippis oculis solem
perspicere. Expiatio autem animae fit ut breuiter
simul & abunde uobis dicam per contemptum
earum: quas nobis sescus porrigunt uolupta-
tum. Non igitur oculi pascendi sunt absur-
dis spectaculorum miraculis: non aspectu corpo-
rum uoluptatis stimulos relinquentium. Non
per aures sonus infundendus: qui animam cor

rumpere possit. Nā & nequitia & ignatia: ex
huiusmodi musica gigni sol&. Sed ea musica
recipiēda ē qua usus dauid poeta sacrorū carū
regem: ut ferūt: ab infania liberauit: Pyrago
ras etiam cum iuuenibus quibusdā uino: ier
tis: saltuq; p ciuitatem lasciuiētibus obuiar&
iussisse dicit ei q modos tibia faciebat ut mu
tata armōia doricū psonar&. Quod ubi fac
tum ē bacchātes illos adeo resipuisse ferūt ut
ferta abicerent: & rubore uultus uerecundiā
cōfessi domū abirent: tātum interest corrup
ta ā salubri musica impleare. Quamobrem
ab hac quidē musica quæ nūc in usu est non
secus abhorrēdum uobis cēseo: quā a qua uis
fœditate: lam ūo eos uapores q odoratū delec
tēt aeri misceri: aut ūguētis pūgi etiā it̄dicere
uobis erubesco. Quid dicēdū ē de his uolup
tatibus: quæ gustu aut tactu fiunt: an dubitā
dum quin illæ quoq; eiusmodi sit ut nisi q̄s
eas caueat uentri: ac fœminis seruire eos uelu
t pecora compellāt. Deniq; ut sumatim dicā
+ uniuersum corpus despitiendum est nisi i lu
ro uoluprātū uelimus submergi: aut certe tā

tum ei indulgēdū ut philosophietur: ut iqt plato:
mīsterium p̄stār possit: Eadē ferme plato &
Paulus mon& dū ait non oportere nos puidē
tiā aliquam corporis habere: ad uoluptates.
Nā hi qui corpus optie nutriūt: aiām uero q̄
eius seruitio uti deb& negligūt: nihil ab his
differunt qui ut organa q̄ optima habeant sū
mo studio cōquirūt: artem ūo cuius gratia il
la organa sūt cōparata despiriunt. Prorsus igitur
contra obseruandum est. Nā castigare cor
pus: & compescere eius ipetus: ut immanem
quandam beluam oporteret: & eiusdē aduerso
aiām temerarios motus: rationis cohiberē atq;
sedare. Nō autē frena uoluptatum remittere
& animæ curā abicere & istar aurige uiolen
tia equorū tracti deferri: nec pythagoræ memi
nisse: qui cū itelliger& quēdā ex familiaribus
suis cibis excitacionibusq; ut pinguis fier&
curare: hic inquit nō cessat molestiorem sibi
carcerem instruere. Quod genus molestiæ
cum suspicaretur plato corpori suo inpendēr
achademiā insalubrē atticæ locum ferūt ex
industria delegisse. Vt plusq; bona habitudo

corporis ceu uitis nimia luxuries ob eā rē ap-
utaret. Ipse quoq; iā audiui ex medicis sūmā
corporis ualitudinē piculosā ēē. Cum igitur
hæc nimia indulgentia & ipsi corpori inuti-
lis sit: & animæ impedimentum afferat in ea
re studium ponere manifestissima est insania.
Quod si corpus contēnerē assuefacti essemus:
parum cætera huius uitæ admirāmur. Qu-
id. n. tibi opus ēēt diuitiis si uoluptates corporis
aspnaret. eqdē nō uideo nisi forte quē iuuat &:
ut i fabulis de draconib; fertur reconditos the-
sauros uigilādo custodire. Qui autē ad hæc cō-
tēnenda ingenue eruditus esset: plurimū ab ō-
ni facinore & uerbo & opē abhorreret. Et qd
quid ultra sufficiātiā for& siue id lydia gleba
ēēt: siue formicarū auriferarū opus tāto magis
despiceret quāto minus indigeret. Sufficiētia
autem ipsa nō libidine uoluptatum: sđ natur
necessitate diffinienda est. Nam qui exce-
dunt necessitatis terminos: similes sunt
his qui præcipites deseruntur: nihil stabile
inuenientes ubi possint consistere: nullum
terminum precipitationis habentes. Sed q̄to

plura amplectūtūr tātīdē : aut etiā pluris īdi
gēt ad uoluptates īplēdas . Diuitiāz enī : ut
ait solon : nullus ē terminus : uerū ad eā rē th
eognide magistro utēdū ē qui ita īquit . Neq
diuitias cupio : neq uoto precor : sed mihi cō
tingat ex paruo uitam agere omni carētē mo
lestia : Porro nō sine beniuolentia quadā mi
hi in mentem uenit . Diogenis sentēcia hūa
ōnia cōtēpnētis q magno rege dittorē se p̄dica
bat : q ipse uidelicet pauciorū īdiger& . At no
bis nisi pithyæ mysiī adsit talēta : & infinita
soli iugera & numerosa armentorū examina
nihil sat erit . Oporter& aut ut ego quidem ar
bitror : nec absētes diuitias optare : nec p̄sētibz
gloriarī : nisi quātū scias uti . Sapiēter enim so
crates qui cum uider& hominem diuitiis aff
luētē : ea q de causa & fastidio quodam glo
riabundum uadare : non prius inquit te ad
mirabor : q̄ notum mihi fuerit quo pacto sci
as uti fortunis tuis : An uero phydias polyclē
tusq : si auro aut ebore gloriati essēt : ex qbus
alter iliensibus iouem : alter iunonem argiuis
effinxit ridiculi haberentur : aliena bona sibi

g'loriæ fore putantes: pp̃ā ūo artē qua illud
aurū preciosius factum ē silērio p̃teūtes: nos
aūt humanā uirtutē nō satis decoris ipsā p se
habere arbitrātes minori reprehēsiōe dignos
esse putabimus: At diuitias qdē cōtēnemus &
uoluptates despiciemus: uerū blāditiās & ad
ulationes sectabimur: & archilochæ uulpis
caliditate multiplicitateq; gaudebimus: At ni
hil ē q̃ æque fugere debeat sapiēs: q̃ ad ostēra
tionē uiuere & populares aures sequi: nō aūt
uerā rationem usq; adeo ducem uiuendi habe
re: ut etiam si omnes homines reclamēt ni
hil mutet eorū quæ recte instituerat etiam si i
famia uel pericula subire p̃rcte factis necesse
sit: nā q̃ aliter institutus est is nihil differre ui
detur ab ægyptio sophista: qui & arbor scie
bat & aqua & fera & quicquid liber & . Sic
dē ipse quoq; modo laudabit iusticiam: si id
placere audientibus intelliget: modo eam ui
tuperabit: si his apud quos loquitur iniurias
esse gratas cognoscet. Et q̃ proprium assenta
torū ē: ut polypus ad spēm subiecti soli colorē
mutat: ita & ipse ad uoluptatem audiētium

uariabit sētētiā: Sd̄ hec ī nostris libris discem
us p̄fectius Inpresētia ūo ū brā aliquam uirtu
tis descripsimus ex his extraneis doctrinis . q
enī diligēt e qua uis re cogunt utilitatē : & si
minutati id egāt: tū ut magna flumīa multa
ex multis locis accipiūt ieremēra. Nā id q̄ iqt
poeta: si puū paruo sup addas : idq; frequēt fa
cias: nō ad pecuniæ dūtaxat augumētū recte
dictū fuisse putādū ē sed ad cuiusuis sciētiae.
Byas qdē igit unus ex septē sapiētib; filio suo
ad egyptios p̄ficiscenti rogātīq; patrē qd nā ag
ēdo maxie sibi gratū facer& . Si uaticū iqt ad
senectutem compares uirtutem nimirum p
uiatico intelligens: sed arctiorib; termīs illā
circumscribens: utpote qui eius utilitatem hu
manæ uitæ spatio diffiniuit. Ego autem siue
Quis Titoni senectutem siue uiuacissi
mi apud nostros Mathusalæ : qui mille
annos minus triginta dicitur uixisse : si
deniq; uniuersum tempus ex quo fuerunt ho
mines metiat: ridebo puerilē eius sentētiam :
contemplās longum: & insensibile sæculū .
quod qdem tale est: ut quemadmodum imor

talis aīa ita etiā illius sæculi: nullū finē mēs
possit cōcipe. Ad q̄ ut uaticū paremus: ōnis
lapis: ut dicūt: mouēdus ē: tūde aliqua utilitas
ad eā rē sit nobis futura: Nō igit̄ quia ardua
sūt hæc & laboriosa idcirco torpescemus: sed
memores illius sentētiæ: oportere uidelicet
unū quēq; uitā probatissimā eligere: expectār
aut ut consuetudo faciat illā iocundam: atq;
dulcem uideri: ea sequi aggrediemur. Turpe
ē enim cū tēpus per secordiā abierit: tūc demū
illud reuocare. cū p̄t dolorem nihil sit āplius
reuocāti r̄diturū. Ego igit̄ q̄ optima eē rebar:
partim nunc uos admonui: partim omni uite
tempore admonebo. Vos autem cum tria sit
morborum genera: ut ne uos ei similes præ
stetis quod insanabile est: neu ita mente egro
tetis: ut pleriq; solent corpore egrotare. Nā
hi qui parua i ualitudine agūt ipsi proficiscū
tur ad medicos: qui ūo grauiori morbo p̄mū
tur: ad se curātes accersunt: at hi in atram bi
lē isanabili trāsuecti sunt: nec ueniētes qdē
medicos recipiunt. Quod uos nō patiamini
nūc recta cōsilia aspernātes.

FINIS.

EX.XENOPHONTE:LEONARDI A
RETINI:TRADVCTIO DE TIRAN
NIDE

Enophontis philosophi quēdā libel
lum quem ego ingenii exercendi grā e
græco sermone in latinum cōuertī : ad
quem potius Nicolae scriberem:q̄ ad te : q̄ &
latinarū litterarū tātam pitiam habes quātam
nemo fere hoc tempore alter īgræcis ipsis adi
scendis sotiū mihi adiutorq̄ fuisti . Tu itaq̄
hoc munusculū accipies:quod ab īgeio haud
quāq̄ magno:sed certe tibi deditissio lucubra
tum ē. Atq̄ ita existimes ueli neminē prorsus
esse ex omni iuuentute : cuius ego iūditium
pluris faciā q̄ tuū:Quod nō tātū quia te sum
me amo:ita mihi accidere itelligo:q̄tū tua sin
gulari : ac pene icrdibili ī cūctis rebus perpen
dendis examinadisq̄ diligētia . Sed cum unī
uersæ antiquitatis studioissimus sis : omībus
q̄ ueteribz illis sūma auctoritate uiris mirabi
liter affectus uideare:tamē ut ego ex sermoibz
tuis:quos pro nostra familiaritate sæpe mecū
instituis animaduerrere potui:præcipuo quo

dā amore xenophōtē amplecteris . Quod mi
hi quidem cum satis mecū agitaui: nō sine sū
ma ratiōe uideri sol& illi uiro contingere : In
nullo enim ūquā tot simul bonas artes uel me
diocriter fuisse accepimus: quot ī xenophōte
nō summæ fuer̄ . Qui ab scolis gymnasiisq;
philosophorū: ī q̄b ille p̄cētis floruerat: ad ar
ma exercitusq; delatus: ita eximia corporis an
imiq; uirtute eluxit: ut breuissio tēpor̄ cōsēsu
omniū ex pene milite dux crearetur . Qui be
llū difficilimum ac p̄iculosissimū ita gessit: ut
plurimis ex hoste uictoriis sūma cū gloria po
tiretur: exercitumq; uictorē ex itimis babyloī
æ finib; p̄ in festissimas atq; barbaras gētes
ad patrias sedes reportar& icolumē: Mitto th
raciā: bigātiū: sinopē: aliaq; īfita loca: quæ illū
ut iustissimū uirū ita etiam sūmū ducem ac
bello timendum esse senserunt : Deinde cum
iam eius nomen tota græcia celeberrimum ef
s& : ob eam causam ab inuidis ciuib; hostis
patriæ iudicatus fuiss&: in peloponesum se re
cepit : atq; ibi ad disciplinas librosq; reuersus:
Cum ad ea quæ ab Socrate in adolescentia

didicerat: multarū usum adiūxisset: res & co-
gitaciōes suas mādār litteris īstituit: qua qdē ī
re ita excelluit: ut eis elegātiā admirari qdē ō-
nes: asseq ūo nulli adhuc potuerit: Quāobrem
Nicolae mie nobis errā uisus es: ī tali uiro de-
ligēdo. Quid. n. illi absuit pulcherrimā rerū:
qd nō sūme fuit: qris doctrinā ī hoīe: dotissius
xenphō: laudas prudētiā: prudētissius: gaudes
eloqntia: at huc itē pīcipes eis rei cōmerat. Vir
tutē amas at hic ōniū ætatis sue optimus uir
fuit: Admiraris res gestas: ī hoc quoq genr la-
udis nō mediocrit̃ excelluit. Multi q una aut
altā cōmemoratarū frū pditi fuer sūmi haēt:
hūc ūo q ita uniuersas cōplexus ē ut ipse itē se
se de excelētia certare uideat: quo tādē loco
haēdū putabimus: Itaq tuū hoc de xenophō
te iuditiū magnope pbamus: Atq ut tibi
grati essent labores nostri: cum exercere nos
uellemus in hoc potissime libro id effecimus:
Maiora autem illius uiri opera quæ p multa
sunt ac pulcherrima: in his primitiis studiō
nostro nullo modo ausi sumus attingere: .

TRADUCTIO DIALOGI:

VM ad Hieronem tyrannum Simonides poeta aliquando uenisset: essetq; ambo ociosi: sic illū affari cœpit Simonides. An uelles inquit o Hieron ea narrare: quæ tibi notiora debent esse quā mihi: Et q̄ nam sunt illa o Simonide inquit: Hieron: quæ mihi q̄ tibi notiora esse possint: cū tu adeo uir doctus ac sapiens sis: Scio iqt ille te olim priuatum fuisse: & nūc esse tyrannū: par igitur est utrāq; uitā exptū longe melius nosse q̄ me: qd iter priuatam uitā tyrannicamq; intersit: qd ue altera alteri præstet ad uoluptates capiendas: atq; molestias: Quin tu ergo iqt Hieron cū ipse nūc priuatus sis: ea mihi cōmemora: q̄ in priuata uita solēt cōtigere: hoc etenim mō ego maxime arbitror utriusq; uitæ differētiā tibi posse ostēdere. Tūc Simonides sic icēpit. Mihi quidem perspicere uideor Hieron p̄ uatos homines dolere: atq; lætari: per oculos quidem uisu: per aures auditu: per nares odoribus: per os cibo atq; potu: uenereis ūo p̄ eas

partes corporis: quæ notæ sunt omnibus nobis
Frigida aut et calida: ite mollia et dura: graua
que & leuia: toto corpore iudicamus. Hisque
oibus lætamur quia bona sunt: angimurque ad
uersis. Aliquando uero ut mihi uidetur per ipsum
animum aut dolore afficimur: aut uoluptate. Ali
quando autem cõiter per animum & corpus. Ex sono placet:
quod uoluptatem aliquam capimus manifestum est: quomodo autem
id fiat: & quoniam magis mihi uideor ignorare. Nec
scire mihi est si uigilantibus nobis: ipsi sensus mani
festiores sunt quam in sono. Ad hæc respondens Hieron
equidem inquit Simoide: præter hæc quæ a te commemo
rata sunt: nihil aliud referre possum unde ty
rannis sensus aliquis: aut doloris: uel uolupta
tis proveniat. Quia ob rez ego adhuc nihil ui
deo cur priuatam uitam tyrannica superet.
At uero inquit Simonides in his ipsis quæ com
memorata sunt: permultum præstatis. Mul
tiplices enim per quodlibet istorum uoluptates
capitis: minuitisquod dolores. Non est ita inquit
Hieron: sed longe minores tyrannis uolup
tates sunt quam priuatis: maioresquod molestiæ.
Mira hercule narras inquit Simoïdes. Nam

si ita est: cur multi atq; summi ut uidentur ui-
ri: tantopere tyrannidem affectauere. Ideo me
hercule inquit Hieron: quod expti non sunt: i-
taq; nequaquā recte de ea re sentite possunt. E-
go uero te docebo omnia hæc uera esse quæ
dixi. Nam ut ab oculis uisusq; incipiā: que ad
modum & tu modo fecisti. nonne i hac si quis
recte animaduernerit i deteriori loco compere-
rit eē tyrānum. Nam cum multis i locis mul-
tæ res sint aspectu dignæ: ad eas uisendas pri-
uati homines suo arbitrio proficiscuntur. Itaq;
& ciuitates quaslibet adeūt: & cōuentus & lu-
dos: ubi res miræ sūt: pulcherrimæq; aspectu
Tyranni uero nequaquā ita: neq; enim illis p-
ficisci tutū est: ubi præfētibus nō sunt potētio-
res futuri: neq; arces quas domi possident reli-
quere: ne simul & regno spoliētur: & poten-
tia ulciscendi eos qui spoliauer. At uero dic&
quispiam. ueniēt illis hæres & domi manenti-
bus. Ita me hercule s; pauca ex multis: & hec
sūmo p̄cio emuntur a tyrannis. Nemo enim
defert quicquā ostēdēdi gratia: q non multo
plura a tyannis breui tēpore petat: quā a reli-

quis hominibus omni uitae spatio acceperit.
Tunc Simonides. At si in his inquit quae ad ui-
sum pertinent priuati homines superiores sūt:
uos illos auditu superatis. Laudes enim uŕas
quod dulcissimū est: auditis continuo: neq; qŕ
quā ē ī conspectu uestro: q non oīa & quaecun-
q; dicitis: & quaecūq; facitis: summo cum stu-
dio conetur extollere. Iurgia uero rem auribz
amaram nunquā auditis. Quis enī pŕsenti tyrā-
no auderet male dicere: Et quā uoluptatē o Si-
monide inquit Hierō putas eos: q nō maledicāt
afferre tyrāno: cū ille aperte sciat omnes q ta-
cent de se male sentire. Qui autem putas lau-
dibus gaudere: cum omnes laudantes suspecti
sint: ne assētando id agant. In hoc equidem in-
quit Simonides tecū o Hieron facillime sentio:
easq; tācū laudes dulcissimas eē arbitror: quae
ab hoīe liberrimo audiant. Sed illico profecto
nunquā psuadebis: uos in his rebus q ad uictū
ptinēt nō multū ante ire. Tūc ille scio inquit
Simonide oēs ferme arbitrari dulcius ryrānos
esse: atq; bibere quā priuatos: ea ut opinor ra-
tione adductos: q etiam ipsi libētius sumerēt

ea quæ nobis: quæ ea quæ sibi apparantur. Quod enim quotidianum usum excedit: in eo uescendo solet esse iucunditas. Itaque ab hominibus præter tyrannos: solennes dies læto animo expectantur. Semper enim est illis quædaz facietas ac pene fastidium lauroꝝ ciboz. nec quicquid noui festis diebus tyrannoz mensis apponi potest. Quamobrem spe etiaz carent tyranni eiusce modi uoluptatis. Illud te præterea non fugit: quod quanto plura quàm satis est apponunt: tanto citius edetescit facietas. Quamobrem et in ipsa mensa deteriori loco estis: cui plura quàm priuatis & mediocriter degentibus apparantur. At profecto igitur Simonides: donec auuiditas edendi superest: longe magis delectantur ii qui præcioso cibo quàm qui uili utuntur. Nō ne igitur o Sionide: igitur ille: ut cuique maxime res aliqua dulcis est: ita se auide huic rei prebet: prorsus ita: an uides igitur tyrannos ad mensas suas maiori cum auuiditate uaderi quàm priuatos: Nō me hercule igitur: sed magis e contra. Tū Hierō: quod tu igitur: nō animaduertisti has innumeras saporum machinationes: quæ fiunt tyrannis: quū nunc acida poscunt: nunc

aspera ac plura huiusmodi: Animaduerti inquit Simonides: & mihi nimium contra naturam uideri solent. Non ne igitur arbitraris inquit ille imbecillis atq; infirmi appetitus has esse cupiditates: quū tibi mihiq; notū sit eos q; libenter cibum sumant: nihil horū irritamentorum indigere. Deniq; ut suauissimis odoribus quibus tyranni continuo unguntur: lōge magis gaudent ii qui se ad eos admouent: q̄ ipsi tyranni: q; & in terris odoribus contingere solet: ut exhalans ipsi minus sentiat: q̄ alii p̄ pinquitate cui epularū suauitū semper est copia: nullo tempore illis audivissime uestitur. Qui uero rarissime copiam habet: is summa cū iucūditate & auuiditate se imbuat. Iā igitur piculū ē: iqt Simonides: ne uenereæ uoluptates solæ cogāt hoīes affectare tyrānidē: quū liceat illis q; eo ī loco sūt: qcqd formosū uiderēt illo potiri. Ad hæc Hierō sic inqt. plane scias id te nūc cōmemorasse ī quo a priuatis aptissime supamur. Nā priō cōiugia ipsa tūc demū iucūda sūt uidēturq; gloriā quādā nobis afferre: quum quis ditiori ampliori q; cōiungitur.

Secundo uero loco par pari: sin autem inferiori te coniungas infamiā nō uitabis. Tyrānus autē nisi extraneā uxore uelit: inferiore ducat necesse est. quāobrem minimum illi erit affectus. Tunc enim mulierū studia maxime delectant: quū illæ de se magnifice sentire uideāt. humiliū uero studia siquidē adsint: nō multū sunt grata. sin autē absint studia iræ indignationesq; generantur grauissimæ. Quare i coniugio: ne par quidē priuatis erit tyrānus. In cæteris uero amoribus multo magis supamur. Nam quāta delectatio sit re amata potiri omnibus opinor notū esse: ipse uero amor plurimū tyrannos respuit: minimeq; cupit illis esse uult. neq; enī cupido illarū rerū quæ in potestate nostra sūt amorē delectat: sed sperat. Vt igitur is q nūq; passus ē sitim: quāta delectatio sit i potu ignorat. itaq; q amorē expertus non ē: dulcissimam ut ita dicam uenerē expertus nō est. Hic arridens Simonides sic inquit. Et quo uultu affirmare potes o Hieron: tyrannis hominibus amorem non innasci: quum tu hanc Dailochaz ames: cui præ eximia eius forma

pulcherrimæ est cognometitum. Ideo me her-
cule inquit ille: quæ res minime in potesta-
te mea est eam ego rem magnopere cupio. E-
go enim dailocham ardens illius compos fie-
ri cupio. ad quod cupiendus forte natura ipsa
me impellit: & id assequi si tamen ea uolente
atque æquo animo id fiat uehementer exopto.
Vi autem cupiditatem meam explere nõ ma-
gis mihi placet: quã in me ipsum malum aliqd
machinari. Ab hostibus enim inuitis arripere
ego pulchrum duco. ab amatis uero ita demũ
si concedant. Vbi enim amatae beniuolentia re-
spondet: tibi aspectus: respectus: rogationes: re-
sponsiones: omnia denique dulcia sunt: dulcissi-
mæ uero atque iucundissimæ lites: pugnaeque. Vi
autem ea quæ cupias extorquere: predæ simi-
lius est quã amoris. Atque latroni quidem ip-
si aliquã p̄b& uoluptatẽ: tũ sui lucrũ: tũ ini mi-
ci iactura. Amatae aut molestiis gaudet: grauiũ
que feretẽ attigerũ: & sic illi odio eẽ: intolerabile eẽ
ac nefariũ. Itẽ p̄uatis firmissimũ eẽ amoris idi-
tiũ: si quando in amata sigificationez aliquam
beniuolentiæ conspiciantur. Tyrãno autem id

cognoscere haudquaquam licet. Scimus enim homines metu obsequentes: quam maxime possunt simulare amorem. nec ab ullo genere hominum plures insidiae tyrannis fiunt: quam ab his qui maxime amari se simulant. Hic Simonides: parua sunt inquit o Hieron quae tu adhuc retulisti. nam plerisque uiros licet uidere: qui se sponte abstinere eiusmodi uoluptatibus. Sed in illo ut mihi uidetur maxime praestis ceteris hominibus: quia quae ingentia animo concipitis celeriter perficitis. summam omnium rerum opulentiam habetis: sunt uobis egregii equi: insignia arma: formosissimae feminae: magnifica domus: atque omnibus rebus ornatissima: ministrorum multitudo: ea insuper potentia ut facile & inimicos subuere possitis & amicis prodesse. Ad haec respondens Hieron: haut equidem admirare inquit si in tyrannide iudicanda multitudo deciperetur. quippe uulgi secundum ea quae oculis subiecta sunt de felicitate hominis uel miseria iudicat. Ipsa uero tyrannis eiusmodi est. ut ea quae optima pulcherrimaque putantur omnia ponat ante oculos hominum: quae autem graui molestaque

sunt in tyrannorum mentibus recordantur: ubi profecto sita est miseria hominis atque felicitas. Quam uulgus: ut modo dixi: nequaquam mirum est si decipiat. At uero sapientes in hoc errare quod plus memento: quam oculis uideri soletis magnopere admiror. Ego plane doctus experientia frui hoc tibi affirmari possum bonorum quod est parte minimam tyrannos habere: magnorum autem malorum plurima substinere. Principio enim pax maximum bonum esse censetur. hac autem tyranni minime frui possunt: bellum autem maximum est malum: huius tyranni maximam partem ferunt. Priuati enim nisi ciuitas sua publice bellum gerat. quocumque uelit securi proficiscuntur: nec est illis uerendum: ne a quopiam trucidentur. Tyranni uero tum maxime inter hostes esse arbitrantur: cum ad ciuitatem suam reuenerint. Sin autem ciuitas bello prematur: tunc solum priuatis periculum est: cum extra moenia sunt. cum uero in urbem se recepere nihil est amplius timendum. At tyrannus neque extra urbem tutus est: neque in urbe: sed tunc maxime sibi putat cauendum. Item ceteros homines &

pax & iduciæ liberāt bello. Tyrānis aut nec
pax: nec ullæ iduciæ possūt esse cū subditis: p̄
ea utraq; hæc bella sūt: & q̄ ciues aduersus ho
stes: & quæ tyrāni aduersus subditos gerūt.
Horū igitur bellox; causa quæcūq; populos
subiit ac ppeti necesse ē. hac eadē certe icūbunt
tyrānis: ut ī armis esse: custodiī: procurare īn
piculo se ponerē: & siqd aduersi cōtigat īgemī
scere. hæc tā priuatox; sunt q̄ tyrannox; com
munia: & hucusq; paritas est. At si quid fœli
citer eueniet: nequaq; in hoc tyrannus par
cæteris. Populi enim si quando prælio cōmi
ssio fuderit hostes: difficile dictu ē: quā magnā
capiūt uoluptatem in uertendis: psequēdis:
trucidādisq; inimicis: quanta læticia exultāt:
quā gloriātur: quā gaudēt: ciuitatē suam de
corasse arbitrātes. Quisq; prædicat se huius
consilii participem fuisse. complures hostiū
necasse. Nec ullus feri inueniri potest qui nō
cæсорum exaugeat numerū: ita pulchrū du
cūt uicisse egregie. Tyrannus autem si qñdo
suspicietur coniurationem aliquā cōtra se in
iri. eaq; de causa quosdam ex ciuib; suis pœ

na afficiat. scit ciuitatē se totā nō hīrurū: pauci
oribz īpaturū. Nec lāticiam prae se fert: neq̃
hoc facto exultat: sed quātū potest detrahit:
& cōtinuo se purgat: non iniuria id fecisse. Ad
eo ne sibi quidē placent: q̃ ipsa idē effecit. Nec
tamen cum illos quos timebat necauit ea de
causa securior est: sed longe magis timē quā
p̃us: & ī eiusmōi bellis ōni tēporē pseuerat. A
micicias etiā tyrraōz si ita plac& cōsideremus.
Et p̃mo q̃dem animaduertas uelim: si magnū
bonū sit amicicia: Omnes: n. q̃ quēquā amāt:
ei p̃opto animo conātur p̃desse: gaud& eius p̃
sentia. absētem desiderant. summa lāticia r̃de
untem suscipiunt: exultāt eius rebus prospe
ris: angunturq̃ aduersis. Quantum autem
boni ī amicicia sit: nec ciuitates quidem
latuit: a quibus plerisq̃ sancitum est: licẽ ad
ulteros impune occidere. Porro illa d̃ causa q̃
ab eiusmodi hominibus amiciciam corrūpi
putarunt: quae est inter uiros: & uxores. Nā
si cui pudicia per uim abrepta sit: nihiloius
ob eam rem in honore habetur apud maritū:
Cum eius amicicia uideatur sine labe ali

qua pmāfisse: Deniq; tātū boni ē iamiciā: ut
ad eam rem pficiēdā: deorū atq; himinū mu-
nera uideātur cōcurere: Huius aut rei tā bōe-
rāq; pclarā nemo magis ē exps q̄ tyrānus: q̄
uere probem aiaduerte: Nā cum int̄ parētes:
& liberos & frātres adinuicem uiros q; & uxo-
res oīū firmissimā arctissimāq; sit amiciā:
easq; priuati homines diligētissime colāt: ade-
o tamē ne hāc quidem amiciā ualent apud
tyrannos: ut sæpe filius a patre: & pater a fi-
lio & cōiunx a coniuge: & frater a fratre ne-
cet̄. Qui igitur illis: quos ipsa natura ad am-
andū cōpellit lex cogit: ita odio est: ut plerūq;
de sua nece cogitent: qua ratione ab reliquis
hominibus amari putabimus: Præterea cui
fides deest: eum magno bono carere negari nō
potest. Quæ enim familiaritas: qui usus:
qui congressus potest esse iocūdus absq; fide:
Quis seruū: q; clientem aspicere potest si
is sit infidus: Huius autem rei quā sit exp̄tes
tyranni: hinc uel maxime licet cognoscere:
quod non facile cibus ad se delatis credunt: sed
etiam ante prelibationem: ac primitias deorū

famulos ipsos gustare iubet: ne quid male edant:
aut bibant formidantes. Quid quod cæteris quidem
hominibus propria sua magno usui est: Ciues. n. absque ul
la mercede adiuvare se tutant: castigant servos: con
pescunt facinorosos: maxime laborant: ne cuius vio
lenta inferat nex. Eoque severitatis in iudicandis ci
vibus processere: ut plerisque in civitatibus lex sit
et eum qui cum homicida congressum habuerit: pollu
tum videri: Quo fit ut in patria sua quisque securus
vivat. Tyrannis vero omnia contra. Primum est pro poenis
quibus afficiunt hi qui civem necarint: premia proposita sunt
tyrannicidis. pro pollutione: sacrisque prohibitis statu
æ in templis deorum immortalium collocant. Si quis autem: quod
plura possideant tyranni: quod privati: plus et ea de
ca putat illos lætari: longe is quidem decipitur. Nam ve
lut athletæ. non nimis gloriosum putant: cæteris
hominibus superiores esse: sed si ab aliis athleticis superent
molestissime ferunt. ita tyranni non si plura ipsi
habeant: quod privati contenti sunt. sed si minus quam alii ty
ranni possideant molestum est. Nec facilius optati
comportes fiunt tyranni quam cæteri homines. Cæteri. n.
aut edes cupiunt: aut agros: aut mancipium. Tyranni
vero urbes: regiones: portus: arces: quas ad

pisci difficilius piculos usq; ē: q̄ eas res q̄ a p̄ua
tis cupiūt: N₃ tñ ita multi ex p̄uatis hoīb; pa
uperes sūt: ut ex tyrānis. N₃ ei ad numerū com
putāt diuitiæ: s; ad idigētiā. Si plura hēs q̄ in
digeas: p̄ multa hēs: si pauciora: pa₃. At & am
plissima possessio necessarios tyranoꝝ sūptus
nō implet. cū p̄uato hōi lōge minus sit satis. Nō
ei quēadmodū cætis hoīb; sic & tyrānis quoti
diāos sūptus l₃ ihiberē. p̄serti cū fiāt maxie in
custodia corporis: quāquā r̄mittere certissimo
uide₃ tyrānoꝝ i₃itus. Deide nequaquā appel
lādī sūt paupes: q̄ sie i₃uria satisfacerē possunt
necessitati suæ: s; hi quos potius idigētia com
pellit ad faciūs. Tyrāni at cū ipsis necesse sit ni
si forte p̄r malit. tāquā aliquo bello iminēte
cōtinuo exercitū alere: ui ipsa cogūt ad oīa di
uia hūanaq; diripiēda. Graue & illud accidit
tyrānis icōmodū: q̄ si qñ uiros bonos pruden
tes fortes cognoscāt: cognoscūt autē nō minus
quā p̄uati: cū amarī cupēt illos tīeāt necesse ē:
fortes ne qd audeāt libertatis grā. prudētes ne
qd aduersus machinēt: iustos ne cupiāt populi
ab illis gubernari: Cū uero eiusmōi hoīes p̄p

metū earū reꝝ quas mō cōmemorauī substule
rūt: quos nā tūc rēliquos hñt tyrāni pter īp̃bos:
p̃ter flagitiosos: p̃ter ignauos: Gaudēt tyrā
no īp̃bi hoīes: q̃a timēt ne qm̃ ciuitas libera fa
cta p̃enas iniuriarū a se exīgat: gaudēt flagitō
si pp̃ cōcessā a tyrānis flagitiorū licētiā: gaudēt
ignauī q̃a liberos eē mō magni faciūt. Est igit̃
grauissimū ut mihi q̃dez uideť: cum bonos co
gnoscas ad usū p̃ditōꝝ ex necessitate cōpelli:
Præterea cū sine ciuitate: nec floreť nec saluus
eē possit tyrānus: ciuitatis amatorē eē illū ne
cesse ē. Tyrannis uero ipsa talis ē: ut priāz quo
q̃ odio hñe cogat. Nō ei læto uultu aspiceť p̃t
tyrānus ciues suos: uel bene armatos: uel ma
gno ingēio p̃ditos. s; extrā eos: quā ciues præ
stātiores uideť cupit. illosq; ad sui corporis cu
stodiā hēt. Odit & fertilitatē agroꝝ ne uberta
te reꝝ elati ciues: difficilius iugū seruale patiā
tur. Volo ēť sionides r̃ferre tibi uoluptates il
las: q̃bo ego fruebar ī uita p̃uata: ī tyrānide ue
ro oīo amisi: ego ei cū p̃uatus eēz: una cū æqu
alibus eram: delectabar illoꝝ usu: illi itē: ut o
pinor: meo. Eram in ocio si quando id opta

re: etiam quoniam in convivio: cui quidem rei ita me plerumque
toto animo debebam: ut omnium regum me haberet obli-
vionem: nec si quid in se haberet incommodi humana vita me
minuerat: usque adeo iter carum: festa: saltationesque:
totus versabar. Nunc vero namque hi qui antea mihi erant
familiares una mecum esse gaudent: cum per amicos mi-
hi servi sint facti: namque ego cum illis: cum nihil videam
in ipsis: aut benevolentiae erga me: aut charitatis.
Potus vero: atque sonos non secusquam insidias caueo.
timeo celebritatem hominum: timeo solitudinem: ti-
meo incustoditos aditus: timeo ipsos custodes:
namque iermes illos habere uelle circa latum: namque armatis
multum confido. haec itaque facere: & praeterea se-
potius aliis committere quam suis: & barbaris quam
graecis: & liberos quidem cupere in servitutem trahere:
servos autem in libertatem reponere: nonne ista omnia tibi
videntur autem formidolosa: ac metu abiecti esse signa:
Metus autem non solum mentes hominum afficit: uerum & gau-
dia cum exturbat: namque illic existere ullo pacto si-
nit. quod si tu unquam Simonide in militia fuisti: ibi
quod penes aciem hostium constitutus: recordari quodso: quod
tibi cibus: quod sonos illo tempore uidebat. Namque qua-
les molestiae tibi eo tempore fuerunt: tales continuo

ferūt tyrānitātē & grāuiores. Nō eī ex aduer
so solū hostes hīe se putat tyrānus: s; undiq;
Hæc cū audiss& Sionides: peroptime mihi ui
deris iqt o Hierō ista cōmēorasse. Nā bellū q
dē terrorē hīe negari nō pōt. S; tñ nos tūc cū
sumus i armis: custodib; p stationes dispositis
nihil timemus: secūre q; capimus & cibū & sō
nū: Ita me hercule inqt Hieron: cū leges ante
oīa uos tūcāt: q; qdē custodes ipsos cogūt: non
minus de urā salute q; de sua cogitaī. Tyrāni
uero mercenarios hñt custodes: quāsi mēsores
Et cū oportet huiusmōi hoīb; nihil potio eē
q; fidelē: difficilius ē quēq; illorū fidū inuenire
q; multos opifices cuiusuis rei. Oēs eī ut dictū
ē: pecuniæ grā tyrānū custodiūt: Pecunias aut
longe plures: l; illis puncto tēporis accipere: si
tyrānū occiderint: q; oī uita spēt si illuz prote
xerint. Qd si qs nos ea de cā putat beatos. qd
facile: & amicis pdesse: & inimicis obesse possi
mus: nimīū fallit. Qua eī rōe adduci pōt tyrā
nus ut benefaciat amicis: cuz apte sciāt: q; qto
plura qs ab eo accepit: tāto citius cupit effuger
Nullusq; sit q; illarū rerū q; sibi largitæ sunt a
h3

tyrāno: q̄c̄q̄ suū eē p̄us c̄dat: q̄ eo loco fuerit u
bi tyrānus ēt si cupiat nullo mō possit auferē:
Ab inimicis at̄ p̄enas accipe quēadmodū licz
cū māifestū sit uniuersos subditos esse sibi ini
micos: quos n̄z necare pōt tyrānus: n̄z ī uicula
cōicere: q̄bus ei posthac domiaret̄. Sz apte sci
ēs q̄ inimici sūt simuli: & cauere & credere h̄z
neceffe. Illud ēt te scire uolo Simonides: q̄ eos
ciues quos tyrāni timēt: egre uiuēt patiunt̄: e
greq̄ occidūt. Nec secus in his ē: q̄ ī eqs q̄ si str
nui quidē sit sz tñ feroces: nec uti q̄s illis pōt:
pp̄ timorē: nec ut alienet adduci pōt pp̄ uirtu
tē. Itaq̄ & possidētes: & alienantes similiter a
gūt. Hic Simonides: ē igit̄ honor: ut uideo p̄ci
osissima res: cuius cupiditate adducti hoies
nullū laborē fugiūt: nullū piculū subire recu
sāt. Vos itaq̄ o Hierō: & sic tot incommodis p̄
mat̄ tyrānis: quot mō a te cōmemorata fuere:
tam ad illā īcaute p̄cipitatis: ea nimir̄ d̄ cā ut
āplissimo ī honore sitis: ut ōs uobis pareāt: ōs
admirent̄: loco cedāt: assurgāt: q̄ oia a subditis
fiūt erga tyrānos. Nā hoc uno maxie o Hierō
mihi uideē a cæteris aīalibus hō differi: q̄ ho

noris est cupidus. Siq̄dem cibi: potūs: ueneris
q̄ nobis est cū cæteris animātibus cōis uolup
tas: Honoris at̄ cupiditatē: neq̄ brutis natura
indidit: n̄ oībus sane hōibus. S̄z quibus eius
rei cura ē: hi sūt q̄ plurimū a pecudibz differt:
Viri iā & nō hoīes deiceps appellādi. Quam
obrez mihi uidemini: has ōs ī tyrānide subire
molestias. Vt uobis egregie honos habeat: cū
nihil ī humanis r̄bus diuinitati propius uide
atur accede rei: q̄ ex honoribus prouenit gau
diū. Ad hęc respondēs Hieron sic iqt. At mi
hi tyrānoꝝ honores Simonide: p̄de se habēr
uidentur: ut ego paulo āte d̄ uenereis dicebā.
Nā neq̄ obseruātia eoz: q̄ nos minime amāt
grata ē nobis: neq̄ coacta uenus iocunda: Sed
hoc quidē sæpe fieri intelligimus: ut qui ma
xie timēt: aut odeūt aliquē: hi maxie obseruēt
munera mittāt: loco cedant: assurgant: ad que
facienda non amor: sed timor eos impellit.
sed hęc oīa meo iūdicio seruitutis s̄t mūera:
Veri enim honores aliis ex causis gignuntur:
Quotiens enim homines uiz quempiam ea
uirtute præditum sciunt: ut plurimū sibi

pdesse ualeat: & ea de cā i ore illū hñt: cōtinu
o laudāt: qsq; ituet illū: tñq; peculiare aliqd bo
nū: uia decedūt: assurgūt: uirtutis ac meritoy
grā coronāt: dōare gestiūt: & hēc nō timore:
s; spōte faciūt. hi tādē putādi sūt ueri honores
beatūq; illū eē cui talia cōrigūt. Puto ei talē ui
rū: n̄ de inferēdis alteri: s; de repellēdis a se in
iuriis cogitātē: n; timori: n; inuidiæ subiacerē
s; tute: beateq; uitā agē. Tyrānus āt noctes di
esq; se euz eē sētīt: q ob illas clades: cōi oīum
sētētia sit ad suplicium mortēq; dānatus. Hēc
oīa cū audisset Simonides qd igit iqt o hierō:
si tā pessima res ē esse tyrannū: tuq; id minie
ignoras: ab hac tā nefaria peste: nec tu te nūc li
beras: nec alius unq; spōte se liberauit: q semel
tyrānidē fuerit adeptus. Ea de cā iqt hierō: q i
hoc ē miserrima ē tirānoy cōditio: n; ei ullo
modo reliqre illā l; Naz quēadmodū possūt
tyranni aut tot pecunias restituere: quot ipsi
diripuerit: aut tot uincula pati: quot ipsi inie
cēt: āt tot mortes mori: quot ipsi necauerūt. un
de eēt illis tanta multitudo aiay. S; si cui cō
modū ūq; fuit se suspēderē: hoc pfecto tyrannis

eēt q̄bo solis: n̄g tener̄ malaz rē: n̄g reliq̄re cōdu
cit. Hic Sionides minie uēro iqt̄ admiror o hi
erō: te aduersus tyrānidē ita sētīr: cū tu ea m̄te
sis ut maxie carus hoībo eē cupias: quā rē quo
min⁹ assequar̄: putas tyrānidē īpedim̄to eē. E
gō tñ docer̄ te possū ut arbitror: nihi pp̄ pote
statē īpediri amicitias: s̄z augeri magis illaz
facultatē. Nec illud nūc cōsiderem⁹ ueli: an q̄z
admodū plus possūt hi q̄ pōtatē hñt q̄ p̄uati:
ta & plurib⁹ p̄desse: & bñficio sibi cōciliār pos
int. S̄z illud q̄ro si eadē faciūt: tyrānusq̄ & p̄
uatus ī pari officio: utri eoz maior sit gr̄a. Ec
ce ei ut a p̄uis icipiaz rebo. Salutant quēpiam
familiariter p̄uatus: & dñans: utrius appellati
o plus dlectabit salutatū. laudet̄ aliq̄s ab utro
q̄ pariter: utrius laudatio erit gratior. Sacrifi
cando honoret uterq̄: cuius tandē honor erit
acceptior. Visant̄ ægrotantē pariter: an dubi
tandū ē: qn̄ ī hac quoq̄ te potētissimoz hoīuz
magis sit grata hūanitas. Donēt rātidē: q̄s am
bigit duplo gratiora eē mūera: q̄ a potestatem
habētib⁹ pficiscunt̄: q̄ ea q̄ a p̄uatis. Mihi qdē
uideri solet quādaꝫ diuinitus adiūctā eē graz

eiufmodi uiris. Nā & multo magis uideſ iu
uat aliqz cū pōtate: q̄ p̄uatū: ſz is idē ſit: n̄ ul
la in re mutatus. magisq; nos delectat cuꝝ illo
loqui: q̄ cū his q̄ nobis ſūt pares: Mulieres ēt i
pſe: quaz tu amori maxie inimicā eē tyranni
dē q̄ſtus es: dominātis ſenectutē minime aſp
nantur: minie & deformitatē faſtidiūt. Hono
res ei ita hoīes cōpant: ut ſiqd i his m̄te ſit nuſ
q̄ appeat. ſiqd uero decoris luculentius redda
tur. Qd ſi i pari re lōge maior gratia uobis ē:
q̄ priuatis: negari nō pōt qn multo facilius a
micos pare uobis liceat: cū plura donā: & bñ
ficia cōferre poſſitis. Nō ē ita ſimonide ut tu
putas inqt Hieron: nā multa faciat tyrannus
neceſſe ē: q̄ ſibi hoīes reddūt inimicos: Exigen
dæ ei ſūt pecūiæ ad neceſſarios ſūptus: puniē
di facinoroſi: phibēdæ iūriæ: cogēdū cuſtodi
re: ubi cuſtodia opus ē. Nec parcēdū tardis: cū
celeritate res indiget. & habēdi ēt corporis cu
ſtodes: q̄ una res: qbus moleſtiſſima ē. Nō eim
putāt eiufmodi turbā aleſ tyrānū ſalutis ſuæ
cā. ſz ut ſuis imineat ciuibus: Tūc ſimonides
ita inqt: Ego uero: q̄ ōs huiufmodi curæ abiciē

da sit nequaquam dicere. sz istarum quidem rerum ple-
raque ut mihi uideatur gratissimae sunt: quaedam
uero odiosae. Doceat ei quae optima factu sit: & eos
qui illa fecerint praemiis laudibusque ornare: summam
gratiam atque beniuolentiam parit. Delinquentem uero pro-
bris lacerare: coercere: damnare: punire: haec uiden-
tur mihi ab alienatione quadam huius animorum:
sz meum hoc consilium est: ut quae res in se molestia huius
uideatur: eas aliis faciendas precipiendasque mandet.
quae uero gratiam coparet: eas pro se exequatur quae in potestate
est. Cuius rei exemplum manifeste in choris apper-
tetur: quorum certamini magistratus praemia ponit. Cogere
aut illos & moneat: & castigat: non magistratus: sz
aliorum officium est. Ita quod gratissimum in ea re putatur
esse: hoc a magistratu fit. quod uero odiosum est
aliis committitur. Quid igitur prohibet & in ceteris
rebus: hoc idem seruare. Ciuitatum enim aliae pro tribu-
diuisae sunt: aliae pro classes: aliae pro centurias: aliae
inter: aliter: & cuiusque partis suus praestitit magistratus. si quis
igitur his quemadmodum choris praemia ponit: quinam
armis praestiterit. qui equis. qui ordine: qui uirtute
in bellis: qui iustitia in consiliis: eueniet pro-
fecto: ut certatim his rebus omnibus enixe

studeāt. Quāobrez & ppabūt uelociūs tibi o-
pus erit honoris grā: & tributa soluēt: & qđ op-
timū qđē ē. minime at cōsuetuz: cultus terra-
rū multo splēdidior fiet. prēmio posito uillis
& agris: qđ optime sint exculti. In qua quidē rei
manifestissima apparet utilitas. nā & crescūt
uectigalia: & frugalitate negocium pariet. nec
ob desidiaz libidines crescēt. Si at mercatura ci-
uitati ē utilis: huic quoq; rei pmiis constitutis
multi mortales ad eā rē excitabunt: Quod si
is qui redditū aliquē hōestū rei p. excogitarit:
prēmiū pponet. nec huius qđē rei meditatio
negliget. Vt at sūmatī oīa cōprehēdā: si cuius
cūq; bōi auctoribz: iuentoribzq; premia consti-
tuēt: p multi occupati erūt i bōis rē meditādīs:
multis at i eo gñe occupatis necesse erit multa
utilia iuēiri: iuētaq; augeri. Si at id uereris o
hierō ne hec tā multa prēia magnā exhauriāt
pecūiā: succurrat tibi qđo: qđ nihil uilī emīt qđ
qđ prēio cōpat. uidemz ei i musicis gymniscisq;
certāinibz: qđ curas quos labōrs: quos sūptō p
uis prēiis subeāt hoīes. & hierō m hercule iqt
Sionide uidris narrasse. Sz tñ de his armatis:

q̄ mercede accepta nos custodiūt: hēs qđ doce
as: ne ea d̄ cā odio simus ciuibus nr̄is. An for
te cēses: ut is q̄ amet a suis: nullis oīo custodi
bō idigeat. Nō ita igt̄ sionides: s̄z idigebit. Ne
q̄ ei me fugit quosdā eē hoīes: q̄ uelut eq̄ quā
to magis illis idulgeat. r̄ato maiori petulātia
sūt. Hoc itaq̄ genus hoīuz cōpescet armatoꝝ
terror. bōi at̄ ex nulla r̄ t̄m cōmodi capiēt: & si
mul tu eosdē capitif tui hēbis custodes. cū iaz
sape dños uiolētia seruoꝝ occiderit. Si igit̄ ip̄
mis hoc erit illis p̄ceptū: ut ōs ciues custodiāt
& si res ita postulet: opē ferāt. n̄z ei ulla citas
ip̄boꝝ hoīū oīo ē uacua: si hoc itaq̄ spectat̄ ad
suū officiū p̄suasū erit illis: ut ciues tuerēt: & p̄
terea colonos: iuūntaq̄ ip̄soꝝ: fiet p̄fecto ut ci
ues oī metu: ac solitudie p̄ illos liberati: com
modius res suas curat̄: atq̄ augere possint: ho
stiū uero aut repētina uī r̄pellerēt: aut latētes isi
dias præsētir̄: q̄s melius pōt: q̄ hi q̄ cōtinuo s̄t
ī armis: hec illoꝝ officia dōi erūt: militiæ ue
ro nihil hoc gñe hoīuz pōt eē utilius. Naz &
pugnabūt: & labores suscipiēt: & picula subi
būt: ante ciues tuos. Vicinas at̄ urbes p̄pēsior̄s

ad pacē faciē eorū formido. hōies .n. cōtinuo
belligerari pati: facillime ōniū: & suos seruā:
& inimicos labefactā qēt: Atq; ubi ciues tui in
tellexerint ab eiusmodi armatis: nihil bōis ho
minib; piculi eē: malos atq; iniuria phiberi: au
xiliū ferri afflictis: ptegi ciues: i bello labores
suscipi: nullus fere repiet q; pecūiā p illoꝝ m̄r
cede nō libētissime ac p̄mptissime cōferat: cū
sæpe alias haūt quaquā in re tā utili p̄uati ho
mines maiores sūptus sustineāt. Illud quoq; te
dēcet o hierō: ne recuses rē tuā p̄pā: in cōi utili
tate uelle cōsueē. nā ut mea qdē fert opinio: lō
ge oportūius dēciūsq; expēdit a tyrāno in rē
pū. quā in p̄uatā. qd; facile p̄z: si sigillatiz cōsi
deras. Si .n. tibi sit splēdida domus infinito sū
ptu instructa: utq; ex illa maiorē tibi gloriā cō
parari putas: an ex uniuersa urbe: mōenib; tē
plis: porticib; foris: curiisq; ornata. Armis ue
ro utq; tuis p̄p̄is egrēgie tectus: magis tremēdus
hosti uideret: an si tota ciuitas bñ armata sit.
Vectigalia atq; utq; putas maiora foris: si solū r̄s
tuæ diligētissime curent: aut si ōniū ciuiū res
tua diligeretia frugifere fiāt: Currus uero quos

aleſ magnificētiffimū mūus: pulcherrimaq; e
xercitatio putat: utq; magis putas dceſi plu
rimos ōniū equorū tu unus alaſ: & ī certā na
mittaſ: a ſi ex tua ciuitate plurimi exeāt: plu
rimiq; dcertēt. Victoria at̄ utra pulchrior tibi
uideſ ex equorū uirtute: a ex ciuitatis cui tu p
ſiſ felicitate. ego ſcē nec dceſe qdē arbitror: ty
rannū hōiez cū puatiſ certaſ. uictor. n. ullā glo
riā aſſeqt̄ tyrannus: ſz inuidiaz: ut ex multorū
bōiſ pecūiaz trahēſ: ad ſuaſ magnificētiāz. uic
tus uero oīūz maxie ridiculo ē. Sz ē tibi o Hie
rō: ut mihi qdē uideſ: cū aliſ: q; ciuitatib; pſūt
hōeſtū certā. quos ſi tu qdē ſupaueriſ: ciuita
tē tuā feliciore oīdēſ maxie pulcherrimā glo
rioſiſſimazq; uictoriā aſſeqre. ex quo illud p
mū cōtiget: qd tu potiſſimū cupiſ: ut caruſ ſiſ
tuiſ. d̄inde n̄ ūicuſ erit tue uictorie bucinator
ſz ōſ tuā uirtutē d̄cātābūt. Intuebūt te n̄ ſolū
ſinguli hōieſ: uerū & ūiuerſe ciuitateſ. Nec ſo
uatim: ſed etiam publice admirabuntur. lice
bitq; tibi quacunq; uolueriſ uiſendi gratia tu
to proficiſci. licebit & domi hoc idem aſſe
qui. Semper enim aderunt turbæ hominum

ostētar tibi cupiētū: si qd: aut prudētiae aut d
coris: aut bōi alicuius hēant: & tibi oī studio
placē enitētū: fauebūt tibi p̄fētes: cupiēt uide
rē absētes: nec solū diligeris ab oīb: s; & amabe
rē. nec tēbis tu qdē quēq: s; alii p te solliciti erūt:
ne qd tibi cōtigat aduersū. Eritq; p̄suasū oīb:
ut d tua salute cogitarē dbeāt. Q r si qd ūq; imi
neret: n̄ solū hēs illos piculorū socios: uerū &
p̄tectoīs acerrimos. Nec erit uerēdū tibi multis
pulcherrimisq; mūerib; affluēt: ne cui n̄ bñ d
te merēti q̄ppia d fortūis tuis patiaris. Oēs. n.
tuis bōis uidebis gaudētes: oēs p tuis rēb; n̄ secus
ac p̄p̄is uigilātes. i thesauris at hēbis cūtas a
micorū diuitias. S; age o hierō dita amicos: te
ei ip̄z ditabis. Auge citatē: tibi. n. ipsi cōpabis
potētia. Quare illi amicos: atq; socios: puta ciui
tatē qdē p̄p̄az eē domū: ciues uero p̄p̄quos: a
micos at filios: Filios uero uelut p̄p̄az aīaz: &
hos oēs uicē cōeris officio. Si. n. amicos bñficiis
cōplecter: nihil tibi obeē potēnt inimici. Quare
oīa si tu feceris: cūtarū q i hūana sūt uita: pul
cherrimā ac beatissimā rē possidebis. Foelix ei
cū sis nemo tibi iuidebit. FINIS.

GVARINI VERONENSIS IN
PLVTARCV M PRAEFATIO.

^m AIORES nostros Angele mi suauissi
me non admirari:& maximis prosequi
laudibus non possum:cum tantam in
eis animi magnitudinem:atq; constantiam fu
isse intuear:ut litterarum:ac dottrinæ studia: si
mul & rerum tum publicarum:tum familia
riū negotia capefferent:Itaq; complecterē ut
eos neq; subtilitas:neq; discrien:neq; occupa
tio deterreret. Quin adeo sedulo:adeo prudē
ter:adeo provide suam impartiere diligentia:
ut qua in re magis excellerint:nō facile digno
scas. Tanto quippe cum ordine:& ut ita dicā
parsimonia suum distribuisse tempus uiden
tur:ut ex ocio negotium:& ex negotio ocium
nullum amitterent:Horum uestigia:cum ui
rili pro parte:& quantum hac ætate fieri pōt
te longe imitantē aspicio. Tibi pro nostra mu
tua beniuolētia:& charitate congratulor. Na
eo pacto magistratus:& publica exerces mune
rat:ut & liberos ne omittas:& domesticæ rei

curā suscipias. Maiorē at̄ imodū me tua quæ
daz sedulitas: & accuratio pp̄esa delectat: quā
in educādis p̄cipue filiolis tuis: recte p̄ ætate
morādis adhibes. Id sapiēter egdē: & sūma cuꝝ
rōe p̄uidisti: ut uirtutē & honestos mores a te
neris ibiberēt ānis. Certū mediūssidius: ac sta
bile legatū: Nā cū reliqua mom̄tanea: & fuga
cia bōa: & qdā ludibria fortūæ sit: Virtus p̄fe
cto cōstās: æterna: & n̄ra ē possessio. Sꝫ qd̄ op̄
ē meis hac efferre sn̄is. Adest eruditissimus:
& clarissimus auctor Plutarchus: q̄ oēm rē de
hac ip̄a d̄ qua loquor: īstitutiōe a uertice: ut ai
unt ad calcē nō minus acute: q̄ sapiēter explica
bit. Eū nup̄ ex greco latinū fecit: tuoq; nōi d̄di
caui. Suscipies at̄ opusculū: cuius & si p̄ īterp̄
tis uitiū minus luculēta fortasse sit dictio: sn̄a
ꝫ tñ elegātia: & p̄ceptis diuīo quodā mō exco
gitatis abūde letaber̄. habebis eī ūde & aiuz d̄
mulceas legēdo: & tuos educādo īstruas. Qua
in re abs te peto: & magis atq; magis oro: ut il
lustrissimo ip̄mis Manueli Crisoloræ gratias
hās: suūq; tollas ad sydera nom̄. Q̄ m̄ eius ui
ri op̄a: simul & hūanitate factū ē: ut græcæꝫ

splēdor litterarū ad n̄ros redierit hoīes : quos
ob earū ignorationē nō p̄uā dudū iuoluerāt
tenebræ. S̄ de his alias Plutarchū ipsū audia
mus.

PLVTARCHVS
DE LIBERIS
educādis .

1 VID nā est qđ de igenuorū educatiōe
liberorū dicer q̄spiā possit: quarū ue regē
usu ii ad morē p̄bitatē euasuri sint: Eia
cōsiderem⁹ ante oīa d̄ ip̄orū p̄creatiōe: fortassis
p̄icipiū fecisse p̄stabit. Si q̄s igit̄ illustriū esse
natorū p̄ optat: id ei p̄ponendū arbitror: ut ne
uilibus. aut abiectis se se deuinciat mulieribus
quales meretrices sunt : aut pellices. Quibus
enim ulla ex parte: uel matre innatā est macu
la: eos quoad uita supersit indelenda quædaz
ignobilitatis conuicia comitantur: quæ in
crepare: carpereq; uolentibus in promptu ma
gnopere sunt. Sapiens nimirum is extirrit
poeta : quisquis infelices ait esse prognatos:
quum nequaquam recte fundamenta sui

12

gñis iaciāt. Pulchre igit̃ libertatis: ac licētiæ te
saurus ē bōis pcratū cē parētibꝫ. Quæ r̃s his
plurimi fieri dz: q̃ legitimā exoptāt sobolē: at
q̃ simulati: & numorꝫ istar ficti gñis arrogātia
falli: d̃p̃miqꝫ ña sol&. quo circa is rectissime ceci
nit poeta: q̃ hūc i modū iqt: Sceleris pētū mēs
usqꝫ sibi cōscia: fortissimū quoqꝫ cāptiū trahit
uirꝫ. Quēadmodū iactātia simul & fastu r̃fer
ti sūt: q̃bꝫ claris nasci pētibꝫ obrigit. Eā ob cāz
filium themistoclis Cleophantum multoti
ens i multitudie dixisse ferunt. Quicqd is ex
peteret ab athēiēsū populo mox appbatū iri
Nā q̃ ille uellet: & mater: & q̃ mater & thēi
stocles. Quæ uero thēistocles: eadē & uniuersus
athēiēs populū. Dignissimū ē eā aī ma
gnitudinē collaudā: eorꝫ q̃ iccirco regē Archi
damū pecuniis mulctauer: qm̃ pusilli corporis
mulierē m̃rimōio cape passus erat. Subide di
cētes q̃ ille n̄ reges: sꝫ regiā eis stirpē edere co
gitass&. Post hæc deiceps dicat q̃ maiores n̄ri
haud neglexisse uidēt. Quid nam illud ē: ut q̃
se mulieribꝫ generādæ gra sobolis admouēt:
hi oīo sobrii: aut uino saltē modestissime deli

batō: cōgressū faciāt. Quibus enim ex initio
ut a genitoribus p'ebrietatē seminarēt accidit:
ii uini auiditac temulenti nimix esse solent.
Ea pp cū Diogenes quēdā ex temulētia aliēa
tæ mentis adolescētulū desipe cerner&: Ado
lescētule inqt ebrius te seminauit pater. Et de
genitura quidē hactenus. At uero de ipsa iam
degenda uita uidetur explicandū.

“ Eneraliter eqdē: qd de artibus ac sciētiis
dicere consueuimus: Idē etiā d uirtute di
cendū. Tria esse q ad operis perfectionē rite o
beūdā cōcurrerē oporteat: naturā: rationē: & cō
suetudinē. Rationē disciplinā uoco: Cōsuetu
dinē uero exercitationē. Initiū a disciplina. V
sus ab exercitio ac meditatione fiet. Ex omni
bus at absolutio cōparabitur. Si istorū pars ul
la defecerit: necesse erit hāc claudaz esse uirtu
tē: Cæca eī res est sine disciplina natura: & ab
q natura disciplina manca res existit. Imper
fectum at qddam existit: si ambobus his care
at exercitatio: Nā sicut in agroꝝ cultura bōaz
i primis esse tellurē oportet: tū serēdi peritum
agricolam: de hinc optima semina. Eodē mō

telluri naturā: agricolæ: præceptorē: seminibꝫ
studioꝝ institutiones: ac præcepta cōferes: q̄
oīa ī eoz aīos conuenisse: ac spirasse contēderi:
quos uniuersi decantāt. Pythagorā dico. Socra
tē. Platonē: & quisqꝫ sēpiternā cōsecutus ē glo
riā. Ingēris certe foelicitatis: & diuini fauoris ē
si cui singula hæc di contulerūt. Quod si quis
haut idoneū existimat ingeniū: postea q̄ doc
trinā: & rectā ad uirtutē nactus est exercitatio
nē: ingentes naturæ defectus: ut fieri potest: nō
remittere magnū in modū: imo uero prorsus:
errā se sciat. Socordia eiꝯ naturæ uires pimit
doctrina tollit ignauā. Facilia quoqꝫ ipsos fu
giūt negligētes. Difficilia uero cura: & diligē
tia capeſſunt. Quā expeditissima: q̄qꝫ efficax
ſedulitas pariter: ac labor existat: cōpluribus ī
rebus facile: si cōplexeris diſces. Aquarū enim
gutræ lapides cauāt. Ferꝫ & æs manuū tacti
bus obterunt. Carpētꝫ rotæ ſūmis inflexæ
uiribus haud ullo pacto priſtinā reparare rec
titudinē poſſunt. Curuatas hiſtrionꝫ uirgas
nullo dirigere modo licet. Quin factus præ
naturā labor naturæ uim ſuperauit. An hæc

dumtaxat diligentiae potestatem indicant.
Minime: immo uero & infinita cætera. Si
quod fertile natura solum incuriae deditur:
squal& incultum: quoq; natura præstantius
est: eo magis si per ocium: ac negligentiam
omissum erit: perditur. Est ne quispiam infe-
cundus: & supra modum asperior ager. At
cultus generosos edidit fructus. Quænam
arbores sunt: quæ datæ neglectui non simul:
& tortæ pululent: & steriles perstent. Quæ
eædem rectum assecutæ patrociniū fruc-
tuosæ sint: & magnopè fertiles: Quæ corpo-
ris fortitudo non obtunditur: & propter in-
curiam: molliciem: ac malam habitudinem
non perit: Quæ autem imbecilla adeo na-
tura: quæ per exercitationes: atq; certamina
ad maximas non augeatur uires: Qui uero
equi a primis bene domiti annis suis non ob-
sequuntur sessoribus: Qui autem indomiti p-
stant: no ne ceruice durissimi: & animis fero-
ces euaserunt. Et quid admirari cætera opus
est: cum truculentissimas feras laboribus mi-
tigari: mansuefieriq; plerunq; cernamus.

Bene Thesalus ille: qui cum interrogaretur quare
abiectioni thesalorum esset. Qui bellicarum qui
etiam rerum agunt: Et quod multis opus est uerbis
Consuetudo est quae longeva permaneat. Si quis pro-
prie: familiaresque ex consuetudine uirtutes agat
is nullo aberrare posse modo uidetur. Quae in re uni-
co usus exemplo amplius de hisce rebus plura e-
narrare desinam. Licurgus ille sparthanorum legis-
lator geminos ex hisdem parentibus catulos susci-
piens: haec similibus educauit moribus. Alterum
ei elluonem luxuriaque solutum. Alterum idagine fa-
gacem: & uenationibus idoneum reddidit. Postea
cum aliquando lacedaemonii unum in locum conuenissent
Ad praedictam igitur uirtutem uiri lacedaemonii igitur est
momentum consuetudo: disciplina: doctrina: & ui-
tae institutio: quae uobis illico manifesta uehem-
ter esse faciam: duos subinde catulos abducens: cum
ollam in medio: leporumque coram eis posuisset: alter qui
de leporibus: alter in ollam magis erupit impetu: Cum autem
lacedaemonii nudum quidnam id sibi uellet coniecta-
rent: aut quomodo catulos ostendisset: hi ab eo dixit
iisdem orti parentibus: ceterum diuersam uitae consuetu-
dinem assecuti: alter gulosus: alter uenator euase

re. De uita qđe ac cōsuetudinē satis. Cōseq̃ns ē:
ut de educatione dicatur.

Portet ut mihi pfecto uideat: ut matres fi-
lios educēt: eisq; ubera porrigant: qm̃ ma-
iori cū charitate: & impēsa magis diligētiā nu-
triēt: ut q̃ natos ex intimo: & ut dici solet ex ū-
guibō amēt. Nutrices uero: & alūne suppositā
quādā: & ascripiciam bñi uolētiā hñt: ut pote
mercedis gratia diligentes. Quod matres eos
quos p̃genuerūt nutriūt: alēq; cōueniat: ip̃a ē
natūra demonstrat. Vnicuiq; ēt aīntiū gñi: q̃
pariūt ideo simul & lactis alimēta sup̃edita
uit. Eius quoq; sapiētē fuisse p̃uidētiā cōstat:
q̃ duplices mulierib; mām̃as addidit: ut si ge-
mellos pepisse contigerit: duplices ad alēduz
fōtes haberent. Præterea ut maiorē i eos quos
p̃creassēt amorē: beniuolētiāq; fouerēt. Quod
mediuſſidius haut iūria factū ē. Victus ei ci-
biq; sodaliciū quiddā bēi uolētiæ: & amoris i-
crementū existit. Nā & beluæ: dū a sociis pa-
stus auellūt: magnuz p̃ se ferr̃ d̃sideriū uidēt.
Dāda p̃fertī op̃at ut matres quēadmodū enar-
ratū ē: filios educēte: isq; ubera porrigāt. Sin

id facere nequeat uel pp aduersa corporis ualitu
dinē id nāq; ī pedimēto eē poterit: uel pp aliorū
studiū gignēdoꝝ: a lūnas ac nutrices nō uiles e
quidē: aut aduenticias: ueꝝ q̄ maxime idoneas
p̄basq; suscipiendas esse cenſeo. Primū q̄dem
moribus instructas patriis. Sicut enim infan
tium mēbra: simulac nati sūt: formari cōponi
q; debent: ut recta: minimeq; obliqua fiāt: Ita
pueroꝝ mores principio aptæ: concineq; fige
re cōueniēt. Illa nāq; nouella ætas ad fingēdū
facilis & tenera ē: & ipsoꝝ aīs dum molles ad
huc extāt disciplinæ melius īstillaūt: Difficili
us at̄ q̄ dura sūt molliūtur: Ita & doctrinæ: dū
puerilis adhuc aīus ē īsculpūt. Aptissime igitur
diuinus ille Plato nutrices admonuisse ui
detur: ut ne friuolas: ac turpes pueris fabellas
mandēt: ne illoꝝ animos ex initio stultitia: &
corruptis ībuāt moribus. Pulchre igitur pho
cildes poeta monuit: Dum tener est gnatus
generosos instrue mores. Illud etiam ne omit
tatur dignum est: ut adoleſcētulos qui alumnif
conuicturi ministraturi q; sint: tales īprimis
inquiramus: ut bonis ueniāt instituti moribꝝ

Dehinc ut patriū sermonē: ac expeditā pronū
ciare uerba sciāt: ne barbaris uocibus: aut de
prauatis moribus itincti aliquid ex his uiciū
reportēt. Hanc est ab re illud uſitatū sermone
prouerbiū. Si claudio uicinus habitaueris: & i
pſe claudus ābulare diſces. Poſtq̃ peruētuz eo
ætatis erit: ut iam pædagogis committi pueri
debeant: hic ad eorum institutionem oīs hēbi
tur diligētia: ne mancipiis: aut barbaris: aut p
fidis: & inconstantibus filios traderē se neſciāt:
cū irridenda uehemēter hoc tempore multo
rum adſit conſuetudo. Præſtantes ſiquidem
ſeruos nacti: hos quidē agricultores designat:
illos naucleros: alios mercatores: quosdā & do
meſticae rei diſpēſatores. At ſi quē remulentū
ſcurram: & ad omnem rem gerendam pror
ſus inutilē ſeruum ſperierint: huius curæ na
tos committunt. Frugi uero paedagogum ta
lē natura eſſe oportet: qualis Achillis paed
agogus Phœnix erat: quem idcirco Peleus: ut ē
apud Homēz Achillis curæ p̄fecisse dī: ut ei
dicēdi pariter: ac faciendi ductor foret: atq̃ ma
giſter. Maximū oīuz: lōgeq; p̄mariū dicturus

accedo. Inquirendi filiis præceptores : quorum
uita nullis obnoxia criminibus: irrephēsi mo
res:& optimū expimētū. Hōc statis ei fōtē : si
mul ac radicē eē liq̃t legitimā cōseq̃ disciplinā
Ac ueluti coloni sepēs arbusculis circūponūt:
Ita & æquissimi p̃ceptores consona pueris in
stituta:& admōitiones īfuerūt: tūde rectissima
moz̃ germina pululēt. Nūc uero r̃spuēdi: sto
machūdiq̃ n̄nulli s̄t gēitores: q̃ p̃usq̃ ullā ex p̃
ceptoribz̃ exp̃ientiā sumpserūt: hoibz̃ aliquādo
ī p̃bis: īperitiāq̃: ac ignoratiōis īsignis liberos
cōmendāt. Quod & si p̃ ignoratiā factū fuerit
ridiculū tū ē. Illud āt extremæ certe stultitiæ.
Quidnā īq̃es: quidā ei q̃q̃ quibusdam dicētibz̃
p̃itis aliquoz̃ īscitiā: īmprobitatēq̃ cognorūt
idq̃ p̃senferūt. Eis tam̄ suos cōmēdant pueros.
Nōnulli placidis eoz̃ uicti blāditiis. Sūt qui
rogantiū amicor̃ gratiæ tribuāt. Qua in re si
mile quippiā faciunt: ut si quis ægroto labo
rās corpore doctū: ac salutiferū omittēs medi
cum: ut amici gr̃az̃ ineat: īpitū deligat: a quo
fortassis in p̃niciēz̃ detur: aut pr̃stantissimo
gubernatore dimisso: obsecrantibus amicis

probet ignare. Proh iupiter diique omnes est ne pater
næ quæpiam appellatiōis: quæ pluris obsecratiū gra
tiā: quæ liberorum eruditiōem faciat. Hanc ab re
quæ antiquus ille Crates dicei solebat: quæ si licuisset: ubi in altissimā urbis partē cōscēdisset: se uo
ciferaturus aiebat. Quorsum ruitis homines: quæ
ōe in cōpādis pecuniis studiū facitis: Filiorum ue
ro quibus eas reliquit nullā scē curam suscipitis.
Quibus addēdū eē cēseo: quæ ubi patres hanc a
liter faciūt: quæ quæ magnā calceorum sedulitatē hñt
cū iteri pedē ipsū pui pendāt. Multi sūt pētes
in quibus adeo nūorum amor pater & filiorum odiū ic
ruit: ut ne maiora impēdāt salaria: nullius exist
it atōes hoēs eorum natis deligāt: uilissimorum pēciorum
disciplinā insectātes. Ob quā rē Aristippus hanc
isulsi: quoniam urbāo plurimū sermōe quādam mētis io
pē patrē carpsit. Quopiā ei ex eo pēcūtātē: quāta
instruendi grā filii mercedē postularē. Mille
dragmas dixit. Ille uero hercle ait. Permagnū
postulatū. Seruū ei comparare mille dragmis
possū. Duos igit hēbis seruos & filiū: & quem
mercaberis: & ut sūmati dicā quonā mō absur
dū nō ē: nōros quo dextra cibos capiāt: ita assue

fecisse: ut si leuā pteñdat: cōtinuo increpemus
nullā autē facere pudentiaz: ut idoneas: atq;
legitimas audiant disciplinas. Quid autē his
admirādis accidat patribus postq; filios male
nutrierit: maleq; instruxerit dicere aggrediar
Nā cū sumpta uirili toga salubrē: ac bene in
stitutū uiuēdi ordinē aspnātes: ad imōdestas
atq; seruales se se p̄cipitarit uoluptates: tūc ita
liberos erudisse penit&. Cūq; nulla extat utili
tas se se ob illoz peccata discruciat. Hi ei assen
tatores: parasitosq; r̄cipiūt idēcores: ac execrā
dos hoīes: & p̄nitiosos inuētutis euersores. Il
li scorta: meretricesq; supbas: atq; sūptuosas r̄
dimūt. Alii obsoniis & exquisitis ferculis dies
pagūt: Quidā in alea: p̄caciisq; sodaliciis uti
naufrazi demergūt. Nōnulli iuuenilibz se se
magis applicātes malis adulteria: libidinesq;
cōplectūt: & unicā morte uoluptatē existimāt
Vex ei uero huius cuiuspiā phylosophi cōsue
tudinē hūissēt: hant talibz p̄fecto rebo aīuz in
duxissēt. Quin id Diogēis p̄ceptū didicissēt: q
uerbo qdē grauiter: re at uere cōmōefaciēs ait
Merriciā igredē domū: ut pdiscas q̄ uilissima

rū rex p̄cia nullā p̄se ferūt excellitiā. et ut suc-
cicte dicā uaticinari magisq̄ admoner̄ iur̄ me
existimās. Vnū i ha re p̄mum; mediū: atq̄ po-
stremū eē uerticē asseuero: ut hōesta uitæ re-
gula: & legitima sit eruditio. Hæc eē q̄ ad uir-
tutē: ac beatitudinē plurimū ferāt adiūm̄ti. cæ-
tera qdē bōa hūana qdā eē pusillaq̄: & idigna
quæ tātis īsectemur studiis. Pulchra qdē me-
diūsfidius est nobilitas. Sꝫ maiōꝝ illud nrōꝝ
bonū existit. Præciosæ qppe diuitiæ. Vex ea
ē fortunæ possessio: cū eas & hñtib; multotiēs
auferat: & minie spātibus afferat. Magnæ in-
sup opes signū qdā & facinorosis nota seruif
& calumniatoribus iacēt: quotiens loculos a-
gitare: adoririq̄ concupiuerint: & quod maxi-
mū est. Hæ quoq̄ sceleratissimis cōes homini-
bus sūt. Gloria uenusta quidem res ē. sꝫ incō-
stās minieq̄ stabilis. Formā p̄cipuū qdā: & p̄
qua uēdicāda magnopere decertēt. At caduca
puoq̄ durans tēpor̄. Præciosa quippe sanitas.
Verū permutationi prorsus obnoxia. Cōcupi-
tæ sane uires: & ī prem beatitudinis collaudā-
dæ. Sꝫ facile aut ægritudine: aut senectute cōta

bescunt. Si quis omnino corporis robor glorie
tur: sententia falli se discat. Humana siquidez
uis præ cæteris par si quora extat aniantibus
Ellephâtes inq̃: tauros: atq; leones. Nostri s̃
in rebus sola & immortalis & diuina est eruditi
o. Ex uniũuersis duo humãe naturæ perq̃ pe
culiaria bona sunt: intellectus: & ratio. Et in
tellectus quidem imperat. Ratio autem obse
quitur. Hunc nullus fortune tollet incurfus:
nulla calumnia distrahet: nõ ægritudo comitũ
pet: neq; senectus ullis affliget nocumentis. So
lus intellectus est: qui uetustate confectus r̃pu
bescat: cũ & reliqua omnia tempore diminua
tur: scientia senectus augefcit. Bellum siqula
torrentis instar trahens: & omnia ferens solaz
doctrinam nequit eripere. Quo circa phyloso
phum Stilponem illum megarensẽ memo
ratu dignum fecisse responsum autũmo. Naz
cum demetrius captam urbem solo æquasi &
stilponem interrogauit: nunquid suorum qui
cũ amisiss&. Cui stilpo haut equidem inquit.
bellum enim nulla ex uirtute spolia ducit. Cõ
cors huic: & cõsentaneũ illud socratis uidetur

esse responsū. Nā cūz Gorgias: ut arbitror per
contaretur: an persaz regem felicem esse pu
taret. Nescio inquit quantum habeat uirtutis
ac disciplinæ: perinde ac in hisce non at fortu
næ bonis persistat beatitudo. Cæterz quemad
modū nihil filioz eruditione propensius: &
conducibilius faciundum esse moneo. Ita icor
rupta ac salubri patriā insistere oportere dixe
rim. Ita ut liberi a popularibus: & laudatiuis
q̄ procul nugis abducantur. Nam multitudi
ni qui collibueritis sapientibus displiceat o
portebit. Testimonio ē Euripides ita dictitās:
Iners ego sum meos in uulgum uersus dare.
Modicis uero: ac equalibus sapientior. Et pro
fecto qui peritis contemptui sunt: u ad perorā
dum in multitudine magis idonei habentur.
Qui enim ad turbulentissimæ gratiam: & be
niuolentiam plebis ineundam sua constitue
rūt exercitatieos ut plurimum prodigos: & uo
luptatis audios intueor: & iure quidem ac me
rito. Nā si quis ut uoluptatem aliis compar&
honestatē negligitis certe rectas ac salubres d̄
lectiones suas atē ponere: aut pro uoluptuo

sis modesta sectari nullo mō poterit. Ad hæc
ne pueri dicāt ex tēpore cauēdū erit. Quod ei
icōsulto ac temer dictū: factū ue sit: id pulchrū
eē neq̃. Vtq̃ i puerbio est: difficilia hōesta s̃
Imp̃meditati quoq̃ sermōes pluria leuitate i
curiaq̃ referti: n̄ ūde sumēdū exordiū: n̄ ubi
t̃minādū facile cōspiciāt. Præ̃t alia delicta: q̃b̄
extēporarie dicēdū ē: hi ad imoderatā quādā i
cidūt multiloq̃ntiā. Cōsyderata uero medita
tō orōnē e cōgrua uagari m̄sura n̄ finit. Periclē
ut accepimus ad porādū cōuocatū multotiēs
populo nequaquam audiuisse constat: q̃ impe
ratum se esse diceret. Eodem modo & eius
in re publica emulator Demostenes: quum
ad consulendum accerferetur a populo: resti
tit. Nō ei istructus sum ait. Hāc nullo cū auc
tore: mendacēq̃ traditionē eē fortasse q̃s dic&
Verum i oratione contra Midiā cogitationis
utilitatē palā adduxit: hūc in modum inq̃s.
Ego uiri athenienses cōsyderasse me fateor: &
q̃tum in me sitū ē præmeditatū uehem̄ter eē
nō ificior. Miserādus ei certe fore: si ita dispo
situs accessissem: ut quæ de hisce rebus oratu

rus sū icōsyderata prāteriissem. Neque uero id
nunc dico: ut sit oīo dicendi expedita prāpara
tio reprobādata: ut quominus ab his q̄ eam rez
digne exequi possint habenda sit exercitatio:
sed hoc iuueni parce faciūdum: quoad uirilis
succedat ætas: neue ex incidēti dicat dignum
arbitror. At cū eloquendi uires radicē egerint:
tunc ubi tēpus aduocarit orādi ubertatē īptiī
cōueni&. Sicut ei q̄ lōgo tēporē in uinculis con
iecti fuerint: si posterius soluantur: ob diutur
nā uīculorū consuetudinē ambulare nequeūt
quin immo claudis incedūt pedibus: Ita & q̄
sermonem diutius astrinxerint: si quando lo
quendū extemplo fuerit: nihilominus eundē
stilum interpretis obseruāt. At si quis pueros
ex tempore dicere sinat: extremæ causam ga
rulitatis instituit. Miser quidam pictor:
quum suam Apelli ostenderet imaginem:
hanc modo pinxi dixit: cui Apelles: & si
taceas inquit hanc subito depictam esse in
telligo. Demiror autem quō nam pacto non
plures huiusmodi depinxeris. Et ut ad pōrē
materiā referat oīo: sicuti theatralē ac tragicā:

ita & deſſaz & hūilē dicēdi orōnē cuitādā fū
giēdāq; prſus admoneo. Tūidū nāq; orōis ge
nus ciuile nequaq; ē. Tēne uero nuſq; mou&.
Quēadmodū ei corpꝰ n̄ ſolū icolumē ueꝝ ēt
bōe hūitudinis eē ozūta & orōne non mō nō æ
grā: ſed ēt robuſtā eē conuenit. Nā q̄cqd tutuz
eſt id ſolū mō collaudat. Quod uero cū picu
lo fit id ēt admiratiōe pſequimur. Eādē quo
q; de aī diſpoſitione ſnīaz hēo. Naz neq; teme
rariū neq; audacia prorſus exutū: ac timiduz
eſſe decebit: cū illud qdē ipudētīā: hoc at ſerui
lē afferat turpitudinē. Mediā at ī cunctis ſecar
uiā ſūmæ & artis & cōſōantiæ ē. Adhuc cū d̄
diſciplīa cōmēorē d̄ ipſa qd opiner diſerēdū
cēſeo: ſermonē ūo cōtētū eē mēbro: nō at uari
is diſtictū eſſe clauſulis: nō puū impitiæ ac
diſſonantiæ ſignū facio. Id p̄terea ad exercita
tionē faſtidioſū: & paſſim itollerādū arbitror
Vnicus nāq; canēdi modus & inuariatus perſo
nis actꝰ laborē ſimul ac ſatietatē gignit. Amoe
na uero uſq; quaq; uarietas cū cæteris ī rebꝰ
tū uero ī uocibꝰ: atq; ſpectāculis. Ingentis igit̄
adoleſcētibus nihil uel auditu: uel ſpectatu d̄z

omitti. imo nec is qui orbis disciplinarum appel-
latur. Vix hæc perinde ac gustus gratia: uel i
transcursu perdiscenda sunt. Fieri aut nequeat i cū
ctis perfectionē assequatur. Antiquiorē aut p
mariamq; philosophiam eē ducāt. Qua in re
meam corā ex similitudine quadā cōstituēda
sūia. Nā sicuti compluris nauī urbes obire p
pulchrum est: Ita in præstātissima domiciliū
habere cōmodissimū ac præciosissimū. Urbē
profecto Biātez philosophū dicere solitū acce-
pimus. Quēadmodū cū proci penelopes con-
gressum habere nequirēt: eius se ancillis imi-
scebant. Ita & qui philosophiā conseq non ua-
lēt: per cæteras nullius sane existimationis di-
sciplinas aridi semper & tenues intabescunt.
Qu iobré aliarū artiu & sciētiarū uti p̄cipem
constituere philosophiā oportebit. Ad corpo-
ris qdē curā duplicē sciāz hūana excogitauit i
dustria: medicinā dico: atq; gymnasticā: quaz
altera sanitatē: altera bonā iportat hūdinē. A
nimorū at ægritudies atq; langores: sola ē q̄ cu-
r&: medeatq; phiā. Per hāc ei & cum hac scire
l3 qd hōestū: qd turpe: qd iustū: qd iniustū: &

ſumatum quid diligendū: qd fugiendū: quomō
parentibus: quomodo natu grādiōribus: & quō
pegrīs: magiſtratibus: amicis uxoribus: ac ſer
uis utēdū ſit. Vtq; deos uenerimur: parētes ho
noremus: ſcīores uereamur: legib; obſepemo:
mīatibus cedēdum ſit. Amicos diligere oportet
at: i mulieres ſeruare modeſtiā: caros hīe libe
ros: minie ſeruire cū ſeruis: & qd maximū ē i
pſis fortunæ ſucceſſibus lætitia n̄ effūdi: nec
i aduerſis caſibus triſtitia deprimi: nec oīo uo
luptatibus eē deditos: nec ita per iracūdiā affi
ci: ut beluay animos induamus: q̄ ex omnibus
philosophiæ bōis atiqſſima iudico. Generoſe
ei ſecundam ferre fortunam uiri officiū ē. Sic
inuidia uero homis bñ iſtitututi: uoluptates
rōne ſuperare ſapiētis. Iracūdiam uicere nō ui
lis proſpecto aut abiecti munus eſt uiri. Cate
rū eoſ pfectos opinor eē hoīes: q̄ ciuiles cū phi
loſophia pōrates q̄ant imiſcere. Hos ſibi gemi
na uēdicā bōa reor: ut. ſ. eoꝝ uita: & ad cōmu
nē oīuz utilitatē in re p. duceretur: & ſūma cū
tranqllitate nullis obiecta fluctibus per ſapiē
tiæ ſtudia uerſaretur. Naz cū triplex uitæ ge

2
nus existat: unū quidē actiuū: contemplatiuū
alter: tertiū uoluptuosū. Hoc sane dissolutuz,
& uoluptatis mācipiū: beluaz ē & ifimoz ho
minū. Actiuuz autē: si phia caruerit iēptū ē. &
magnis delictis iūoluit. Speculatiuū si ab acti
uo seiūgit p̄sufiutile. Expiūdū igit p̄ uiribz
ut & publica cōficiāt: & philosophia uendicet
quēadmodū p̄ tēporibus attinere uidebitur.
Hunc in modū Pericles ciuilia tractauit offici
a. Hūc in modū Architas Tarentinus. Hunc i
modū Dion Siracusius: & Thebanus Epami
nūdas: quoz utzq; Platōis constat fuisse disci
pulū. Circa disciplinā quid amplius imorari
deceat nescio: nisi q̄ p̄ter ea q̄ dicta s̄ cōducibi
le imo uero necessariū existit: ut ad adipiscen
dos ātiquoz codices ne paz diligētes sit. Vex
hi p̄ agricolaz more colligēdi. Naz ita disci
plīe instrumētū: non librorum possessio: sed u
sus & exertitatio est: sicut & colendi scientiaz
ab tellure: non autem a uomeribus & reliqua
suppellectile conseruari contigit. Corporis cer
tamina: ut contemnātur: ne digna quidem ex
tant: s̄ ad eius rei p̄ceptores: ut ad ipsa q̄rum

fat erit elaborent: pueri dimittentur: quo & ap-
ta quædam membrorum compositio simul &
robur acquiratur. Bona enim in pueris corpo-
ris habitudo: bonæ quoque senectutis fundamē-
ta iacit: sicut hiemi necessaria per serenitatem
parare conuenit. Ita & boni mores: & optimū
ad senectutem uaticū modestia in ipsa iuuen-
ta reponentur. Adeo aut perinde ac in cella qua-
dam reseruandus est corporis labor: ut ne fra-
giles: leuiterque cedentes ad doctrinæ studia fati-
gati succumbant. Hostes enim disciplinæ: ut
a Platone dictum est labores atque soni. Quid his
tātū insisto: cum ad id quod dictum longe præcipa-
lius est explicandum: summo ducar studio. Militari-
bus namque certaminibus pueros exercere conueni-
et: ut in iaciendis hastis: tractandis arcubus: ue-
nationibusque magnope cōtēdāt. Victores eorum
quos bello deuicerit bona sibi ipsis præmia esse pro-
ponūt. Bellum educatā in umbra corporis hūitudinē
repudiat. Macilētus aut miles: bellicis assuetus
certaminibus pugiles: & structas prælio ppul-
sat acies. Quid agis dic & quispiam: tu cum de in-
genitorum educatione liberorum datur te præcep-

ta spopōderis. postmodū inopēs: ac populares
ita uideris p̄termisisse: ut solis institutionē lo
cupletibus exhibere cogites: quibus occurrere
haut certe difficile. Ego nāq; hanc ipsā institu
tionem communē omnibus: ac utilē eē maxie
ueli. Vex si ppria laborātes idigētia meis uti
cōmonefationibus neqerit: fortunā: nō āt me
consulētē accusēt. Enitendū itaq; pro uiribus:
ut optima pueris: uel etiā ipsis pauperibus fi
at educatio: sin āt possibili saltē potiendū erit.
Et ista quidem: quæ grauiter ī sermone obici
poterāt adduxi: ut quæ ad rectā iuuenū īstruc
tionem ferūt deinceps adiungā. Illud igitur af
sero ad honesta pueros exercitia non plagis:
aut uerberibus. sed monitis ac rationibus ad
dūci oportere. Omitto ei ea magis seruos dece
re: q̄ liberos: qui durati rigescunt: & ad labores
sustinendos: nunc ob plagarū dolores: nunc ob
contumelias horrent. Liberalibus aut̄ pueris
maiores: laudes: ac uituperia: q̄ uerba com
moditatem afferunt. Illæ enim ad honesta cō
citant. hæc a turpitudine cohibent. Mixtim
uero & alternis utendūz erit obiurgationibz:

& laudibus. Postq̃ uehementer obiurgarint:
pudore agendum erit: rursusq̃ laudibus reuo-
cabunt: iisq̃ imitandæ nutrices erunt: quæ u-
bi infantes lugere coegerint ubera denuo ad e-
os solandos admovent. Cauendū autem erit
ne immodicis elati laudationibus intumescant:
quoniaz nimis demoliti laudibus frangunt̃.
Plerosq̃ iam ego patres uidi: quibus amor ni-
mius ne amarent causa extitit. Quid enim est
quod dicere uelim: ut exemplo luculentior fi-
at oratio. Nam cum hi festinent: ut filii in cū-
ctis ocius antecedant: immensos illis labores
adiciunt: sub quibus defessi corruāt: & aliqñ
pondere molestiarum oppressi doctrinam mi-
nus mansuete percipiūt. Plantæ enim cuz mo-
dicis alantur aquis: q̃ multis suffocantur. Eodē
modo animus cum mediocri uegetetur labo-
re sub nimio demerssus opprimitur. Ab conti-
nuis igitur laboribus danda quædam pueris
respiratio. Reminisci enim oportet nostraz
omnem uitam in remissionem: ac studium
esse diuisam. Quo circa non uigiliam modo:
uerum etiam somnum esse repertum: non

bellum solum : sed & pacem : non hyemem :
sed & tranquillitatem : non operosos : sed fe-
stos etiam dies : & ut generatim eloquar : la-
boris condimentum est ocium : Idq; non in
animantibus modo : sed etia; i his quæ anima
carent fieri conspicias . Arcus enim lyrasq;
remittimus : ut tendere possimus . Ac sum-
matim corpus quidem indigentia : & reple-
mento : animus uero remissione atq; labore
conseruantur . Increpandi pleriq; merito sunt
genitores : qui pædagogis : atq; præceptori-
bus filios ita committunt : ut quid hi discant
n; uideant : neq; protinus audiant . Qua in re
plusquam opus sit delinquant : quum ipsi
paucos intra dies experimenta suscipere ac
tentare debeant : non autem in mercenarii
dispositione spem suam collocare . Nam &
illi maiorem pueror; curaz ac diligentiaz fac-
turi sunt : cū rationem ubiq; reddituros se fore
scient . Hoc i loco generosū illud lepidū ue sta-
bularii dictū : q nulla alia ex re equū adeo pin-
guesceri q; rgis oculo dixit . Sup oia pueror; me-
moria exercēda cōsuescēdaq; ea ei disciplinæ q̃i

quædã cella penaria ē. Quãobrem memoriã
esse matrẽ musarũ traditur in fabulis. Quasi
uero insinuẽt atq; demonstrẽt nullã a natura
rẽ tantũ gignere: ac nutrire q̃tuz memoriã pos
se. Illa igitur in utrãq; partem exercendã: siue
ii natura memores: siue cõtra obliuiosi fuerit.
Naturæ siquidem abundantiam corroborabi
mus: defectum uero supplebimus: cumq; illis
cæteros: istis se ipsos uincerẽ contingeret. Præcla
re enim apud Hesiodum. Paruula si tentes su
per adiecisse pusillis. Idq; frequẽs perãgas ma
gnus cumulat acruus. Illud uero ne paren
tes lateat memoratiuam doctrinæ partẽ non
modo ad perdiscẽdum: Verum & ad cæteras
uitæ res non minimam cõferre portionẽ. Nã
rerum gestarum memoria ad futurorum con
sultationem exemplum quoddam extat. Præ
terea filii ab uerborum turpitudine retrahen
di: ut enim ait Democritus. Actionis umbra
existit oratio: dhinc ut ipsi colloq; faciles: & i
obutis cõpellãdis suaues fiãt præparãdũ erit.
Nã sicuti graues i colloquio mores digna in
se contrahunt odia: ita & pueri cari sociis red

dētur: si q̄siti nō p̄tīnaces oīo: nulliq; cedentes
extiterint. Nō solū ei uicere: sed ēt uinci scire
speciosū ē: in iis p̄sertim rebus i q̄bus uictoria
detrimētū parit. Extat huiusmodi cadmea
certe uictoria. Huius rei testē adducēdūz sapi
ētē habeo Euripidē: qui hūc in modū locutus
ē. Duobus ob loq̄ntibus: cū alter furit q̄ uerba
frenatus longe sapiētior. Cæterz illa nō mino
q̄ superiora: quin longe magis adolescentibus
exercenda: ea sūt eiufmodi sine mollicie uitaz
eē degendā: cōtinēdam linguā: irā sibi subiice
re: manus cōprimere: quale āt horz unūquod
q̄ sit despiciendū. Hæc autēz ab exemplis no
tiora fient: & ut a posteriore prius exordiar:
pleriq; manus ad iniusta sūmittētes lucra añ
actam effuderūt uitā: ut Gilippus lacedæmo
nius: qui quoniam pecuniaz sacculos soluerat
sparta in exiliū expulsus est. Sapiētis autē mu
nus est: ab nūlla uinci iracūdia. Adolescens q̄
dam temerarius admodū & fastidiosus: Socra
tem calce percussit. Quamobrem cuz moleste
ferentis comites adeoq; animi discruciatos a
spiceret: ut ipsum persequi uellent: si me asi

nus inquit calce pulsasset: dignum me ut in
tuo illi calces incuterentur existimareris. Q d
tamen haut ille prorsus effecit. At cum eum
uniuersi probris insectarentur: calcitronemq;
nominarēt suffocatus est. Cum Aristophanes
multa i eum cōiicia dissipans eum cui nebu
læ titulus est comœdiæ edidiss&: & astatiū q
dam talia decantās dixiss&. Nunqd ista Socra
tes iniquo pateris animo: Haud equidē n edi
ussidius ait. Siquidē in theatro perinde ac ma
gno in conuiuio salibus mordeor. Sororia ista
& paria Archiras tarētinus & Plato gessisse ui
dentur. Ille enim ex bello reuersus: rei namq;
militari operā dabat: agrum incultū ac squalē
tem offendens: accito illius uillico nisi iratus
forem lugeres ait. Plato uero aduersus deditū
uentri seruum: fastidiendūq; ira percitus uo
cato sororis filio Speusippo: abi dixit: hūc uer
berato. Nam ego nimia exagitor ira. Ardua
hæc & imitatu difficilia: dicet sane quispiam:
nec ego sum nescius. Verum enim uero toto
enitendum est pro posse: ut istis utentes exē
plis ab incōuenienti & sæua nimirum ira ma

gnam saltem auferamus partem. Nam cū
alias quidem ad res : nec cum eorum doctri
na : nec cum uirtute certare possimus : suæ
nihilominus sapientiæ perinde ac deorum
antistes sacrorum expositores : redasq; gestan
tes : hæc imitari pro uiribus & aliquid de
radere conamur. De continenda uero lingua
ut proposui explicare restat. Si quis paruū
aut contemptibile suspicatur a ueritate ue
hementer errat. Magnæ enim sapientiæ
tempestiuum est silentium : & omni certe ser
mone præstantius. Idcirco maiores nostri my
sticas dedignasse cærimonias uidentur : ut ex
illis capta filendi consuetudine : deorum me
tum ad humanorum fidem archanorum trās
feremus. Nam quum neminem tacuisse pi
guerit : dixisse certe complures. Præterea qđ
silentio retentum est effereatur perfacile : quod
autem edideris nullo modo retocari potest.
Scio innumerabiles ob linguæ intempantiā
ad maximas incidisse calāitates. Ex qbo r̄lictis
cætis unū : aut duos adūbrationis grā mēinif
se fat erit. Cū philadelphus sororē Arsinœm

cepisset uxore. Sotades igitur in sanctam minie rimulam trudit aculeum: quo dicto in uincula coniectus: multo tempore putridus itabit: & itepestiue dicacitatis haut increpandas utique penas dedit. Qui ut aliis risum exhiberet: diuturnos collapsus est luctus. Paria & cum his cotentia Theocritus philosophus dixit: sustinuitque & grauiora non nihil. Alexander graecis: ut purpureas pararet uestes edixerat: ut cum rediret belli contra barbaros a se confecti uictoriam solennibus celebrant sacrificiis. Tum nationibus argentum per capita conferentibus Theocritus igitur: prius quidem subdubitabam: nunc uero perspicue sermo: hanc tibi secundum Homerum necesse fore purpuream: quibus ex rebus magnam alexandro conflauit inimicitiam. Regi macedonum Antigono: qui altero carebat oculo: cum cecitate obiectisset: haut mediocre suscitauit iram. Magistrum enim coquorum Eutrepionem in centuria quadam constitutum: ut rationem redderet: accipereque ad se uenire iusserat: quam cum ille ad eum multo tiens aduertens retulisset. Scio inquit Theocritus: quod ciclopi me crudum appones. Quo dicto illi quidem cecitatem: huic uero coquinariam

obiectauit artem. Tunc Eutrepion: capite igitur
carebis respondit: & huius dicacitatis insanix
quod pœnas lues: dehinc dicta renūciavit ad regē
At ille qui Theocritum interficerent statim
misit. Præter hæc omnia id quod sanctissimū
est pueri uera proferre consuefiant. Mentiri e-
nim seruale est uicium: & a cunctis mortalibus
odio insectandū: nec quod apud mediocris est
seruos ueniam promereatur. Ista quidem de
puerorum ornamentis atque modestia: nullam
per ambiguitatem: aut segnitie disputaturus
acessi. De his autem quæ deinceps dicturus
sum dubius persto: & accipiti magis trahor sen-
tentia hac illac ue in trutinæ modum uergēs:
in neutram certus inducor partē. Per multus
uero de introducenda: aut re aduertenda me-
torpor habet. Ut illam tamen expromam pro-
sus audiendum est. Quid illud est: Vtrū qui
puerorum amore tenetur: eorum societatem
& consuetudinem habere sinendi: aut contra
prohibendi: & ab ipsorum conuersatione pro-
cul arcendi. Cum enim plerosque rigidos patres
moribus acerbos immitesque respicio: qui filio

rū dedecus esse arbitrantur: si cum eorū amato-
ribus obseruētur: hanc rē meis itroductere con-
siliis uereor. Cū aut ex altera pte animaduer-
to Socratem: Platonē: Xenophōrez: Eschinez
Cebere & uniuersum illum uiroꝝ cætum: q
mariū commēdat amores: qꝑ adolefcētes ad e-
ruditionē popularē principatū & ad moꝝ de-
niqꝑ probitatē peruexerunt: subinde alter exi-
sto & ad illorum emulationem uiroꝝ: ipse
deflector. Harum etiam rerum testimonio est
Euripides: hoc inquit pacto. Sed est amor
mortalibus quidam infusus animi moderata
iustaqꝑ seruantis. Simul id Platonis institutuꝝ
ingenti studio & urbanitate temperatū haud
prætermittēdū. Licere iqt iis qui optime d' re
p. meriti sunt: ut quem ex honestis formā ma-
luerint iusto sibi deuinctū amore media fron-
te dissuauier. Quod si quos pulchritudinis sibi
do ceperit: eos fugare propellereqꝑ conueniē-
t. Qui autem animum dilectione ac beniuolen-
tia complectentur: ii penitus comprobandi:
quales atheniensium amores: & lacedæmoni-
orum existunt. De his prout unusquisqꝑ sibi p

attollamus: eumq; comprimū efferamus:
Pleriq; ad scortandū accedunt: & intempesti-
uas ducunt uxores: paternaq; ad senectutez ui-
atica corradūt: atq; surripiūt. Sceleſtiffimum
hominum genus amicitiaē ſimulatores nullā
prorſus eloquendi libertatem deguſtātes: ii lo-
cupletum quidem aſſentatores: pauperum cō-
temptores: aduerſus iuuentutē perinde ac ex
arte lyrica deducti: cum ſuos ridere nutritōs
cernunt: ultro arridēt. Ex omni uitae parte no-
thi atq; degeneres: ad diuitum nutu uitam a-
gunt: fortuna liber: electione ſerui. Tum ma-
gnas ſe pati contumelias opinantur: cum nul-
lis afficiantur contumeliis: quoniam alienuz
frustra cibum capiant. Quocirca ſi quis pater
eſt: qui de bene inſtruendis natis curam ge-
rat: has primum ſaſtidioſas propulſet pecu-
des. Condiſcipulorum etiam flagitia repel-
lantur: quoniam ii ad manſuetiſſimas etiaq;
naturas corrumpendas ſatis poſſunt. Iſta qui-
dem honeſta & perutilia ſunt: quæ uero dicā
humana. Haut ei uolo parētes oīo aſperos &
natura eē duriffimos. At præteritoꝝ nōnullis

peccatorū concedendam interdū esse ueniā
ducant: seq; iuuenes aliquādo fuisse memine
rint. Quem admodum mēdici amara quædā
uenena dulcibus imiscētes humoribus: comitē
utilitatis amœnitatē inuenerunt: ita & patres
increpationū rigorē mansuetudine temperēt
est necesse. Puerorū nāq; desideriis remittēdæ
interdum habendæ: nōq; nihil laxandæ: quādo
q; rursus intendendæ. Leuia præfertiz delicta
molli ferant animo. Sin aduersus ipsos ira ex
canduerint: illico tumorez animi deponāt. Pa
rentem enim celeres: q̄ graues suscipere iras p̄
stat. Nā cum quispiam ita difficiles induit ai
mos: ut non nisi summo cum labore redire in
gratiam possit: profecto filiorū odiū contrāxif
se non paruo patefecit indicio: ut aliqua etiā
nouisse peccata dissimulēt satius erit. Verum
surditatē & obtusos senectutis sensus ad filio
rum cōmissa transferāt: ut pleraq; uidentes n̄
uideant: audientesq; non audiāt. Amicorū erra
ta perferimus: quod nā ergo mix si & natorū.
Crapulantium multotiēs seruorū æbrietatez
minime redarguimus. Interdū peccisti n̄ sup

id est plurimi iustitiam facere oportere : nec
eam ullo modo transcendere : nec in odio infide
re. Hoc est fugiendū esse ocium : prouidenduz
q̄ ut necessariam præparemus alimoniam .
Haud iniciendā unicuiq̄ dexteram . i. non pro
preti aut i cosulto conciliari oportere. Angustū
ne gestabis anulum : quoniam ita uitam : ut eā
non uinculo distringas exercere debebis. Ignē
ferio cædi minime decere. Hoc est irritanduz
non esse furentē : haud enī conuenit : quin po
tius cum intumescit iræ cedendum. Cor ne cō
māducabis. Quid aliud insinuat : q̄ ne animuz
offendat sollicitudinibus : eum ne curis confi
cies. Abstinendū a fabis : q̄ in re ciuili uersari
non oporteat. Fabis enim priscoꝝ suffragia fe
rebantur : quæ finem principatibus attulerūt.
Cibos in scaphio non esse ponendos : significat
autem in improbum animum urbanos imit
ti non oportere sermones : aut ulla uirtutis stu
dia. Cogitationis namq̄ cibis est cū ratiōe stu
dium ac sermo frugi : quez impurū ac sordidū
humana reddit improbitas. Haud retrouerti
quī ad contermina proficiscantur : id est quibz

moriendum est: cum proximum uitæ termi-
num intueantur facile ferant: neq; mœrore dē-
primantur. Ad priorem denuo materiam flec-
tetur oratio: & quod prius agebat a prauis ho-
minibus: sed assentatoribus p̄sertim liberos ab-
ducamus. Compluribus id patribus p̄fari
non desino: ac ip̄sentiæ rursus dictito: nul-
lum animātium genus assentatoribus esse per-
niciosius: nulluz qđ citius ī p̄cipitia iuuētutez
deducat: qui patres ac filios radicitus obiece-
runt: Illoz senectutē simul & horuz adolescē-
tiam tristitia & magnis affligentes malis: & q̄
ip̄sorū consiliis clādestina quædam iac& esca
uoluptatē p̄tēdūt. Opulentes filios patres:
ut sobrietatē conseruēt monent: Assentatores
æbrietatē. Illi temperantiam: isti lasciuiam.
Illi parsimoniam: isti sumptus & expensas. Il-
li labores appetendos: isti socordiam. Vnius
cuiusq; uitam punctū esse temporis assuetiāt.
Quocirca uiuendum: non autē diminute uiuē-
dum esse: & quæ uobis paternaruz curā mina-
rum. Iam pater uti saturnus quidam ætate de-
lirāt: iam capularis est dæmon. Sublimē hūc

Si ad eam etiam suspicatur. Ego uero postq̃ d̃
puerili iam institutione ac ornamento diserui
ad adolescentiũ ætatem transeundum paucis
esse censeo. Sæpenuero improborum duces
morum incusauit: qui cum puerili adhuc æta
ti pædagogos magistrosq; præficiant: iuueni
lem impetum solutum uagari sinunt: Cum e
contra maior his annis q̃ puerilibus cautio &
obseruantia debeat. Nam quis ignorat pue
rorum delicta parua esse: ac meditati facilia.
Fortassis enim aut pædagogorum incuria: aut
præceptorum in ludis peragendis inobedien
tia: At iuuenum peccata immensa plerunq; s̃t
& miseriarum plena: uentris immodestia: pa
ternorum bonorum expilatio: alea: saltandi
proteruia: æbrietates: amores uirginum: mu
lierum corruptiones: adulteria. Horum igitur
impetus omni cura & diligentia coercendi
reprimendiq; fuerant. Petulantem enim uigo
rem ætatis non facile a uoluptatum obserua
bis icursu. Quo circa illi freno uehem̃ter opus
existit: ea ppter: q̃ huic ætati summopere nõ r̃
sistunt: haud intelligere uidentur: se illorum

cogitationibus magnam ad perpetranda facinora licentiā exhibere. Prudentes itaq; patres hoc potissimū tēporē sūma custodire uigilātia oportebit. Ut adolescentulos ad modestiam īducant: instruāt: minentur: rogent: consulant: polliceantur. Nunc eorum exempla demonstrant: qui ob suas libidines ad magnas perueniunt erumnas: aut qui per tollerantiam laudes: & praeclaram sunt gloriam assecuti. Hæc enim duo perinde ac uirtutis elementa sunt spes honoris: ac fortitudo pœnæ. Nā cum ille ad egregia honestatis opera promptiores efficiat. Hæc ad perpetranda uilissima segniores reddit. Generatim at̄ liberos nostros flagitio socij huius cōsortio segregare decebit. Eorum ei malignitatē reportant. Hæc & Pythagoras obscuris quibusdam p̄cebit sermonibus: quos hoc ī loco positos explanabo: qm̄ ad cōquirēdā uirtutē n̄ minimū uidēt afferre moim̄tū: quale illud: quæ nigrātes habent caudas gustari non oportere. Hoc est cum hominibus consuetudinē nō eē habendā: quos mox deprauatio ipsa denigrat. Iugum staterāq; ne trāscēdē

Optat mater parvulū crescere: optat cito uide
re maiorē eū: quē numero iuuenū miscere fe
stinat. nunq̃ sibi forsitan seruitur. His tot ran
tisq̃ p̃cedentibus factis penitibz m̃riq̃ tota dz a
lacritate seruii. Reddat n̄e d̄bitū: reddatur &
posteris: qd̄ debet. Exolue fili: qd̄ debes: & offi
cia debita qualicūq̃ exhibe famulatu: q̃a pen
tibus nemo pōt reddere: qd̄ debet. Hūilitas ta
libz oblata p̃sonis: uiuendi tēpus extēdit: &
morte dilata multū n̄raz proгат uita: uicēq̃
faciētibz reddēs officia n̄ra dño iubēte cōmē
dat: q̃ i t̄m p̄tū noīn diligit: ut se ipsū patrem
iusserit dici. Irreuerēs āt filius qd̄ de dño ipse
mereat. Salomōis dicta testāt. Cōtūeliis affici
ens p̄rez: & cōtēnēs senectā m̃ris cōfūdet & in
obp̄briis erit: filius dereliq̃ns custodiī discipli
nā p̄ris meditab̄r sermōes malitiæ. Maledicē
ti p̄rez & m̃rez extiguet lūm: & pupillæ oculo
rū eius uidebūt tenebras. Audi fili patrē q̃ te
gēuit: nec cōtēpseris: q̃a seruit m̃r tua. Pareat
p̄ri ligua quā gēuit: & m̃rez suā nemo crudeli
uerbo pcutiat. Sic te sapiat fili iuēilis auctori
tas ætatis: ut noueris unde sis natus. Mem̄to

scripturæ sanctæ: ubi spiritu scō loquēte dictū
est: q̄ q̄ maledixerit patrē: aut matrē: morte
moriatur. Mem̄to ergo parētū esse: qd̄ talis es
quorū manibus crementa sumpsisti. Fauces tu
æ necdum lactē p̄diderūt saporē: quē tibi pi
a mater infundens liguā istā patuit potu cor
poris. Impende debitū patri: matriq; seruitiū
q̄ nunq̄ tuos uagitus horrentes totum in te lā
bebāt osculis corpus. Sit tibi grata salus ip̄orū
quibus carior ē uita tua q̄ propria. Redde ui
cē colendæ pietatis: facta parentū tuis cunabu
lis cōmoda officiis propriis exsolue. Parentes e
nim adeo debent dulciores: q̄a per alios repa
rari non possunt: & cū eos lex naturæ subtra
xerit: nec patrem tibi alterū potis iuenire nec
matrē. Mutato coniugio uictricis patet est:
nec nouerca potest nomē matris implere. Nul
lus igitur filiorum auctores lucis suæ cedat i
iuriis. Nemo parentibus optet aduersa: qui li
beros suæ saluti anteponunt. Intollerabile ne
fas est ex illo ore audire proteruum sermonē:
aut illis pulsari manibus: quās humor diluit
oculorum nostrorum: **T**imete sn̄iaz: quā dñs

tis ac naturæ bonitate permultaq; insuper di-
ligētia indigebit. At humano effici posse con-
stat ingenio. FINIS

Hieronimi præbyteri de officiis
liberorū erga pētes brevis admōitio.

ARENTVM meritis subiugās filios
deus omnipotēs seruiēdi legē i officiis po-
steris dedit: ut hoc cogant diuino facere impi-
o: qd̄ debuit pietas suadere: dicēti libro exodi:
i quo ita scriptū ē. Honora patrē tuū & matrē
tuā sicut p̄cepit tibi dñs: ut ben̄ sit tibi: & lōgæ
sis uitæ sup̄ terrā: quā dñs deus tuus tibi dabit
Audite fili salutiferā iussionē: & p̄cepta legis
affectu d̄biti amoris iplete. Seruite p̄bō futi
p̄res: & m̄res ur̄as tenera diligite pietate: & ut
ur̄e cōiuges mereant̄ mat̄r noīe nūcupari. nēo
p̄ez aspis uerbis lædat. ne fiat amara dulcedo
hoc fiat int̄ p̄tes & filios: qd̄ iubēte dño nā cō-
tiuit. Affectū son̄ & q̄cqd̄ liguæ dixerit libero-
rū. Inter caras cōiūctasq; p̄loas pietatis iura ser-
uēt. hoc filiorū ora loq̄t̄: qd̄ p̄tes d̄lectat audir̄

Præbeatur patribus amorī mixta formido : q̄
prima nobis sunt cā nascendi. Exhibete patri
bus filii: quod uos pōtas paterni nomīs cogit:
q̄ adeo ē eorū meritis attributa: ut ipsa d̄ uobis
exigat: quod natura iubei nō potuit. Matribus
quoq; debitā impendite reuerentiā: q̄ uobis u
teri liuor seruiētes pōdus urī corporis tollerāt
atq; ignotam portantes infātiā: famulatū quē
dā exhibēt nascituris. Illo tēpore n̄ sibi tm̄ esu
rit mater: nec acceptos sola digerit cibos. Mat̄
no uictu alitur & ille qui lat&: eiusq; membra
alterius cōmestione pascūt: ut hō futurus alie
nis morsibus saturet. Quid ipsa mēorez nutri
menta: & teneræ infātiæ dulces iniurias: quas
nutritiōis affectus de suis puulis sumit. Quid
cibos in matre cōfectos: q̄ fœmineis manantes
ex mēbris lacteū soluūt i succū: & fauces iuali
das liquido saporē pfūdūt: cogente natura. Su
munt infantes de matre: quod bibant: & dente
non nato hoc sibi currentib; labiis eliciunt:
qđ n̄ sit necesse mordere. Seruiūt materna po
steris pectora: seruiūt ipsis i cūabulis: manū &
t̄ga mēbris dūota lactētiū gratos artus accipiūt

suppeditatio. Molestè aliquādo pertulisti. Vltro ueniam exhibe per seruuli quandoq; fraudes demulsiſti. Cohibe prorsus iracūdiā. Ex agro iuuenços abstulit. Redit hesternum non nūq̃ exhalans remetū. Inſcius eſto. Vnguenta redoletur. tacitus ſis. Hūc in modū perulca iuuentus equini inſtar pulli domita: mitiſq; red dicitur. Enitēdū ē: ut qui libidinibus ſuccūbūt: & increpationibus oīo rebelles exiſtūt: con nubio ſubiungantur. Hoc ſiquidem tutiſſimū iu uētutis eſt uinculū. Eaſ autē deſpondere filiis uxores conueniē: quæ nec multo nobiliores: nec ditiores ſint. Sapiētia refertū utiq; prouer biū. Aequalem tibi mulierē inquire. Naſ qui ſe iſſis longe ampliores capiūt uxores: non e arū maritos: ueꝝ dotis mancipia feciſſe ſe ne ſciūt. Cæterꝝ hiſce rebus breuia quædā appo nens cōfeſtiꝝ p̃cepta circūſcribā. Ante omnia opus eſt: ut patres nō ſolū nihil peccādo: ueꝝ etiam honeſta ſingula peragendo manifeſtū ſe ſe filiis exemplar exhibeāt: ut i eoꝝ uitam quaſi quoddā ſpeculū intuētes: ab opuz ſimul & ſermonū turpitudine ſe penitus auertant.

Nā si qs deliꝑntes obiturgat filios: tū is i eosdē
illabatur errores: hic ignorare uidet̃ sub illoꝝ
noīe sua se icusare crimina. Et ut succiete dicā:
q̃ uitā iprobe d̃gūt: ii nullā seruos: aut liberos
inreꝑādi licētiā agūt. Præterea i eoz cōmissis
nūc cōsulēdo: nūc instituēdo iuuēt. Vbi ei īpu
dēs ē senectus: ibi & iuerecūdos esse iuuenes ē
neceffe. Ad cōpādā filiis modestiā dāda opa ē
ut oīa p̃reꝝ cōueniētia pficiāt. Imitemur at̃
potissimū Euridicē: q̃ quīs illyrica & barbaris
fima for& muliez: ad erudiēdos tñ liberos q̃
q̃ in ætate iā puecta studiū ac disciplinā atti
git. Quātā uero i eius filios indulgētiā habue
rit: uel illud abunde: qd̃ musis dedicauit: pi
grāma declarat. Hyropolitana Euridice post
q̃ doctrinæ: ac eruditionis desideriū cepisset:
hūc musis titulū cōsecrauit. Pubescētibus ei li
beris mater iā grandæua studiosū: atq; uirtu
tis monumēta litteras ingenti cū labore perdi
dit. Vniuersa quæ in superioribus exposita
sunt p̃cepta cōplecti: uoti magisq; admonitiōis
opus esse forte censebitur. Vt at̃ plura per imi
tationem assequamur: & hoc ipsum quadā for

promisit ingratis. Meretur enim cæcitatibus
subire supplicium: qui parentum uultus uel
toruo uisu despexerit: uel elatis oculis læse
rit pietatem. Si quicquam sapitis filii: eo a
nimo uidete uenerabiles facies: quo uos ipsi
conspiciunt: & eorum labiis dulcibus osculis
inherete. Senibus seruire perfacile est: quos
nemo portat: nemo nutrit succo corporis sui.
Foveatur itaque parentum senectus: & fac
tis eorum uicissitudo reddatur. Habet enim
quandam senectus infantiam. Videant libe
ri uestri: quid faciant uicem uobis similem
redditori. Imitamini filium Machabeum:
qui matri mortem seruiuit: & durum im
perium gratanter aggressus est: ne offende
ret genitricem. Maluit fratrum sociari fune
ribus: quàm uoluntati matris obfistere. Ita enim
matris suadentis uoluntas perfecta est: ut deo
filium faceret martyrem fratrum coronis p
ricipem. Denique obsequium suum melius
morte probans suasionem sermonis matris
impleuit: & lucē istā moriēdo cōtēnēs cōsors fac
tus ē martyr: ut illa germāitas ætēno collegio

fīrmaretur. Ecce qđ p̄stitit aīus matrī subiecto
deuotus filius obediens promotus est: qđ nolēs
maternā aliquāliter lādere pietatē p̄petuā ui
tā passione suscepit. Qui dñz confitendo: cum
moreret: cū fratribz a dño corā āgelis coronari.

FINIS.

Calphurnius brix. Lectori. S. Hēs optie lector
te ei appello qđ iā p̄ factus es: qđmodu libe
ros tuos: & diligēter educā: & p̄claris discipli
nis ac moribz īstitueŕ possis: auctores āt qbus
hāc cōtinēt huiusmodi s̄: ut qcqđ dixerit fē p
lege hñdū sit: Petri pauli Vergerii auctoritas
pmagna uideri dz: qđ oīa qđ ad erudiēdos adole
scētes tradidit: ab ātqz & pbatissimis uiris ac
cepit: De Plutarcho uero qđ attin& pū diceŕ:
cuius doctria & oīuz īz cognitio tāta fuit: ut
uix hūano dep̄ndi possit īgēio: accedit & libel
lus diui Basilii celeberrimz: qđ tibi ī legēdis ue
tūz scriptoz uolūnibz modū accuratissie pre
scripsit: qđ si tua sorte minie cōtētus es: qđ ea sit
nā hoīuz ut altiora sp̄ appetatū: mediū a Xēo
phōte accipe qđ sub p̄loa tyrāni: qđtū uita p̄uata
tyrāice p̄stet: n̄ tā accurate qđ prudēt explicuit.

Vale.

D MP

1

VERGERIO

De ingenuis ...

101111695

COBISS

SIX KOPER - BIB LIPOVSKI KIH

Hain 15383

Br. Maron, VII, 1914

Monipolo e Padova

de Dominicus Siliprandus

(1475?)

L'Autore è Pietro Paolo Vergerio
il vecchio (1370-1444)

